

TAMPEREEN YLIOPISTO

Hilkka Koskinen

FINSKTALANDE SÄMRE FOLK

Suomi ja suomalaiset Dagens Nyheterin ja Göteborgs-Postenin kirjoittelussa vuonna 2013.

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Syyskuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

KOSKINEN, HILKKA: Finsktalande sämre folk. Suomi ja suomalaiset Dagens Nyheterin ja Göteborgs-Postenin kirjoittelussa vuonna 2013

Pro gradu -tutkielma, 97 s., 9 liites.

Tiedotusoppi

Syyskuu 2014

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan Suomen ja suomalaisten esittämistä kahden ruotsalaisen sanomalehden, Dagens Nyheterin ja Göteborgs-Postenin kirjoittelussa. Tarkoituksena on ollut selvittää, mitkä Suomea ja suomalaisia koskevat lehtijutut ylittävät uutiskynnyksen, millaista kuvaa uutiset suomalaisista välittävät ja kuinka tuo kuva muodostetaan.

Aineistona ovat kaikki Suomea ja suomalaisia oleellisella tavalla käsittelevät lehtijutut Dagens Nyheterissä ja Göteborgs-Postenissa tammi-, huhti- ja heinäkuulta vuonna 2013. Lehdet valikoituvat aineistoksi sällä perusteella, että ne ovat kaksi Ruotsin luetuinta sanomalehteä ja näin ollen saavuttavat suurimman lukijakunnan. Kolme tutkimuskuukautta on sijoitettu pitkin vuotta, jotta aineistosta tulisi kattavampi. Tutkimusmenetelmänä on käytetty määrällistä ja laadullista sisällön analyysia. Näistä kahdesta määrällinen analyysi on huomattavasti pienemmässä osassa ja pääosa tutkimuksesta tehdään laadullisesti, lähilukua hyödyntäen. Tutkittavana ovat julkaistujen uutisten aiheet, sävyt ja kuvitus. Lisäksi kiinnitetään huomiota uutisten stereotyyppisyyteen ja siihen, pääsevätkö suomalaiset itse lehtijutuissa ääneen.

Tuloksena on, että ruotsalaiset sanomalehdet uutisoivat Suomesta ja suomalaisista vaihtelevasti. Aineiston muodostavasta 93 lehtijutusta suurin osa, eli noin 64 % on sävyltään neutraaleja. Selvästi positiivisia tai selvästi negatiivisia uutisia on suurin piirtein yhtä paljon. Erilaisia aihealueita erottuu 14. Suosituimmaksi aihealueeksi nousee urheilu. Urheilun jälkeen suosituimpia aihealueita ovat kulttuuri ja taide, talous sekä puolustus ja armeija. Vähiten uutisoidaan perheestä, sosiaalisista suhteista, human interestist   sekä kenties hieman yllättäen katastrofeista ja onnettomuuksista.

Suomalaisten itse eivät useinkaan pääse ääneen ruotsalaisten sanomalehtien uutisissa. He eivät myöskään pääse näyttävästi esille uutiskuvissa, vaan esiintyvät niissä verrattain harvoin. Uutiskynnyksen ylittäneet uutiset eivät aina noudata perinteis   uutiskriteereitä, vaan julkaistavaksi päätyy myös uutisarvoltaan v  h  p  t  is  , mutta sävyltään humoristisia ja suomalaisia toiseuttavia uutisia. Viihteellisyys tuntuukin olevan yksi tärkeimmistä ruotsalaislehtien uutiskriteereistä. Uutisiin sisältyy perinteis   stereotyyppis   käsityksiä suomalaisista. Tähän vaikuttanee suuresti Suomen ja Ruotsin pitkä yhteinen historia, erityisesti maiden väliset valtasuhteet sekä siirtolaisuus puolin ja toisin.

Asiasanat: stereotypia, uutiskynnys, uutiskriteeri, Suomi, Ruotsi, toiseus, representaatio

Sisältö

1. JOHDANTO	1
1.1 Suomi ja suomalaiset ruotsalaislehtien uutisissa.....	2
1.2 Tutkimuksen kehys ja aikaisempi tutkimus	4
1.3 Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet	6
1.4 Tutkimuksen eteneminen	7
2. SUOMEN JA RUOTSIN SUHTEISTA	9
2.1. Suomi osana Ruotsia	9
2.2 Vastakohtia vaikka väkisin.....	11
2.3 Sota ja sen lapset	13
2.4 Siirtolaisten sikalat	15
2.5 Suomen toiseuttamisen tavat	18
3. VIESTINTÄÄ JA UUTISIA KULTTUURIEN VÄLISSÄ	23
3.1 Viestintä merkitysten tuottamisena	23
3.2 Uutisen luonteesta	26
3.2.1 Sitkeähenkiset uutiskriteerit.....	28
3.2.2 Korkeuttaan vaihtava uutiskynnys.....	30
3.2.3 Kulttuuriset tekijät uutisvalinnassa.....	32
3.3 Median rooli kahden kulttuurin välissä	33
4. REPRESENTAATIOIT JA STEREOTYPIAT UUTISISSA	36
4.1 Representaatio	36
4.2 Hyödylliset stereotypiat.....	39
4.3 Haitalliset stereotypiat.....	41
5. TUTKIMUSASETELMA.....	44
5.1 Tutkimuskysymykset.....	44
5.2 Aineisto	44
5.3 Tutkimusmetodin esittely	47
5.3.1 Määrällinen sisällön analyysi	47
5.3.2 Laadullinen sisällön analyysi.....	48
5.3.3 Lähiluku	49
5.3.4 Metodin mahdolliset ongelmat	51
6. ANALYYSI JA TULOKSET	53
6.1 Uutisten määrät ja aiheet	53
6.1.1. Suomi ja suomalaisuus eri aihealueilla.....	57

6.1.2. Uutisvalintojen kriteerit	60
6.2 Uutisten sävy	63
6.2.1. Negatiivisuus: jälkeenjääneet suomalaiset	65
6.2.2. Positiivisuus: urheat, upeat suomalaiset	69
6.3 Suomalaiset äänessä	73
6.4 Suomalaiset kuvissa	75
6.5 Stereotypiat uutisissa	79
7. LOPUKSI.....	87
7.1 Yhteenveto.....	87
7.2 Pohdintaa	90
Lähdeluettelo.....	93
Kirjat ja artikkelit:	93
Internetlähteet:.....	96
Julkaisemattomat lähteet:	97
Liitteet	98
Liite 1: Tutkimuksessa käytetty koodausrunko uutisen ensisijaisesta aiheesta	98
Liite 2: Tutkimuksen aineisto listattuna	100

1. Johdanto

”Mitä muuta Suomessa on? Siellä on Lahti, se hiihtohuijauspaikka, ja Kirvesniemen pariskunta. - - Ja tuhansia järviä, ja Jean, suuri Sibelius, ja muotoilua, ja Nokia, herranjumala, tuottavin yhtiö koko Euroopassa. - - Ja suomalaisilla on Kalevala, helkkari sentään, Kalevala, muinaiseepos vai mikä se nyt on, kummalliset partaveikot juoksentelevat ympäriinsä ja uhraavat naisia ja toisiaan jumalille ja vaikka kenelle. Ja heillä on poroja, heillä on kasapäin kaksoisvokaaleja ja heillä on viinaa. Tiedän Suomesta vaikka mitä.”

(Loe, 2002, 13)

Erlend Loen romaanissa *Tosiasioita Suomesta* norjalainen päähenkilö saa tehtäväkseen rustata matkailuesitteen naapurimaastaan Suomesta. Päähenkilö päättää hypätä sieltä, missä aita on matalin ja kirjoittaa esitteen vierailematta lainkaan Suomen maaperällä. Hän kaivaa mielensä syövereistä erilaisia Suomeen ja suomalaisiin liittyviä mielikuvia ja stereotyyppejä ja valmistelee esitteen niiden pohjalta sinivalkoraidalliseen Marimekon paitaan pukeutuneena. Esitteestä ei yllättäen tule kovinkaan suurta menestystä.

Kaikilla meillä lienee ennakkoluuloja, joiden avulla yksinkertaistamme ympäristöämme. Aina ei ole aikaa tai mielenkiintoa pureutua asioihin ja ilmiöihin pintaa syvemmältä, joten silloin on helppo turvautua yksinkertaistavien stereotyypioiden maailmaan. Jotkut asiat, kuten naapurikansat, ovat juuri niin lähellä, että ennakkoluuloja muotoutuu helposti, mutta silti niin kaukana, että asioiden aktuaalinen luonne saattaa jäädä stereotyypioiden varjoon.

Tässä pro gradu -työssäni pureudun stereotyyppien ja uutisten maailmaan. Tarkastelen kahta suurinta ruotsalaista sanomalehteä sekä sitä, kuinka nämä lehdet uutisoivat Suomesta ja suomalaisista.

Tutkielmani kimmoke on henkilökohtainen. Keväällä 2012 olin ehtinyt asua ja työskennellä Ruotsissa yhteensä jo yli vuoden, ensin Skoonessa au-pairina ja sen jälkeen vaihto-oppilaana Göteborgin yliopistossa, ennen kuin silmiini sattui aamupalapöydässä hieman erikoinen lehtiutinen. Tv-sivuilla esiteltiin näyttävästi uutta jännittävää dokumentti-ideaa: neljä suomalaista aikoo olla käyttämättä alkoholia kokonaiseen viiteen viikkoon! Teksti herkutteli suomalaisten alkoholinkäytöllä värikkäin sanankääntein ja lupasi mielenkiintoisen katselukokemuksen tästä ällistytävästä kokeilusta. Uutiseen oli varmemmaksi vakuudeksi liitetty vielä kuvituskuva pöllumystyneen näköisestä suomalaisesta.

Ärsyynnyin uutisen stereotyyppisestä asenteesta ja ennakkoluuloja vahvistavista sanavalinnoista. Tuon aamun jälkeen aloin lukea ruotsalaisia sanomalehtiä tarkemmin. Halusin saada selville, kirjoitetaanko Suomesta ja suomalaisista aina yhtä irvailevaan sävyyn. Innostustani lisäsi vielä se, että vaihto-oppilasaikani jälkeen sain töitä Ruotsin yleisradion suomenkielisestä toimituksesta Tukholmassa. Ruotsinsuomalaiset toimittajat keskustelivat usein ruotsalaisten tiedotusvälineiden asenteesta suomalaisia kohtaan. Kuuntelin keskustelua sivukorvalla ja sain lisää pontta aiheen tutkimiseen.

Myös muut Ruotsiin sijoittuvat kokemukseni näkyvät tutkielmani aihevalinnassa. Olen suomalainen, mutta asunut, opiskellut ja työskennellyt Ruotsissa ja tahtomattani joutunut törmäyskurssille niin haitallisten kuin hyödyllistenkin stereotyyppien kanssa. Muutettuani ensimmäisen kerran Ruotsiin työskentelemään vuonna 2007 ehdin juuri ja juuri asettua taloksi ennen kuin minulta tiedusteltiin, aionko olla humalassa vain viikonloppuisin vai kenties joka päivä. Sen jälkeen sain vastata kysymykseen siitä, minne olin piilottanut puukkoni lentomatkan ajaksi. Eräs vanha rouva uteli aionko seuraavaksi pyrkiä töihin Volvolle. Aksenttiani matkittiin, minut leimattiin melko nurinkurisesti rasistiksi ja kantaani toisen maailmansodan tapahtumiin kyseltiin useampaan kertaan.

Muutamaa vuotta myöhemmin palasin Ruotsiin opiskelemaan mediaa ja viestintää Göteborgin yliopistoon. Ajattelin akateemisen ja ennen kaikkea viestintään ja kommunikaatioon erikoistuneen maailman olevan suvaitsevaisempi, mutta stereotyyppioilla oli vankka jalansija myös luentosaleissa.

Nyt omakohtaisesta ärsytyksestä virinnyt idea on kehkeytynyt pro gradu -tutkimuksekseni. Tässä työssä minua kiinnostaa median rooli kahden kulttuurin välissä, ja erityisesti Suomea koskeva uutisointi ruotsalaisissa sanomalehdissä. Epäilemättä Suomen ja Ruotsin pitkä yhteinen historia ja maahanmuutto puolin ja toisin ovat muokanneet maiden välistä kommunikaatiota myös joukkoviestinnän ja journalismin käytännöissä. Ovatko stereotyyppiset käsitykset naapurikansasta muuttuneet kiinteäksi osaksi uutisointitapaa? Ylittävätkö koomiset tai ennakkoluuloja vahvistavat uutiset päivälehtien uutiskynnyksen helpommin, kuin vaikka talous- tai politiikkauutiset? Mitkä aiheet saavat lehdissä eniten palstatilaa?

1.1 Suomi ja suomalaiset ruotsalaislehtien uutisissa

Työni problematiikka ja tutkimuskysymykset ovat muovautuneet edellä kuvaamieni pohdintojen perusteella. Tarkoitukseni on laadullisen ja määrällisen sisällönanalyysin keinoin tutkia, *millaiset Suomea ja suomalaisia koskevat lehtijutut ylittävät uutiskynnyksen ruotsalaisissa sanomalehdissä.*

Tarkastelen lisäksi, *millaista kuvaa nuo lehtijutut suomalaisista välittävät ja miten kyseistä kuvaa muodostetaan.*

Aineistokseni olen valinnut kaksi luetuinta ruotsalaista sanomalehteä eli pääkaupunkiseudulla ilmestyvän *Dagens Nyheterin* ja Göteborgin alueella ilmestyvän *Göteborgs-Postenin*. Aineistoa keräsin kolmen kuukauden ajalta vuonna 2013. Ajanjakso on valikoitunut omien opiskeluaikataulujeni perusteella, sillä vuonna 2013 minulla oli aikaa paneutua graduni kirjoittamiseen. Kolmen kuukauden tarkastelujakso tarjoaa mielestäni riittävästi aineistoa, satakunta uutista, saada vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Olen tietoinen siitä, että tällä muuttuvan mediamaailman aikakaudella sosiaalinen media blogeineen ja nettiuutisineen valtaa tilaa perinteisiltä sanomalehdiltä ja kietoutuu yhä kiinteämmin mukaan perinteisten viestinten omaan toimintaan. Oma mielenkiintoni ei kuitenkaan kohdistu nopeasti uudistuviin, avoimiin ja paikkaansa vielä hakeviin uudenlaisiin medioihin, vaan aamupalapöydässä sitkeästi asemastaan kiinni pitäviin paperilehtiin, joilla on pitkät perinteet ja hitaasti muuttuvat rutiinit. Muotoaan hakevassa uudessa mediaympäristössä voi välillä olla vaikea tietää kuka uutisoi, kuka vastaanottaa uutisen ja kenen vastuulla faktojen tarkistaminen oikein on. Avoimuuden aikakaudella yleisö on päässyt journalismin lähteille, vuorovaikutus on lisääntynyt ja yhteisen julkisuuden ideakin alkaa murentua (Kunelius 2003, 74). Sen sijaan perinteisen sanomalehden uutissivut ovat edelleen aluetta, jossa pyritään edelleen ainakin juhlapuheiden mukaan esittämään mahdollisimman puolueettomasti ja neutraalisti selvitettyjä faktoja.

Erityisesti ulkomaanuutiset, joita tämäkin tutkimus koskee, ovat hyvin toisteisia. Ullamaija Kivikuru (1998) tarjoaa tähän selitykseksi sitä, että ulkomaantoimittajia on toimituksissa niukasti ja heidän lähteensä ovat helposti vakiintuneita. Ulkomaanuutisten genre on muottiin sidottu ja kriteereiltään sangen tiukka. Niinpä ulkomaanuutiset ovat sekä muodoltaan että sisällöltään vielä astetta stereotyyppisempiä kuin kotimaanuutiset. Uutiset ovat odotusten mukaisia ja harvoin yllättäviä. (Ks. esim. jo Galtung ja Ruge 1965). Ulkomaanuutiset eroavat muista lajityypin edustajista siten, että ne tyypittelevät, karsivat, asemoivat vastakohtia ja vulgarisoivat näkemyseroja kärkkäämmin kuin muut uutistyyppit. (Kivikuru 1998, 205.) Ennakkoluulojen ja aikaisemmin opittujen asenteiden voidaan siis sanoa hallitsevan ulkomaanuutisointia vahvalla otteella.

Tutkimuksessani näen sanomalehdet julkisena areenana. Lehtiuutiset ja niiden takana olevat toimittajat ovat edelleen niitä portinvartijoita, jotka päättävät, mitä ja miten lehden sivuille kirjoitetaan. Toimittajilla on käsissään valta päättää, millaisena he esimerkiksi Suomen ja suomalaiset esittävät. Suoranaisia valheita tai väärää informaatiota mikään sanomalehti ei

tietenkään tarkoituksella julkaise, mutta pienilläkin uutisaiheiden karsimisella, sanavalinnoilla ja rajauksilla lehdet voivat esitellä haluamansa kansakunnan tietyltä kannalta. Tämä kuviteltu kansakunta elää ja vahvistuu sen jälkeen lukijoiden mielikuvissa ja kahvipöytäkeskusteluissa ja sen muuttaminen on hankalaa (vrt. Anderson, 2007).

Oma havaintoni on, että Suomi ja Ruotsi, kaksi maantieteellisesti läheistä maata ovat henkisesti kaukana toisistaan, ja tämä on mielestäni nurinkurista. Vitsikkäitä ennakkoluuloja naapurimaasta viljellään aivan varmasti puolin ja toisin rennommissa tilaisuuksissa, mutta uutisiin asti kaavoihin kangistuneita käsityksiä ei nähdäkseni saisi päästää. Neutraalius on tärkeää jo siksi, että uutisissa on kyseessä kulttuurinen muoto, joka laajan levinneisyytensä ja toisteisuutensa vuoksi muokkaa merkittävästi ihmisten maailmankuvaa.

1.2 Tutkimuksen kehys ja aikaisempi tutkimus

Tutkimukseni on empiirinen tapaustutkimus, joka sijoittuu sekä journalismin tutkimuksen että kulttuurintutkimuksen kentälle. Journalismintutkimuksellista otetta työhön tuovat uutiskynnyksen, uutisvalintojen ja toimittajan roolin pohtiminen sekä uutisten sävyn ja uutisissa käytettävän kielen analysoiminen.

Kulttuurintutkimuksellista otetta työhöni puolestaan tuo huomion kiinnittäminen kulttuurien ja median mahdolliseen törmäyskurssiin. Myös Suomen ja Ruotsin keskinäiset suhteet sekä niihin sisältyvät ennakkoluulot ja asenteet asettuvat kulttuurintutkimuksen humanistista ja yhteiskuntatieteellistä lähestymistapaa yhdistävälle kentälle. Yhteiskuntatieteiden pohjalta nousevat kulttuurintutkimuksen tutkimuskohteet eli yhteiskuntien ja ryhmien muuttuvat elämäntavat ja niiden merkitysten verkostot, joihin yksilöt ja ryhmät kytkeytyvät. Humanistisista tieteistä taas juontuu tutkimuksen näkökulman hahmottaminen merkitysten ja kommunikaation kautta. (M. Lehtonen 1994.)

Viestintätutkija Erkki Karvonen (2002) kuvaa kulttuurintutkimusta seuraavasti: ”Brittiläisessä muodossaan kulttuurintutkimus on kriittistä: se paljastaa kulttuurisia vallankäytön ja sorron muotoja, se pyrkii purkamaan itsestään selviksi luonnollistuneita ajattelun ja toiminnan tapoja.” Vaikka en pidäkään suomalaisia sorrettiina tai alistettuina ruotsalaisiin verrattuna, Karvosen luonnehdinta sopii hyvin omaan tutkimukseeni. Haluan kiinnittää huomiota kulttuuriseen vallankäyttöön ja automatisoituneihin ajattelu- ja toimintatapoihin. Ruotsalaisilla sanomalehdillä on valta kirjoittaa naapurimaastaan tietynlaiseen sävyyn, ja tuon sävyn merkitystä siinä, miten ruotsalaiset Suomeen suhtautuvat, ei ole syytä väheksyä.

Suomen ja Ruotsin välinen suhde on siinä määrin erikoislaatuinen, että se on herättänyt monen eri kentillä vaikuttavan tutkijan ja muun toimijan mielenkiinnon. Pro gradussani tukeudun vahvimmin ruotsalaisen etnologin Marja Ågrenin, ruotsalaisen toimittajan Christian Catomeriksen, ruotsinsuomalaisen sosiaalityön lehtorin Jari Kuosmasen, ruotsinsuomalaisen suomen kielen professorin Jarmo Lainion sekä ruotsinsuomalaisen filosofian tohtorin Ainur Elmgrenin tutkimuksiin.

Voidaan siis sanoa, että Suomen ja Ruotsin naapurisuhde kiinnostaa tutkijoita yli oppiaine- ja kansallisuusrajojen. Tämä ei ihmetytä, sillä monisyistä aihetta voi ja on tarpeenkin lähestyä monesta suunnasta. Ågren (2006) on teoksessaan *Är du finsk eller...?* keskittynyt tutkimaan identiteettiä ja suomalaisen taustan merkitystä ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Catomeriksen (2004) *Det ohylliga arvet* käsittelee ruotsalaisten suhtautumista eri vähemmistöihin kautta aikojen. Lainion (1996) toimittama *Finnarnas historia i Sverige* on kattava silmäys suomalaisten historiaan Ruotsissa ja erityisesti vähemmistökielen asemaan. Kuosmanen (2001) puolestaan keskittyy teoksessaan *Finnkampen* suomalaismiesten elämään siirtolaisina Ruotsissa. Elmgren (2008) tuo tutkimukseeni vertailupohjaa päälaelleen käännetyllä lähestymistavalla, sillä hän on väitöskirjassaan *Den allrakäraste fienden* tutkinut ruotsalaisiin kohdistuneita stereotyyppisiä käsityksiä suomalaisessa lehdistössä. Näiden teosten lisäksi olen hakenut tutkimukselleni pohjaa kulttuurisilta mediatutkijoilta Stuart Hallilta (mm. Hall 1997 ja 1999) ja John Fiskeltä (1992) sekä joukkoviestintätutkimuksen kentän klassikolta Walter Lippmannilta (1922, 1984). Journalismin tutkimuksen maailmassa tärkeimpinä lähteinäni ovat olleet Mikko Bruunin, Ilkka Koskimiehen ja Ilkka Tervosen (1989) *Uutisoppikirja*, Peter Goldingin ja Philip Elliottin (1979) *Making the news* ja Tapani Huovilan (1990) *Uutiskynnyksellä*. Oman lisänsä tutkimukselle antavat kaunokirjalliset teokset sekä aiheeni kannalta relevantit pro gradu -työt.

Omiin kokemuksiini pohjaavat ennakko-oletukseni ruotsalaisten sanomalehtien uutisoimistavoista epäilemättä vaikuttavat siihen, miten tulkitsen lehtien kirjoittelua. Olen silti parhaani mukaan yrittänyt tiedostaa asenteeni ja pitää ennakkoluulonani kurissa tätä tutkimusta kirjoittaessani. Olisi perin harmillista syyllistyä itse näkemään vain sitä, minkä haluaa nähdä, kun tarkoituksena on nimenomaisesti selvittää ja eritellä kiihkottomasti stereotyyppien esiintymistä uutisteksteissä.

Huomautettakoon lisäksi lähdekirjallisuuteni kielestä. Aineistoni lisäksi iso osa lähteistäni on ruotsinkielisiä. Olen opiskellut pohjoismaisia kieliä yliopistotasolla, osallistunut Göteborgin yliopiston täysin ruotsinkielisille kursseille ja käyttänyt ruotsia työkielenäni vuoden verran. Pidän ruotsin kielen taitoani sujuvana. Olen kuitenkin joutunut kääntämään paljon tekstejä itse ja kenties

välillä suomentanut termejä tai lainauksia haparoivasti, mikäli täysin vastaavaa suomenkielistä sanaa ei ole ollut tarjolla. Käännöksistä mahdollisesti johtuvat virheet ovat omalla vastuullani.

1.3 Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet

Oleellisia termejä työssäni ovat uutiskriteerit ja uutiskynnys. Käsitteitä, joiden avulla pyrin saamaan otteen vallankäytön kiemuroista uutisteksteissä, ovat representaatio, stereotypiat ja toiseus.

Uutiskriteereillä viitataan niihin tekijöihin, jotka ratkaisevat, mikä on uutisen journalistinen arvo.

Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi tapahtuman voimakkuus, läheisyys ja vaikutukset.

Uutiskynnyksellä taas tarkoitan sitä houkuttelevuutta, joka tapahtumalla täytyy olla, jotta se päätyy joukkoviestimiin. Uutiskynnyksen korkeus vaihtelee päivittäin, mutta kriteerit pysyvät samoina.

Representaatiolla tarkoitan esittämistä – sanomalehti esittää uutisen avulla tapahtumaa maailmassa. Sinänsä representaatio on monisyinen ja -mutkainen käsite, jolla voidaan tarkoittaa kontekstista riippuen hyvinkin erilaisia asioita, kuten poliittista edustamista, kielellistä esittämistä tai vaikka taiteellista kuvaamista. Representaation nykymerkitykseksi suomen kielessä on tarjottu verbiä ”edustaa” eli olla jotain jonkun toisen puolesta. (Knuuttila & Lehtinen 2010, 10.) Läsä olevat asiat, kuten sanomalehden uutiset, edustavat jotakin poissa olevaa kohdetta eli vaikkapa edellisiltana tapahtunutta onnettomuutta. Stuart Hallin (1997) mukaan yksi representaatioiden ilmenemismuodoista on stereotyyppien käyttäminen asian, ihmisten tai ilmiön kuvaamisessa. Stereotyyppit yksinkertaistavat esimerkiksi erilaiset ihmisryhmät siten, että heitä kuvaavat vain muutamia yksinkertaisia tunnusmerkkejä. (Eml., 257.)

Representaatioihin kytkeytyy oleellisesti valtasuhteiden näkökulma. Miten kohde representoidaan vastaanottajalle? Kenen näkökulmasta tämä tehdään? Vastaako representaatio todellisuutta? Leena-Maija Rossin mukaan ”representaatiot hyödyntävät ulottuvillamme olevia koodeja ja konventioita, jotka sekä rajoittavat representaatioiden merkityksiä että mahdollistavat niiden ymmärtämisen” (Rossi 2010, 263). Näihin koodeihin sisältyvät myös stereotypiat, jotka ovat kulttuurisesti opittuja näkemisen ja käsittämisen tapoja. Stereotypian käsitteen isänä pidetään Walter Lippmannia, jonka mukaan ihmisiin tutustuminen on hektisessä maailmassa muuttunut mahdottomaksi. Sen sijaan huomioimme heistä vain tyypilliset piirteet ja ominaisuudet, minkä jälkeen täydennämme kuvan päässämme olevien stereotyyppien avulla (Lippmann 196, 54–59.) Stereotyyppien muuttaminen on hankalaa, sillä niitä uusinnetaan jokapäiväisessä elämässämme toistuvasti.

Kansallisten stereotyyppien levittäjänä toimivat usein aivan tavalliset kansalaiset. Tästä esimerkkinä on se, millaisen vastaanoton suomalaiset Ruotsissa saivat suuren maahanmuuttoaallon aikana 1970-

luvun tienoilla. Suomalaisten syrjimistä lietsottiin suusta suuhun liikkuvilla kertomuksilla, juoruilla ja kaskuilla. Niissä modernien ruotsalaiskaupunkien väitettiin olevan liian vaikeita ”primitiivisille” suomalaisille. He eivät ymmärtäneet, kuinka uusissa nykyaikaisissa vuokrataloissa tuli asua. He repivät parketin irti ja istuttivat perunoita olohuoneeseen. He lahtasivat sikoja kylpyammeessa, rakensivat saunoja vaatekaappeihin, eivät osanneet vetää vessaa ja tekivät seiniin reikiä päästäkseen kätevämmiin naapurin luokse kyläilemään. (Catomeris 2004, 101–102.) Negatiiviset ennakkoolettamukset eivät tietenkään välttämättä tarkoita sitä, että syrjintää harjoitettaisiin myös käytännössä, mutta tuskin ne kansalaisten tasa-arvoista kohtelua edistävätkään.

Ennakkoluuloille pohjautuvat stereotypiat ovat yksi väline ihmisten näkemiselle toisena, jonain muuna, poikkeavana ja erilaisena. Toiseus liittyy tutun ja vieraan sekä normin ja poikkeuksen suhteeseen. Yleensä toiseudesta puhutaan silloin, kun joku henkilö, asia tai ryhmä esitetään jollain tavalla alempiarvoiseksi tai erilaiseksi. Toiseuteenkin liittyy vallan aspekti, joka näyttäytyy erilaisissa representaatioissa. (Löytty 2005, 167–168.)

Mikko Lehtosen ja Olli Löytyn (2003) toimittamassa artikkelikokoelmassa pohditaan erilaisuuden kohtaamista. Kirjoittajien mukaan ei ole hedelmällistä lähteä siitä, että sen enempää ”meillä” kuin ”muillakaan” olisi joitakin ennalta lukkoon lyötyjä olemuksia, jotka ovat keskenään vastakkaisia. Erilaisuus ei ole valmiina ominaisuutena ”erilaisessa” vaan se tuotetaan spesifiydessään silloin, kun ”erilainen” kohdataan. (Emt., 12.) Tässä kohtaa on mielestäni jälleen kyse stereotyyppisten näkemisen ja kokemisen koodien aktivoitumisesta. Näemme sen, mitä haluamme nähdä.

Palaan tutkimukseni avainkäsitteisiin tarkemmin myöhemmissä luvuissa.

1.4 Tutkimuksen eteneminen

Tässä pro gradussa valokeilassa ovat siis sanomalehtien uutistekstit ja nimenomaisesti ruotsalaisten sanomalehtien Suomea ja suomalaisia koskeva uutisointi. Tutkimukseni etenee siten, että luvussa 2 kartoitan Suomen ja Ruotsin suhteita valottamalla niitä seikkoja, jotka nähdäkseni ovat noita suhteita muovanneet. Käyn läpi tutkimukseni kannalta oleellisia käännekohtia maiden yhteisessä historiassa ja pohdin niiden pitkälle näkyviä jälkiä. Yli 700 vuoden yhteisen historian takia otan suuria harppauksia ajassa. Olen tutkimuskohteeni kannalta valinnut nähdäkseni oleellisimpia tapahtumia ja kehityskulkuja niin varhaishistoriassa, Suomen talvi- ja jatkosodassa, 60–70-lukujen muuttovirran aikana kuin 2000-luvullakin. Syvennyn luvussa 2 myös maiden välisiin valtasuhteisiin ja naapurimaan toiseuttamiseen sekä avaan käsitettä banaali nationalismi.

Luvussa 3 siirryn naapurimaiden pitkästä yhteisestä taipaleesta joukkoviestinnän maailmaan ja erityisesti joukkoviestintään merkitysten tuottamisena. Kerron hieman median roolista kulttuurien välissä ja selvennän, mitä uutisella tarkoitetaan. Tämän jälkeen teen luotauksen uutiskriteereihin, tarkastelen uutiskynnyksen korkeutta ja pohdin, mikä merkitys kulttuurisilla tekijöillä on uutisia toimitustyön käytännöissä valitessa.

Tutkimukseni avainkäsitteitä representaatio, stereotypiat ja toiseus käsittelen tarkemmin luvussa 4. Stereotypioita käsittelen kahdelta suunnalta, niiden hyödyllisyyden ja haitallisuuden kannalta. Teoriapohjaa tarkasteluni tueksi haen kulttuurintutkija Stuart Hallilta sekä viestintätieteilijä Walter Lippmannilta.

Käsite- ja teoriakatsauksen jälkeen esittelen tutkimusasetelmani luvussa 5. Hahmottelen tutkimuskysymykseni yksityiskohtaisesti ja etenen siitä aineiston ja tutkimusmetodin esittelyyn. Käyn läpi määrällisen ja laadullisen sisällön analyysin pääpiirteet ja kerron, mitä sisältyy lähilukuun. Pohdin myös tutkimukseni luotettavuutta.

Luvussa 6 raportoin tutkimukseni tulokset, joita havainnollistan taulukoiden ja lähiluvussa tekemiäni tulkintojen sekä aineistoesimerkkien avulla. Tuloksiin sisältyvät uutisten määrä, aiheet, sävy, puheenvuorot, stereotypiat ja kuvat. Pohdin myös, miten tulokset suhteutuvat ennakkoolettamuksiini.

Lopuksi kokoan tutkimukseni punaiset langat yhteen luvussa 7. Esittelen tiivistetysti saamani tulokset, käsittelen omien ennakkoluulojeni osuutta ja vaikutuksia tutkimustyön tekemisessä. Esitän myös ehdotukseni jatkotutkimuksen aiheeksi.

2. Suomen ja Ruotsin suhteista

Suomen ja Ruotsin vuosisatojen aikainen yhteinen historia on aihe, jolla voisi täyttää useammankin kirjahyllyn. Tässä tutkimuksessa minulla ei ole mahdollisuutta keskittyä maiden historiaan kovinkaan syvällisesti, sillä tutkimuksen pääpaino on viestintätieteellinen, ei historiallinen.

Koen kuitenkin tarpeelliseksi käydä lävitse eräitä Suomen ja Ruotsin yhteisen historian käännekohtia, sillä ne ovat osaltaan rakentaneet niitä suhteita, ajatuksia ja asenteita, joita naapurimaiden asukkailla toisistaan on tänä päivänä. Esimerkiksi ymmärtääkseni ruotsalaisten Suomeen kohdistuvia stereotypioita minun on tarkasteltava maiden kanssakäymistä pitkällä aikavälillä. Valtasuhteet, sodat, siirtolaisuus ja maiden eriaikainen kehitys ovat kaikki omalta osaltaan vaikuttaneet Suomen ja Ruotsin keskinäisiin suhteisiin. Tärkeimpinä käännekohtina näen Suomen sulautumisen Ruotsiin, Suomen siirtymisen Venäjän tsaarin alaisuuteen, maailmansodat ja sotalapset sekä erityisesti 1950–1970-lukujen siirtolaisuuden Suomesta Ruotsiin.

2.1. Suomi osana Ruotsia

Suomen ja Ruotsin yhteinen historia alkaa jo vuosituhansia sitten. Molemmipuolista siirtolaisuutta on esiintynyt kivikaudelta alkaen. Sotaretket Suomeen alkoivat 1000-luvun tienoilla ja ristiretkien myötä Ruotsin ote Suomesta vahvistui. 1300-luvun alussa valtaosa suomalaisista oli siirtynyt virallisesti Ruotsin kuninkaan alamaiseksi. (Ekonen, Kulju ja Matsinen 2001.)

Kuinka Suomi sitten lopulta sijoittui osaksi Ruotsin valtakuntaa? Vai oliko varsinaista Suomea silloin vielä edes olemassa? Suomen sukukieliä tutkinut kielitieteilijä Janne Saarikivi Helsingin yliopistosta on sitä mieltä, että suomalaiset eivät ole tulleet mistään. Hänen mukaansa suomalaisuus on kansallinen projekti, joka on rakentunut vähitellen kahdensadan viime vuoden aikana. Varhaishistoriallinen Suomi oli täynnä erilaisia etnisiä ryhmiä, jotka olivat saapuneet maahan eri aikoina ja eri suunnista (ks. Kaaro, 2010.)

Historioitsijat eivät ole täysin yksimielisiä siitä, kuinka Ruotsi-Suomi muotoutui. Ensimmäisen koulukunnan mukaan tämä itäinen maankolkka oli tasavertainen Ruotsin muiden osien kanssa. Sen asukkailla oli samat velvollisuudet ja oikeudet kuin muillakin ruotsalaisilla, eikä mitään merkkiä syrjinnästä ollut näkyvissä. Suomalaiset alueet sulautuivat Ruotsin valtakuntaan pikkuhiljaa, satojen vuosien kuluessa ja hyvin vähäisellä väkivallalla. Joitakin sotilaallisia toimenpiteitä myönnetään olleen, mutta integrointi tapahtui pääosin hyvässä hengessä yhteistyön merkeissä. Lisäksi itämaan oli alun perinkin katsottu olevan tasavertainen osa Ruotsia, joten ongelmia ei koskaan syntynyt. (Catomeris 2004, 72–73.) Tämä näkemys tuntuu itsellenikin tutulta, sillä sen olen lukenut jo ala-asteella historian oppikirjasta. Idyllinen, täydellisen yhteisymmärryksen sävyttämä tapahtumaketju

kuulostaa hiukan liian hyvältä ollakseen totta. Täytyy esimerkiksi muistaa, että Suomi ja Ruotsi olivat maita, joita erotti hyvin erilainen kieli.

Toinen historioitsijoiden koulukunta suhtautuukin maiden yhdistämiseen huomattavasti kriittisemmin. He pitivät Suomea riistettynä siirtomaana, joka vallattiin sotilaallisin voimakeinoin. Suomalaisia kohdeltiin eri tavalla kuin Ruotsisuomen muita asukkaita ja heitä sortii ruotsinkielinen keskusvalta sekä Tukholmasta että Turusta käsin. Syrjintää esiintyi esimerkiksi suomen kielen suhteen hyvin runsaasti. Lisäksi parhaat ammatit ja korkeimmat asemat evättiin pois suomalaisilta ja heihin suhtauduttiin muutenkin alentuvasti. (Catomeris 2004, 73–74.)

Nykyään meidän on luonnollisesti mahdotonta tietää, kuka on oikeassa. Yhdet historiankirjat sanovat yhtä, toiset toista. Itse olen valmis kannattamaan eräänlaista kultaista keskitietä. Koska ruotsalaiset olivat se osapuoli, joka enemmän tai vähemmän väkivaltaisesti valtasi Suomen alueen itselleen, he ovat olleet niskan päällä. Tämä ei silti välttämättä tarkoita, että kaikki suomalaiset kaikkina aikoina olisi nähty toisen luokan kansalaisina. Olosuhteet lienevät vaihdelleet paikkakunnasta ja ajankohdasta riippuen.

Se kuitenkin tiedetään, että muinaissuomalaisessa yhteiskunnassa oli ollut useita hallitsevia mahtisukuja, jotka ruotsalaisten ristiretkien aikaan tuhottiin tai pudotettiin arvoasteikolla alaspäin. 1500-luvun puolen välin tienoilla kuningas Kustaa Vaasa lisäsi Suomen merkitystä Ruotsin valtakunnan osana. Suomalaisia erämaita alettiin asuttaa entistä ahkerammin ja kaupunkeja perustettiin. Kruunun ote tiukentui, uskonpuhdistus loi kansallisen valtionkirkon, hallintomenot kasvoivat ja veronkanto tehostui. Toimenpiteet herättivät närää ja vastarintaa suomalaisten talonpoikien keskuudessa. (Ekonen ym. 2001.)

Toimittaja Christian Catomeris on tutkinut Ruotsin suhdetta maassa asuviin vähemmistöihin. Hänen mukaansa Suomi toimi 1600- ja 1700-luvuilla lähinnä ”työvoimavarastona”. Vaikka Suomi virallisesti oli osa Ruotsia, maan kuninkaat eivät vierailleet itämaassa yli sataan vuoteen. Sen sijaan he haetuttivat Suomesta satoja kirjureita, kanslistejä, palvelusväkeä, maanviljelijöitä ja kalastajia kruunun palvelukseen. (Catomeris 2004, 76.)

1600-luvulla laajenemishaluinen Ruotsi saavutti suurvalta-aseman, jota kesti 1700-luvun alkuvuosiin saakka. Venäläisuhka Suomea kohtaan kasvoi nopeasti ja venäläiset miehittivät Suomen vuosiksi 1713–1721. Aikakausi oli väkivaltaisen ja rajun, ja suomalaisissa heräsi katkeruus siitä, että Ruotsin kuningas ei kiirehtinyt vapauttamaan Suomea miehittäjistä välittömästi. (Ekonen ym. 2001.)

Miehitysten, taistelujen ja eripuraisuuksien jatkuessa suomalaiset ja ruotsalaiset alkoivat entistä enemmän erottua toisistaan. Suurin erottava tekijä oli kielimuuri. Tämä lienee ollut omiaan kasvattamaan kansojen välistä etäisyyttä ja herättämään ennakkoluuloja.

Samaan aikaan tilanne Ruotsi-Suomessa oli poliittisesti epävakaa. Venäläiset muodostivat todellisen uhkakuvan ja heidän joukkonsa ylittivät Suomen rajan alkuvuodesta 1808. Taistelujen jälkeen alkoi aselepo ja rauha solmittiin syyskuussa 1809. Suomi siirrettiin samalla itsenäiseksi suuriruhtinaskunnaksi Venäjän tsaarin alaisuuteen. Suomen ja Ruotsin aika yhtenä valtiona päättyi äkillisesti kestätyään noin 700 vuotta. (Ekonen ym. 2001.)

2.2 Vastakohtia vaikka väkisin

Vuoden 1809 jälkeen sekä Suomi että Ruotsi olivat aivan uuden tilanteen edessä. Suomen menetys tarkoitti Ruotsille sitä, että lähes yhdessä yössä maa menetti kolmasosan pinta-alastaan ja neljäsosan kansalaisistaan. Suomi taas sai Venäjän suuriruhtinaskuntana melko itsenäisen aseman ja muodosti oman kansakuntansa ensimmäisen kerran vuosisatoihin. (Ekonen ym. 2001.)

Historioitsija Lars Elenius on luonnehtinut Suomen menetystä Ruotsin kansalliseksi traumaksi. Päästäkseen yli tästä traumasta ruotsalaiset ovat Eleniuksen mukaan kehittäneet historian, jossa Suomen merkitystä maiden yhteisessä historiassa tarkoituksellisesti ja kokonaisvaltaisesti vähätellään. (Elenius 1999.)

Erityisen vaikeaa ruotsalaisten oli käsittää sitä, että suurin osa suomalaisista ei kaivannut yhteen palauttamista Ruotsin kanssa. Sen sijaan he alkoivat nopeasti rakentaa omaa kansallista identiteettiään. Samaan puuhaan ryhdyttiin myös Pohjanlahden toisella puolen. Pian yhteinen historia ja perinteet alkoivat haaletta ja unohtua pois, ja tämän raivausprosessin seuraukset näkyvät edelleen. Yhteneväisyyksien tilalle haettiin melkein väkisin vastakohtaisuuksia ja eroavaisuuksia ja oman maan identiteettiä alettiin rakentaa naapurisovun kustannuksella. (Elenius 1999.)

Elenius (1999, 88) katsoo, että esimerkiksi 1800-luvun nationalismiin aikoihin suomalaiset alkoivat muuttua ruotsalaisessa kansallisen historian kirjoituksessa vieraiksi ja heitä luonnehdittiin ”itäiseksi, primitiiviseksi kansaksi, joilla on erilainen kieli ja joilla ei enää ole minkäänlaista luonnollista sijaa ruotsalaisessa kansakunnassa”. Jäljelle jäänyttä Ruotsia kuvailtiin kirjoissa ”alkuperäiseksi ja laadultaan paremmaksi kuin vanhaa Ruotsia” (emt., 76). Mielestäni tämä havainnollistaa Eleniuksen luonnostelemaa ”kansallista traumaa”. Voidaan tulkita, että suomalaiset piti esittää niin erilaisina ja haitallisina kuin mahdollista, jotta suuren maa-alueen menetys ja asukasluvun dramaattinen pieneneminen ei olisi näyttäytynyt liian lannistavana. Suomen

katoaminen Ruotsin kartalta yritettiin kääntää suorastaan positiiviseksi tapahtumaksi – sen ansiosta Ruotsi pääsi eroon ”epäpuhtaasta” aineksesta ja lähemmäs omia, alkuperäisiä juuriaan.

Tämän näkemyksen pohjalta voidaankin sanoa, että Ruotsissa tehtiin tietoista pesäeroa Suomeen. Vastaava oli tilanne myös Suomen puolella. Kumpikin maa opetteli olemaan oma valtionsa oman kansansa ja kulttuurinsa parissa. Kansallisia stereotypioita alettiin vahvistaa aivan tarkoituksellisesti, kun haluttiin tehdä selväksi, että keitä me itse olemme ja kuinka eroamme muista. (Catomeris 2004, 85.) Ruotsalainen tutkija Anders Retzius tyypitteli suomalaiset tummaihoisiksi, tummasilmäisiksi ja tummahiuksisiksi. Tyypillisinä luonteenpiirteinä hän näki sitkeyden, vaatimattomuuden, vastahakoisuuden, tökeryyden, itsepäisyyden ja karkeat käytöstavat. Ruotsalaisten silmissä naapurikansa alkoi näyttää yhä vahvemmin primitiiviseltä, sivistymättömältä ja halveksittavalta. Ennakkoluuloisia käsityksiä leviteltiin niin vitseissä, kertomuksissa, koulukirjoissa kuin tieteellisissä artikkeleissakin. (Emt., 88.)

Useissa kansankertomuksissa suomalaiset alkoivat esiintyä hieman mystisessä valossa – he taistelivat jättiläisiä vastaan, raivasivat maata ilman apuvälineitä ja heidän uskottiin olevan suunnattoman vahvoja ja sitkeitä. Toisaalta esimerkiksi Åbo Akademin professori Henrik Porthan kuvaili suomalaisia säädyttömiksi puolivilleiksi, joilta puuttui kaikenlaiset sivilisaation merkit, kuten yhteiskuntarakenne, sodankäynti ja uskonto. Yksi varhaisimmista suomalaisiin kohdistuvista uskomuksista oli se, että suomalaiset osaavat noitua. Tämä piirre oli omiaan herättämään ruotsalaisissa sekä pelkoa että kunnioitusta. (Catomeris 2004, 80–82.)

Eroavaisuuksien tahallinen etsiminen ja vastakohtaisuuksien vahvistaminen tuntuu näin jälkeenpäin hieman huvittavalta, sillä vuoden 1809 jälkeen maat olivat samankaltaisessa asemassa. Kumpikin sijaitsi Euroopan ulkoreunalla ja ekonominen ja sosiaalinen tilanne olivat sangen samanlaiset. Pääosa asukkaista sai tulonsa maanviljelystä. Yhteiskunnalliset instituutiot olivat suurilta osin yhteneväiset. Tärkein yhteinen tekijä oli evankelisluterilainen uskonto, joka loi yhteneväisen työmoraalin ja levitti lukutaidon koko kansakunnan keskuuteen. (Lainio 1996, 18–20.)

Tilanne alkoi kuitenkin muuttua, kun teollistuminen pääsi Ruotsissa vauhtiin jo 1800-luvun lopulla. Maa kärsi vain vähäiset vahingot maailmanlaajuisen laman aikana 1930-luvulla. Samaan aikaan suuri osa ruotsalaisista alkoi työskennellä teollisuuden ja kaupankäynnin alalla. Juuri 1930-luvulla Ruotsi alettiin nähdä sekä ekonomisesti että sosiaalisesti menestyvänä maana.

2.3 Sota ja sen lapset

Muiden maiden kamppaillessa toisen maailmansodan sotatantereilla, Ruotsissa keskityttiin kehittämään hyvinvointivaltion perusrakenteita. Maassa alkoi muotoutua yhteiskuntamalli, jota myöhemmin alettiin kutsua ”ruotsalaiseksi malliksi”. Siihen sisältyi yhdistelmä kattavaa sosiaaliturvaa, rauhalliset olosuhteet työmarkkinoilla ja yhteisymmärrys poliittisessa elämässä. (Lainio 1996, 23.) Tässä vaiheessa Suomi ja Ruotsi olivat jo kehittäneet myös poliittisen railon välilleen ja toisen maailmansodan vuosina juopa syveni huomattavasti.

Samaan aikaan kun Ruotsi otti harppauksia eteenpäin, itäinen naapurimaa luisui vääjäämättä taaksepäin. Suomessa kamppailtiin sotakorvausten, evakkojen, poliittisten konfliktien ja epävakaiden hallitusten kanssa. Vuosien 1939–1945 sodat eliminoivat pitkäksi ajaksi mahdollisuuden systemaattiseen hyvinvointivaltion kehittämiseen. Yli vuosikymmenen ajan Suomi keskittyi pelkästään säilyttämään olemassaolonsa itsenäisenä valtiona. Pitkäaikainen sosiaalipoliittisesti vakaan tilanteen kehittäminen sai odottaa 1950-luvulle saakka. (Lainio 1996, 22–25.)

Suomen ja Ruotsin välit eivät kuitenkaan olleet lopullisesti tulehtuneet, vaan maiden välillä oli edelleen siirtolaisuutta puolin ja toisin. Sotatila nostatti pohjoismaista yhteishenkeä entisestään ja Ruotsissa suhtauduttiin hyvin solidaarisesti ikävään välikäteen joutuneeseen Suomeen. (Lainio 1996.) Hätätila ilmeisesti sai naapurit tukemaan toisiaan. Uhkaavan vieraan rooli siirtyi muualle.

Naapurimaiden välille herännyt solidaarisuus ilmeni esimerkiksi niin, että vuonna 1939 Ruotsissa perustettiin valiokunta nimeltä Centrala Finlandshjälpen. Tämän ansiosta vapaaehtoiset ruotsalaiset sotilaat matkasivat Suomeen taistellakseen sen rinnalla. Lisäksi seitsemän prosenttia suomalaisista lapsista – eli noin 70 000 henkilöä – siirrettiin Ruotsiin pois sodan jaloista. (Catomeris 2004, 95.)

Mielenkiintoista tässä lastensiirto-operaatiossa on se, että aloite ei tullut suomalaisten puolelta. Ensimmäisten ruotsalaisten kasvatusvanhempien ilmoittauduttua vapaaehtoisiksi suomalaiset vastasivat, että he eivät tarvitse apua. Tehokkaan kampanjoinnin jälkeen asiat alkoivat kuitenkin edetä. Lisäksi suomalainen sotateollisuus tarvitsi naisia töihin, joten tältä näkökannalta lasten lähteminen oli helpotus. (Catomeris 2004, 96.)

Tulkinta tämän avun humanitaarisuudesta on myöhempinä vuosikymmeninä muuttunut, eikä apua enää pidetä täysin pyyteettömänä. Kysymyksiä on herättänyt ainakin se, miksi vain pienille lapsille tarjottiin suojaa ja ravintoa, mutta teini-ikäisten jääminen sodan jalkoihin ei synnyttänyt vastaavaa huolta. Catomeris (2004, 96) pohtiikin, kuinka suurelta osin kyse todella oli suomalaisten

auttamisesta ja kuinka usein voittavana osapuolena taas olivat lapsettomat ruotsalaiset pariskunnat, jotka kätevästi saivat itselleen pienen lapsen?

Nykyään psykologit ovat sitä mieltä, että sotalapsilähetystyksiä ei olisi pitänyt koskaan aloittaa. Pienet lapset erotettiin vanhemmistaan dramaattisissa olosuhteissa ja lähetettiin sitten vieraaseen maahan tuntemattomien ihmisten keskelle, jotka kaiken lisäksi puhuivat vierasta kieltä. Psykologisesta näkökulmasta tätä pidetään tuomittavana, minkä lisäksi useimmissa tapauksissa koko lähettäminen oli käytännössä tarpeetonta. (Catomeris 2004, 95.) Samaa mieltä on Helsingin yliopistossa sotalasten kohtalosta väitellyt tutkija Pertti Kavén. Kavén on tutkinut sotalasten historiaa jo vuosikymmenten ajan. Teoksessaan *Sotalapset – toiveet ja todellisuus* (2011) hän arvioi lapsikuljetusten aiheuttamien fyysisten ja lastensiirtojen yleensä aiheuttamien psyykkisten ongelmien olleen suurempi haitta kuin kotimaan pommituksien aiheuttamat riskit. Kavén päätyy teoksessaan johtopäätökseen, jonka mukaan lastensiirrot yleensä eivät ole hyvä tapa auttaa sotaa käyviä tai muuten kriisissä olevia maita sen paremmin kuin yksittäisiä ihmisiä. (Emt., 184–186.)

Vaikka useimmat lapset otettiin lämpimästi vastaan, prosessi aiheutti myöhemmin vaikeuksia. Moni lapsi vieraantui biologisista vanhemmistaan, unohti suomen kielen ja koki vaikeuksia sopeutua takaisin kotimaansa köyhempiin oloihin sotavuosien jälkeen. (Sotalapsiliitto, 2013.) Itsekin sotalapsena olleen Kavénin mukaan Ruotsista palanneilla lapsilla oli vaikeuksia sekä kotona että koulussa, minkä lisäksi nuorisorikollisuus oli suurempaa heidän keskuudessaan. (Kavén 2011, 137–139.)

Sotalapsilähetykset ovat merkittäviä siksikin, että niistä voidaan katsoa alkavan vilkkaan muuttoliikkeen Suomen ja Ruotsin välillä. Osa lapsista adoptoitiin lopulta pysyvästi Ruotsiin ja osa muutti sinne takaisin aikuistuttuaan. (Sotalapsiliitto, 2013.)

Sotien jälkeen 1940-luvulla Suomessa maksettiin sotakorvauksia Neuvostoliitolle. Tämä pienensi kansantuloa, kovensi veroja ja vaikeutti jälleenrakentamista. Samaan aikaan 400 000 asukasta Karjalasta, Petsamosta ja Porkkalasta piti uudelleen sijoittaa. (Lainio 1996, 27.) Näiden konkreettisten ongelmien lisäksi moni suomalainen kamppaili sodan jälkeensä jättämien arpien kanssa – oli paljon köyhyyttä, materiaalista ja henkistä puutostilaa, sairauksia, invaliditeettia, kuolemaa ja henkisiä ongelmia. (Kuosmanen 2001, 62). Sodat hidastivat sekä yksilöiden että kansakunnan kasvua ja kehitystä.

Ruotsin puolella taas kaivattiin sotien jälkeen ja erityisesti 1960-luvulla kasvavalle teollisuudelle kipeästi uutta työvoimaa. Vuosien 1945 ja 1990 välissä yli puoli miljoonaa suomalaista jätti

kotimaansa työttömyyden ja asuntopulan taakseen ja matkusti Ruotsiin paremman elämän toivossa. Tosin yli puolet myös palasi kotimaahansa jossain vaiheessa. Vilkkainta muuttoliike oli sekä 1960- että 1970-luvun puolivälissä. (Lainio 1996, 459.)

2.4 Siirtolaisten sikalat

Sodan jälkeen tilanne Suomessa oli sanalla sanoen huono. Kaupungistuminen autioitti maaseutua, mutta elinkeinoelämä ei tarjonnut tarpeeksi työpaikkoja uusille muuttajille. Asuntopula hankaloitti tilannetta entisestään. Uudelleenrakentaminen vaati suuria ponnistuksia sekä yksilöiltä että yhteiskunnalta. Tulevaisuudennäkymät eivät näyttäneet kovinkaan valoisilta.

Pieni valonpilkahdus tarjottiin kuitenkin hyvinvoivan länsinaapurin puolelta. Työläisiä houkuttelevan Ruotsin uskottiin tarjoavan turvallisempia sosiaalisia ja ekonomisia olosuhteita erityisesti lapsille. Osaa siirtolaisista houkutteli puolestaan seikkailunhalu tai rikastumisen mahdollisuus. Kaikkien koettelemusten jälkeen Ruotsi nähtiin varsinaisena mahdollisuuksien maana. Erityisesti teollisuuden eri alat, kuten metalli-, tekstiili-, kaivos-, teräs-, auto-, rakennus- ja telakkateollisuus palkkasivat innokkaasti suomalaista työvoimaa. (Lainio 1996, 114, 186.)

Kymmenet ja sadat tuhannet kotimaansa koviin oloihin kyllästyneet suomalaiset päättivätkin siirtyä länsinaapuriin paremman elämän toivossa.

Myös Ruotsissa suhtauduttiin myönteisesti uuteen suomalaiseen työvoimaan – tai ainakin työnantajat suhtautuivat. Ammattiliitoilla ja työtovereilla taas usein oli erilainen suhtautuminen. (Catomeris 2004, 98.) Suuri osa suomalaisiin liittyvistä stereotypioista lieneekin vahvistunut tai saanut alkunsa niiden vuosikymmenten aikana, kun lukemattomat suomalaiset yllättäen muuttivat Ruotsiin ja kansoittivat tehtaiden työpaikat.

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Ruotsin aikaisempi solidaarisuus ja antelias apu loppuivat kuin seinään. Suomi ei enää ollutkaan rakas pohjoismainen naapurimaa, vaan ”finndjävlarien” asuinpaikka. Suomen kieltä alettiin pitää merkinä huonommasta asemasta. Moni Ruotsiin muuttanut suomalainen joutui yksinkertaisesti vaikenemaan, jotta ei olisi paljastanut ”häpeällistä” alkuperäänsä. (Catomeris 2004, 103.) Kieli paljasti vääjäämättä puhujan kuuluvan alempaan luokkaan - siirtolaisiin. Toisaalta olosuhteet eivät myöskään juuri rohkaisseet suomalaisia opettelemaan ruotsia. Osa ei viitsinyt ryhtyä puuhaan, koska oletti pian muuttavansa takaisin Suomeen. Toiset eivät vaatimattoman koulunkäyntihistoriansa takia osanneet opiskella. Lisäksi suomalaiset keskittyivät tiettyihin työpaikkoihin ja asuinalueille, joista aina löytyi joku, joka osasi toimia tulkkina. Lainion (1996) mukaan erityisesti auto-, telakka- ja tekstiiliteollisuuteen keskittyville paikkakunnille muutti paljon suomalaisia. (Emt., 109.) Kielen oppimista ei pidetty

välttämättömänä. Kielitaidottomuus kuitenkin sulki suomalaisilta huomattavan määrän ovia ja esteitä sopeutumisesta osaksi ruotsalaista yhteiskuntaa. (Kuosmanen 2001, 104.)

Yksi selitys suomalaisten voimakkaalle syrjinnälle Ruotsissa on se, että siirtolaisuutta ei muuten ollut vielä juurikaan esiintynyt. Ågren (2006, 99) katsoo, että vaikka Suomi oli sekä maantieteellisesti että historiallisesti hyvin lähellä Ruotsia, suuret suomalaisjoukot koettiin vieraaksi uhkaksi, joiden pelättiin vahingoittavan ruotsalaista homogeenista kansankoti-idylliä. Suomalaisia kenties oli yksinkertaisesti liikaa – he muodostivat omia sulkeutuneita ryhmiään, joihin ruotsalaisilla ei ollut asiaa ja jotka pääväestöstä erottautuessaan järkyttivät yhteiskunnallista tasapainoa.

On selvää, että kaikkien suomalaisten kokemukset ruotsalaiseen yhteiskuntaan siirtymisestä eivät ole samanlaisia. Jotkut onnistuivat hyvinkin helposti oppimaan kielen ja ”muuttumaan ruotsalaisiksi”, kun taas toiset kokivat olonsa niin huonoksi, että seurauksina oli psyykkisiä sairauksia, alkoholismia tai muutto takaisin Suomeen. Usein selviytymiskeinoksi valittiin toinen kahdesta hyvin erilaisesta tiestä. Ensimmäinen vaihtoehto oli täydellinen assimilaatio. Juuri maahan tulleet suomalaiset solmivat nopeasti kontakteja ruotsalaisten kanssa, opettelivat uuden kielen ja välttelivät sen jälkeen sekä suomen puhumista että liiallista suomalaisten kanssa seurustelua. Toinen vaihtoehto oli eristäytyminen. Suomalaiset kieltäytyivät opettelemasta ruotsia, puhuivat ruotsia vain jos se oli ainoa vaihtoehto, välttivät kontakteja ruotsalaisten kanssa ja hakeutuivat pelkästään omien maanmiestensä seuraan. (Ågren 2006, 102.) Voisi kuvitella, että juuri jälkimmäiset eristäytyneet, omissa oloissaan pysytelleet, vieraat ja mystiset suomalaiset myös tarjosivat eniten rakennusaineita monille ennakkoluuloille ja stereotyypeille.

Suomalaiset maahanmuuttajat ja heidän lapsensa luokiteltiin poikkeukseksi työläisiksi. Muita tyypillisiä piirteitä heille oli köyhyys, kummallinen kieli ja asuminen kaupungin ulkolaidalla. Erilaisuutta ja ulkopuolisuutta korosti myös se, että moni suomalainen muutti ruotsalaisiin kaupunkeihin suoraan maalta. (Ågren 2006, 106.) Tämä ”maalaisuus” oli myös omiaan vaikuttamaan stereotyyppien syntyyn. Jari Kuosmanen, joka on tutkinut suomalaisten miesten elämää Ruotsissa, kirjoittaa, että ”kulttuurinen matka oli kaikkein pisin niille, jotka muuttivat perinteiseltä suomalaiselta maatilalta” (Kuosmanen 2001, 45).

Säilyttääkseen itsetuntonsa suomalaiset miehet paiskivat töitä hyvin ahkerasti. Tämä rehkeminen johti moniin hyviin asioihin: työnantajat arvostivat kovaa työpanosta ja palkka nousi, minkä ansiosta miehet pystyivät lähettämään rahaa sukulaisille Suomeen tai ostamaan auton ja tekemään reissuja kotimaahan menestyvänä miehenä. Lisäksi miehet tunsivat ylpeyttä selviytyttyään raskaista

ja vaativista työtehtävistä. (Kuosmanen 2001, 81.) Näilläkin itsetuntoa ja itsekunnioitusta kohottavilla ansioilla oli silti varjopuolensa, joka painoi suomalaisia miehiä jälleen alemmas yhteiskunnassa. Ruotsalaiset työkaverit eivät arvostaneet suomalaisten työpanosta vaan sanoivat heidän ”pilaavan urakan” liian nopealla työtahdilla. Suomalaiset miehet herättivät kiukkua ja vihamielisyyttä ja heidät alettiin kokea uhkana työpaikoilla. (Kuosmanen 2001, 116; Ågren 2006, 113.)

Ehkä yksi syy suomalaisten herättämään vastenmielisyyteen oli se, että Ruotsilla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin ottaa heidät vastaan. Joka vuosi suomalaisia käytiin rekrytoimassa lisää. Ruotsi tarvitsi kipeästi uutta työvoimaa, koska muuten osa menestyneistä tehtaista olisi jouduttu lopettamaan työvoimapulan takia. (Lainio 1996, 109.) Syrjintää ei siis voida selittää sillä, että suomalaiset olisivat tulleet maahan laiskottelemaan tai käyttämään hyväksi sosiaaliapuja. Päinvastoin he antoivat hyvin konkreettisen panoksen ruotsalaisen hyvinvointikoneiston ylläpitämiseksi.

Ruotsinsuomalaisten nuiva kohtelu on innoittanut taiteilijoita hyödyntämään omaa taustaansa. Kirjailija Susanna Alakoski käyttää omia kokemuksiaan Ruotsiin muuttamisesta vuonna 2006 ilmestyneessä menestysromaanissaan *Svinalängorna*. Kirjassa seurataan nuoren Leena-tytön kamppailua maailmassa, jossa eletään kahden kielen ja kulttuurin välissä. Suomalaiset vanhemmat eivät sopeudu uuteen maahan, vaan tarttuvat pulloon ja antavat nyrkkien puhua. Samalla muu yhteiskunta suhtautuu halveksivasti maahanmuuttajiin ja pistää heidät asumaan yhdelle ja samalla asuinalueelle Fridhemiin, pois kunnon ihmisten jaloista. Seuraavassa katkelmassa päähenkilön Leenan vanhemmat ovat juuri muuttaneet Fridhemiin ja hermostuvat vuokranantajan alentuvasta asenteesta:

Pappa frågade om det inte var normalt att man fick reglerna upplästa för sig. Mamma svarade med att skrika i helvete heller. Inte på det sättet. Och hon avkrävde ju ett nykterhetslöfte, hörde du inte det? - - Vi blev ju behandlade som att vi var andra klassen människor. - - Vad fan tror hon, att vi är svin eller något?
Nu gick pappa fram och tillbaka. Sedan sa han att mamma inte skulle bry sig så mycket. Det där var ju bara regler, och regler måste ju finnas. Mamma lugnade sig. Hon sa det var inte meningen att jag skulle bli så arg. Hon satte sig ner, sedan sa hon förlåt mig men jag vet inte... jag blev så ledsen över... ja tonfallet. Jag har hört att kommunen kallar Fridhem för Svinalängorna.

(Alakoski 2006, 17-18.)

Alakosken kirjassa kuvataan yhden suomalaisperheen elämää. Sodasta traumoja saaneet Leenan vanhemmat yrittävät työskennellä hanttihommissa, mutta syrjinnän ja yksinäisyyden takia he masentuvat ja katkeroituvat pikkuhiljaa. Ruotsiin hyvin pienenä muuttanut Leena puolestaan

sopeutuu, pärjää hyvin koulussa ja koettaa ravistaa vanhempiensa varjot irti omasta elämästään, vaikka joutuukin elämänsä ensimmäiset vuodet asumaan "siirtolaisten sikalassa".

Kaikista vaikeuksista huolimatta työperäisellä maahanmuutolla on ollut hyviäkin puolia. Juuri ahkeran ja työtä pelkäämättömän maineensa ansiosta suomalaisia ei enää pidetä Ruotsissa siirtolaisina, vaan luontevana osana ruotsalaisuutta. Tästä voi pitää merkinä esimerkiksi sitä, että ruotsinsuomalaiset ovat saaneet kansallisen vähemmistön aseman. (Ågren 2006, 205–209.)

Suomesta tuli Ruotsin virallinen vähemmistökieli vuonna 2000 ja jatkossa tarkoituksena on taata paremmat edellytykset Suomen kielen ja ruotsinsuomalaisen kulttuurin säilyttämiselle sekä lisätä suomenkielisiä palveluja Ruotsissa (Suomen suurlähetystö 2013).

Suomen katsottiin pitkään olevan hävinnyt osapuoli vuosikymmeniä kestäneessä työläisten siirtolaisuudessa Ruotsiin. Nykyään tilanne on tasoittumaan päin ja menetykset voidaan korvata sellaisilla positiivisilla puolilla, jotka tulevat näkyviksi vasta pitkällä aikavälillä.

Ruotsinsuomalaiset ja heidän oikeuksiinsa liittyvät kysymykset ovat lähentäneet Suomen ja Ruotsin välejä. Samoin paluumuuttajat ovat tuoneet mukanaan taitoa ja osaamista sekä kielitaitoa, jotka auttavat kansainvälistymisessä. Lisäksi ruotsinsuomalaiset vievät suomalaisia tuotteita ja suomalaista kulttuuria Ruotsiin. (Lainio 1996, 138.)

2.5 Suomen toiseuttamisen tavat

Edellä on käynyt ilmi, että Suomen ja Ruotsin väliset historialliset jännitteet asettavat maat ja niiden kansalaiset eriarvoiseen asemaan suhteessa toisiinsa. Ruotsi edustaa ikään kuin asioiden oikeaa, hyväksyttyä ja normaalia tilaa, Suomi on poikkeama normista, toinen. Yleisesti puhuen toiseus sisältää kaiken, mitä ei ole itse. Toiseus on ilmiö, jonka laajuus vaihtelee – joskus toiset suljetaan pois koko yhteiskunnasta, joskus tietyistä yhteisöistä ja välillä riittää vain työpaikan kahvihuoneessa harjoitettu erittely. Olennaista on, että toiseuttamiseen liittyy aina mutkikasta vallankäyttöä ja eriarvoistamista. Toiseus liittyy usein erilaisuuteen: itsestä poikkeaviksi mielletyt ryhmät määritellään huonommaksi kuin mitä itse on. (Hänninen 2013.)

Suomessa sangen yleinen käsitys Suomen ja Ruotsin suhteista lienee kuva Ruotsista edistyksellisenä isoveljenä, joka on onnistuneesti seilannut neutraalina osapuolena läpi muuta Eurooppaa ravisuttaneiden sotien ja keskittynyt kehittämään sosiaalidemokraattista kansankotia. Suomi puolestaan on perässä raahautuva pikkuveli, joka pyrkii ottamaan mallia naapurimaastaan ja kirii kiinni Ruotsin saavuttamaa etumatkaa.

Tälle epätasapainoiselle valtasuhteelle löytyy selitys maidemme yhteisestä historiasta, kuten edellä jo totesin. Vahvimmat suomalaisiin liittyvät stereotypiat – kuten suomalaisuuden merkkeinä pidetyt puukot, viina ja sisu – saivat alkunsa 1960- ja 1970-lukujen siirtolaisuusryntäyksen aikaan. Kuitenkin näitä samoja, jo vuosikymmeniä vanhoja ennakkoluuloja viljellään edelleen myös 2000-luvulla. Toiseuttaminen jatkuu, vaikka aika kuluu ja yhteiskunnat muuttuvat.

Yksi selitys Suomen mieltämiselle ruotsalaisten toiseksi löytyy ajalta, kun maat erotettiin valtioyhteydestä 1800-luvun alussa. Ågren (2006) toteaa, että ruotsalaisten mielipiteet suomalaisista ja suomalaisten kokema alemmuus suhteessa ruotsalaisiin voidaan joidenkin tutkijoiden mukaan nähdä Suomen ja Ruotsin välisen kolonialistisen valtasuhteen seurauksena. (Emt., 125). Ruotsi oli valloittaja, hallitsija ja ylemmistö, kun taas Suomen ja suomalaisten osaksi jäi olla valloitettu, alamainen ja alempiarvoinen.

Valtasuhteet ovat avainasemassa myös stereotyyppisten näkemysten muodostumisessa. Enemmistö tai vallanpitäjät saavat määritellä normit – sen, mitä pidetään yhteiskunnassa yleisesti ottaen normaalina tai oikeana. Tämän ulkopuolelle jäävät asiat ovat näin ollen vääriä tai heikompia. Tätä vastakkainasettelua toistetaan eri yhteyksissä ja eri tavoin, kunnes siitä muodostuu ”totuus”. (Ågren 2006, 127.) Myös kulttuurintutkija Stuart Hall (1997) pitää stereotyyppejä toiseuden määrittämisen välineenä. Niiden avulla voidaan määritellä ”ne toiset” eli vieraat, jotka eivät kuulu meihin. Joskus tätä symbolista valtaa käytetään hyvinkin tietoisesti vetämällä selviä rajoja ihmisryhmien välille tai lukitsemalla toiset tiettyihin rooleihin tai stereotyyppeihin. Joskus taas toiminta on tiedostamattomampaa. Näin on esimerkiksi silloin, kun näkemyksiä toisesta välitetään eteenpäin kritiikittä ja näin niitä samalla vahvistetaan. (Emt., 257.) Puhe on hyödyllisistä ja haitallisista stereotyypioista, joihin palaan tarkemmin luvussa neljä.

Media syyllistyy molempiin toiseuden tuottamisen tapoihin. Ehkä hiukan harvemmin kyseessä on tarkoituksenhakuinen rajanveto tai tiettyihin rooleihin pakottaminen. Sen sijaan tiedostamatonta toiseuttamista tapahtuu paljonkin. Kenties kyse on toimitustyön kiireisyydestä, toimittajien huolimattomuudesta tai rutinoitumisesta, mutta yhtä kaikki jo päivittäisen lehden lukemisen perusteella voi väittää, että lehtien sivuille päätyy kuluneita, stereotyyppien värittämiä asenteita. Tällä tavoin toiseutta välitetään eteenpäin tuhansille lukijoille, jotka kenties hyväksyvät sen totuutena asiaa sen kummemmin pohtimatta.

”Meidän” ja ”heidän” erottaminen ei ole pelkästään vallanhimoa tai tarkoituksellista kiusaamista, vaan kahtiajaolla on oleellinen merkitys omaa kansallista identiteettiä rakentaessa. Sosiologi Michael Billig (1995) on ottanut käyttöön termin ”banaali nationalismi”, jolla hän viittaa kaikkiin

niihin pieniin arkipäiväisiin tapoihin, joilla nationalismia tuputetaan oman maan kansalaisille. Termillä tarkoitetaan sitä, kuinka kansallinen yhteenkuuluvuus on tärkeä osa yksilön identiteettiä ja sitä, että oma maa on ylivoimainen muihin maihin verrattuna. Maan rajoja, tapoja ja arvoja vahvistetaan arjessa päivittäin. Billigin mukaan ”banaali” eli arkipäiväinen nationalismi viittaa siihen, kuinka omaa kansaa koskevia myyttejä ja symboleita jatkuvasti syötetään asukkaille sekä puheissa että kuvissa. Tämän lopullisena vaikutuksena Billig pitää sitä, että yksilöt ovat valmiita kuolemaan maansa puolesta. Banaali nationalismi onnistuu siis luomaan kuvitteellisen kansakunnan, jonka arvo on yksittäistä ihmishenkeä suurempi. (Billig 1995, 5, 29–35. Vrt. myös Anderson, 2007.) Tämä on tietysti oleellista ja tärkeää siinä vaiheessa, kun sotatila vaatii maan asukkaita puolustamaan isänmaataan henkensä uhalla.

Kansalliset stereotypit ovat banaalin nationalismin tärkeimpiä rakennusaineita. Niihin sisältyvät sekä omaa maata ja kansaa tyypittävät käsitykset että ne ennakkoluulot ja luonnehdinnat, jotka määrittävät muita maita. Näin stereotyypit ovat apuna me-he-ajattelussa ja ratkaisevat samalla, ketkä kuuluvat sisäpiiriin ja ketkä rajataan sen ulkopuolelle. (Billig 1995, 65–66.)

Yksi kiinnostava seikka suomalaisten toiseuttamisessa tässä yhteydessä on, että se vahvistuvan, kun suomalaiset liittyivät yhdeksi kollektiiviseksi joukoksi, joka tuo oikeuksiaan kuuluville. Yksittäisen suomalaisen on helpompi ”muuttua ruotsalaiseksi” eli saada parempi yhteiskunnallinen status kuin isommalla joukolla suomalaisia. Tosin myös yksittäiset ruotsinsuomalaiset ovat huomanneet, että ympäristö suhtautuu heihin eri tavoin riippuen siitä, esittäytyvätkö he suomalaisiksi vai ruotsalaisiksi. Ruotsalaisena heidät hyväksytään mukisematta kaikissa tilanteissa, mutta kun suomalaisuus tai suomalaisten oikeudet otetaan esille keskusteluissa, vastarinta muuttuu voimakkaaksi ja heihin suhtaudutaan muutenkin aivan eri tavalla. (Ågren 2006, 172–173.)

Medialla on suuri osuus toiseuden muodostamisessa ja vahvistamisessa. Esitystensä kautta sanomalehdillä on käsissään työvälineitä, joilla ne voivat levittää eri kansakuntien ja muiden ryhmittymien välissä olevaa kuilua.

Median toiseuttajan roolista voi tässä yhteydessä ottaa esimerkiksi sen, miten suomalaisista työläisistä uutisoitiin mielellään aina samaan sävyyn 1950–1970-lukujen Ruotsissa. Osa ahtaalle joutuneista, kielitaidottomista, eristetyistä ja parakkielämään sidotuista suomalaisista ajautui alkoholismiin. Alkoholiriippuvuudesta ja sen aiheuttamista haitoista uutisoitiin Ruotsissa ahkerasti. Otsikoissa julistettiin kerta toisensa jälkeen ”En finne igen!” Suomalaiset taas asialla! Myös haukkumasanoja viljeltiin uutisissa toistuvasti. Tämä toiseuttaminen ja stereotyyppien vahvistaminen johti lopulta niin pitkälle, että Suomen suurlähettiläs otti yhteyttä suurimpien lehtien

päätoimittajiin sekä uutistoimistoihin. Suurlähettiläs pyysi lehdistöä laajentamaan kuvaansa suomalaisista maahanmuuttajista ja lopettamaan alentavien otsikoiden ja uutisten julkaisemisen. Pyynnön jälkeen lehdistö muuttikin kirjoitteluaan asiallisempaan suuntaan. (esim. Catomeris 2004, 99; Ågren 2006, 99–100; Lainio 1996, 127.)

Suomalaisten toiseutta Ruotsissa ovat vahvistaneet myös esimerkiksi koulukirjat, mutta suurin valta ja vastuu on ollut tiedotusvälineillä. Vielä 1990-luvulla ruotsinsuomalaiset olivat sitä mieltä, että suomalaisista annetaan tahallaan kuva maalaistolloina ja uutisten otsikoissa revitellään alkoholilla ja väkivallalla. ”Tavallisia” suomalaisia ei heidän mukaansa juuri lehdissä näkynyt. (Catomeris 2004, 100.)

Kaikesta kritiikistä huolimatta ruotsalaisviestimiä ei silti voida pitää pelkästään syrjimistä edistävänä peikkona, sillä negatiivisten uutisten vastapainona ovat hyvää henkeä ja positiivista kuvaa levittävät uutisoinnit. Erityisesti heti sotien jälkeen Suomi-kuvastossa nähtiin myös positiivisia uutisia. Catomeris (2004) kertoo, kuinka tiedotusvälineet innostuivat Tove Janssonin muumihahmoista ja toivat esiin ihailua suomalaisten urheilijoiden sisukkuutta kohtaan, ja miten sotaelokuvat antoivat sympaattisen kuvan urheasta kansakunnasta. Mutta vaikka lehtien asenne oli myönteinen ja niiden välittämä kuva positiivinen, kyseessä oli edelleen suomalaisten näkeminen toisena – jonain vieraana, kaukaisena ja mystisenä. Vahvat, vapautta rakastavat luontoihmiset eivät Catomeriksen mukaan sopineet ruotsalaiseen käsitykseen normaalista. Elokuville suomalaisille annettiin rooli modernin ruotsalaisuuden kiellettyä ja tukahdutettuna alter egona. Suomalainen oli henkilöahmo, joka purkaa tunteitaan, mystistä luontosuhdettaan ja välillä myös seksuaalisuuttaan erilaisella tavalla. Vaikka suomalaisille annetut elokuvaroolit olivatkin melko viattomia huvituksia, ne vahvistivat omalta osaltaan kuvaa siitä, että suomalaiset kuuluvat alkukantaisempaan kulttuuriin kuin ruotsalaiset. Ennen kaikkea alleviivattiin sitä, että kyseessä on *erilainen* kulttuuri. (Catomeris 2004, 99–100.)

Historiallisesta näkökulmasta voidaan siis tiivistää, että suomalaisten esittämiselle ruotsalaisten toisena on Ruotsissa pitkät perinteet. Näyttäisi kuitenkin siltä, että parin viimeisen vuosikymmenen aikana on otettu melkoinen harppaus eteenpäin tasavertaistumisen tiellä. Samaa tahtia Suomen taloudellisen kasvun kanssa ovat suomivitsit ja finndjävlarit alkaneet hävitä. Pidän suuntaa oikeana. Tosin taustalla on osin se, että uudet maahanmuuttajaryhmät ovat alkaneet asuttaa Ruotsia. Catomeris (2004, 107) esittää, että nämä näkyvästi erilaiset ryhmittymät ovat ottaneet suomalaisten paikan ”toisena” ja Suomi puolestaan on saanut siirtyä statusportailla askeleen ylemmäs, lähemmäs Ruotsia. (Catomeris 2004, 107.)

Muutoksen merkeistä huolimatta uutisten lajityyppi on kuitenkin esimerkki kulttuurisesta muodosta, joka muuttuu hyvin hitaasti. Tämä lajityyppinen jähmeys vaikuttaa mielestäni osaltaan siihen, millaiseksi muutoksen luonne ja vauhti muotoutuvat.

3. Viestintää ja uutisia kulttuurien välissä

Tässä luvussa käyn läpi tutkielmani kannalta oleellisia viestinnän aihealueita. Etenen yleisestä erityiseen eli viestinnästä merkitysten tuottamisena ja tulkintana kohti median ja erityisesti joukkoviestinnän roolia kahden kulttuurin välissä. Sitten pohdin uutisen luonnetta ja muotoutumista sekä sitä, mitkä kulttuuriset tekijät vaikuttavat uutisvalintaan.

3.1 Viestintä merkitysten tuottamisena

Tutkielmassani ymmärrän viestinnän merkitysten tuottamiseksi ja vaihdoksi. John Fiskin (1990) mukaan tässä kehyksessä oleellista on tutkia sitä, kuinka tekstit ja ihmiset toimivat vuorovaikutuksessa keskenään ja tuottavat merkityksiä. Tästä lähtökohdasta tekstit ovat viestinnän tutkimuksen keskiössä, ja niitä lähestytään sosiokulttuurisissa yhteyksissään. (Emt., 14–15.) Kun lähtökohtaa sovelletaan lehtijuttuihin, sekä niiden muoto että sisällöt nähdään kulttuurisesti muotoutuneina ja muokkautuvina.

Tähän kulttuuriseen käsitykseen viestinnästä liittyy sen viestinnän käsittäminen tulkitseväksi toiminnaksi ja yhteisyydeksi, joka syntyy todellisuutta tulkittaessa. Risto Kunelius (2003, 152) tiivistää oppikirjassaan, että ”viestintä tulkitsee, ylläpitää suhdetta, uusintaa ja muokkaa viestinnän osapuolten identiteettejä”. Tämä koskee myös joukkoviestintää: ”Sanomalehden tuotanto ja kulutus ovat yhtäläistä todellisuuden lukemista: tapahtumien, toimijoiden ja asioiden yhteyksien ymmärtämistä”, Kunelius jatkaa. Lukiessaan joka-aamuista sanomalehteään lukija ei vain ota vastaan uutta tietoa, hän asettuu osaksi monimutkaista merkitysketjua ja yhteisen ymmärryksen rakentamista.

Edelleen Kuneliuksen (2003) mukaan viestinnän tulkinnallisessa ymmärtämistavassa ihminen nähdään oliona, joka käyttää oman kulttuurinsa tarjoamia merkkejä ja tekee niiden avulla itseään ja suhdettaan muihin ja maailmaan ymmärrettäväksi. Tämä tarkoittaa samalla sitä, että viestinnän tutkiminen tulkinnan näkökulmasta ei tavoittele yleistä merkityksen teoriaa, joka pätsisi aina ja kaikkialla. Tutkimus keskittyy niihin kulttuurisidonnaisiin ja paikallisiin säännönmukaisuuksiin, jotka tekevät maailman merkitykselliseksi. (Emt., 153.) Tämä lähtökohta sopii hyvin omaan tutkimusasetelmaani. Tapaustutkimuksessani en pyri universaaliin teoriaan tai yleistettävään totuuteen. Tarkoitukseni on syventyä siihen, miten ruotsalaiset sanomalehdet Suomesta ja suomalaisista uutisoivat tässä ja nyt ja mitä kulttuurisia juonteita pinnan alla piileskelee.

Kun viestintää lähestytään konkreettisesti tulkinnallisena ilmiönä, tärkeintä on pohtia sitä, mistä jokin tietty merkitys tai tulkinta saa alkunsa. Miksi esimerkiksi sana ”Finland” merkitsee jotain

tiettyä ruotsalaiselle sanomalehdenlukijalle? Vastausta merkityksellistämisen ongelmiin etsitään kulttuurisessa lähestymistavassa semiotiikan avulla.

Semiotiikan näkökulmasta sosiaalinen vuorovaikutus tekee yksilöistä tietyn kulttuurin tai yhteiskunnan jäsenen. (Fiske 1990, 15). Joukkoviestinnänkin välittämä sanoma nähdään merkkirakennelmana, johon vastaanottaja lataa omia merkityksiään. Oleellista ei ole niinkään se, kuka sanoman lähettää vaan tärkeää on, kuinka teksti vastaanotetaan ja mitä merkityksiä lukija siihen liittää. (Emt., 16.)

Myös Hall (1992) korostaa tulkintojen monimuotoisuutta sanoman vastaanotossa. Hän tuo kuitenkin esiin myös näkemyksen, jonka mukaan joukkoviestinnän esitykset rajoittavat vastaanottajien tulkintoja jo siksi, että yleisö ei tee joukkoviestinnän tekstejä. Hall tiivistää tekstin uloskoodauksen seuraavasti: ”tietty tapahtuma on aina mahdollista järjestää, luokitella, sijoittaa ja koodata ulos useamman kuin yhden ´kartan´ puitteissa. Mutta - - on olemassa etusijalle asettuvien luentojen malli - - [johon] on tiivistynyt koko yhteiskunnallinen järjestys.” (Emt., 142.) Hall kiinnittää siis huomiota rakenteelliseen valta-asemaan mediakoneistojen ja vastaanottajien välillä. Lisäksi hän nostaa esiin kysymyksen väärinkäsittämisestä. Mikäli toimittajista tuntuu, ettei heidän sanomansa ”mene perille”, on kyse siitä, että vastaanottajat eivät ole toimineet hallitsevan tai etusijalle asettuvan koodin rajoissa, vaan tulkitsevat tekstejä itselleen sopivammalla tavalla. (Emt., 144.)

Ruotsalaiset toimittajat kirjoittavat Suomea ja suomalaisia koskevat uutisensa ruotsalaisesta näkökulmasta. He siirtävät tiedostaen tai tiedostamatta eteenpäin omia, kulttuurisesti muotoutuneita mielikuviaan itäisestä naapurimaastaan. Sanomalehteään lukevat ruotsalaiset puolestaan ottavat tekstin vastaan eri tavoin. Joku kenties poimii tekstistä pelkät stereotypioita vahvistavat kohdat ja naureskelee sitten työpaikalla tangohulluille suomalaisille. Joku toinen taas sivuuttaa Suomea koskevat uutiset kokonaan ja kolmas keskittyy ihailemaan Marimekon historiaa ylistävää artikkelia. Uutisen välittämät merkitykset vaihtelevat lukijasta toiseen.

Kun joukkoviestintää lähestytään merkitysprosessina, uutisten välittämät sisällöt siis ymmärretään merkitysten tuottamiseksi pikemminkin kuin informaation siirtämiseksi. Toimittaja kirjoittaa joukon lauseita, jotka lukija tulkitsee haluamallaan tavalla, joka ei välttämättä ole samanlainen, kuin toimittajan. Tulkintaa ohjaavat mm. sanojen sivumerkitykset, lukijan mielentila, tilanne tai konteksti sekä se, missä tarkoituksessa ja mitä päämäärää tavoitellen hän lukee tekstiä. (Karvonen 2002.)

Mihin sanan, kuvan tai uutisjutun merkitys sitten loppujen lopuksi nojaa, on kulttuurisesta lähtökohdasta yksi avainongelma. John Fiske pohtii teoksessaan *Merkkien kieli* paljon juuri merkityksellistämisen ongelmaa. Hän lainaa ranskalaissemiootikko Roland Barthesin (1968) ajatusta merkityksellistämisen kahdesta tasosta. Ensimmäinen taso on denotaatio, merkin yleisimmin hyväksytty ja selvin merkitys. Toisella tasolla merkityksellistäminen muuttuu monimutkaisemmaksi, ja se voidaan jakaa kolmeen eri tapaan. Ensimmäinen niistä on konnotaatio, jossa merkki kohtaa tulkitsijansa tuntemukset, mielenliikkeet ja kulttuuriset arvot ja merkitykset muuttuvat subjektiivisemmiksi. Konnotaation lisäksi toisella tasolla toimivat myytit ja symbolit. Myytillä viitataan tietyn kulttuurin tapaan ajatella, ymmärtää tai käsitteellistää jokin asia. Symbolit taas ovat kohteita, jotka konvention ja käyttötavan perusteella saavat kyvyn edustaa jotain muuta kuin mitä ovat. Symbolin käsitteeseen liittyvien epäsystemaattisuuksien takia sen tilalle on ehdotettu myös metaforan ja metonymian käsitteitä. (Fiske 1990, 112–121.) Hallin (1992) mukaan konnotatiivisen tason koodit rakentavat merkille yhteyksiä yhteiskunnan laajempaan ideologiamailmaan. Konnotaation kautta merkit kytkeytyvät kulttuurin omiin merkityskarttoihin, joihin on piirtynyt suuri joukko yhteiskunnallisia käytäntöjä, tapoja, tottumuksia ja merkityksiä. (Emt., 141.)

Metafora, eli kielikuva ilmaisee jotain uutta ja outoa tutun avulla, vertauskuvan voimalla. Sille on tyypillistä ”käyttää yhtäaikaaisesti hyväkseen yhtäläisyyttä ja eroavuutta” (Fiske 1990, 122.) Metonymia puolestaan assosioi merkityksiä samalla tasolla, eli korvaa yhden käsitteen jollain muulla, siihen läheisesti liittyvällä käsitteellä. Usein metonymia laittaa osan edustamaan kokonaisuutta. (Emt., 127.)

Viestinnän kulttuurisen ymmärtämistavan monimuotoisuus saattaa helposti antaa sen kuvan, että yleisö merkityksellistää lukemansa uutisen täysin sattumanvaraisella tavalla. Henkilökohtaiset tulkinnat poikkeavat toisistaan ja mitään yhteistä uutista ei ole – kukin lukija lukee ja merkityksellistää uutisen omista lähtökohdistaan. Näin villisti vaihtelevaa merkityksellistäminen ei tietenkään ole. Samassa kulttuurissa ja yhteiskunnassa kasvaneet yksilöt löytänevät tekstistä helposti samankaltaisia merkityksiä – aivan kuten Hall (1992) klassisessa viestintäprosessin sanomien sisäänkoodaus/uloskoodaus –artikkelissaan totesi.

Sanomalehtien uutisia lukiessa uutisen tarjoama denotaatio lienee yhteneväinen suurella osalla lukijoista. Jos uutisessa käsitellään edellisillan jalkapallopelejä, niin kaikille lukijoille selviää yhtä lailla missä ja milloin pelattiin, miten ottelu eteni ja kuka vei voiton kotiin. Kuitenkin uutisen merkityksellistämisen toisella tasolla konnotaatiot, myytit ja symbolit tulevat mukaan

lukukokemukseen ja rivien välistä saattaa löytyä viestejä, jotka ohjaavat uutisen tulkintaa erilaisiin suuntiin.

3.2 Uutisen luonteesta

Uutinen on niin vahvasti arkikieleen vakiintunut sana, että sitä voi olla hankala lähteä määrittelemään. Voitaisiin jopa sanoa, että uutisen denotaatio on muuttunut itsestään selväksi – kaikkihan me tiedämme, mikä on uutinen. Lehdet, nettisivut, radiokanavat ja televisio-ohjelmat ovat täynnä uutisia. Myös sosiaalisen median myötä elämme jatkuvan uutisvirran keskellä.

Journalistisesti ajatellen avainasemassa uutisissa on faktan ja fiktion erottaminen. Uutisen on myös erotuttava mainonnan ja mielipidetekstien keskeltä, sillä lukijoiden on pystyttävä luottamaan uutisten todenperäisyyteen. Bruunin ja kumppaneiden *Uutisoppikirjassa* todetaan, että uutisista on mahdollista esittää seuraavat kolme perusväitettä:

”1. uutiset ovat *journalismin vanhin muoto*, ne syntyivät selvästi ennen muita journalismin muotoja

2. uutiset ovat *journalismin vakioitunein muoto*, vaikka nekin ovat historian kuluessa kokeneet muutoksia

3. uutiset ovat voimakkaimmin *aktuaalisuuteen ja faktuaalisuuteen sitoutunut journalismin muoto*, vaikkakin nämä vaatimukset koskevat myös muita journalismin muotoja”

(Bruun, Koskimies ja Tervonen 1989, 52)

Tärkeimpiä uutisjournalismin toimintaperiaatteita ovat siis ajankohtaisuus ja faktapohjaisuus. Pyrkimys ajankohtaisuuteen tarkoittaa pyrkimistä mahdollisimman lähelle reaaliaikaisuutta ja ”tapahtumien virrassa elämistä”. (Emt., 54.) Tässä suhteessa sähköiset viestimet vievät pidemmän korren. Internet, radio tai tv voivat hyvin välittää tapahtumia reaaliajassa, mutta sanomalehden on odotettava aina seuraavaan aamuun saakka. Tosin lehdillä on puolellaan se etu, että ne voivat kertoa tapahtumista laajemmin, taustoittaa tapahtumia ja tarjota myös pitkälle hiottuja ajatuksia, jotka saattavat kiireisessä sähköisessä mediassa jäädä sivuosaan.

Faktapohjaisuudella tai tosiasiapohjaisuudella tarkoitetaan luonnollisesti sitä, että uutiset perustuvat ns. koviin tosiasioihin. Uutiset myös pyrkivät raportoimaan tapahtuneet asiat mahdollisimman neutraalisti. Lisäksi uutinen laaditaan siten, että tärkein seikka kerrotaan ensin ja vasta sen jälkeen siirrytään taustoittaviin seikkoihin. (Bruun ym. 1989, 54.)

Pyrkimyksestä ylläpitää uutisen luotettavuutta kertonee sekin, että tiedotusvälineet koettavat tehdä lukijalle hyvin selväksi, milloin kyseessä on uutinen ja milloin jokin muu materiaali.

Uutisoppikirjan mukaan sanomalehdissä uutiset on selvästi erotettu muusta aineistosta. Lisäksi uutisen sijoittelu lehdessä, uutisen koko ja sijainti sivulla antavat lukijalle vinkkejä siitä, kuinka merkittävästä uutisesta on kysymys. Tosin teoksessa myönnetään, että uutinenkaan ei voi koskaan kertoa absoluuttista totuutta, sillä se

”sisältää lukuisia kannanottoja, mutta ne ovat julkilausumattomia. Nämä kannanotot ilmenevät valintoina, jotka koskevat esimerkiksi sitä, mikä asia on uutisen arvoinen, mitkä piirteet asiasta sisällytetään uutiseen ja millaisten kielellisten ilmausten avulla asiaa jäsennetään. Uutissähkeiden ’puhtaus’ tosiasioina ja niiden riippumattomuus uutisia toimittavasta subjektista on siis ainakin näiltä osin illusorista.”

(Bruun ym. 1989, 57.)

Uutiset ovat siis journalismin peruskivi. Pätevältä toimittajalta vaaditaan 2000-luvullakin herkkää uutisennä ja kykyä täyttää sanomalehden sivut mielenkiintoisesti esitetyillä faktoilla maailman tapahtumista. Tässä vaiheessa toimittajan persoona astuu melko suuren osaan. Vakiintuneista uutiskriteereistä huolimatta kukin toimittaja saattaa tiedostaen tai tiedostamatta valita julkaistavaksi itseään erityisesti puhuttelevia asioita.

Kriittisesti toimittajien ammatilliseen innostukseen suhtautuvat esimerkiksi uutistyötä havainnoineet Golding ja Elliott (1979), jotka teoksessaan *Making the news* totesivat, että ”uutisten tuottaminen oli usein mekaanista, rutiininomaista, passiivista ja systemaattista” (emt., 12). Tämä lienee jossain määrin totta – ajan kanssa kilpajuoksussa olevien toimittajien on turvauduttava rutiineihin ja mekaaniseen työskentelyyn saadakseen uutiset ajoissa valmiiksi. Mielestäni tämä ei silti tarkoita, että uutistyöskentely olisi passiivista. Kokenut toimittaja kykenee nähdäkseni myös kiireen ja rutiinien keskellä poimimaan kiinnostavimmat uutiset mukaan lehteen; toisin sanoen, uutisten valinta on aina aktiivista ja tapauskohtaista.

Uutisjournalismiin liittyy joka tapauksessa perustavanlaatuisia ongelmia. Lajityyppiin kuuluu pyrkimys olla kaikenkattavia selontekoja maailman merkittävistä tapahtumista. Koko maailmaa on kuitenkin mahdotonta mahduttaa sanomalehden sivuille, joten uutisten on oltava valikoituja. Journalismin ja journalistin tehtävä on priorisoida ja valikoida tärkeimmät uutiset. Samalla osa tapahtumista jää väistämättä pimentoon. Toinen ongelma johtuu journalistisesti tuotettujen uutisten kulttuurisesta velvollisuudesta välittää objektiivisia, faktuaalisia selontekoja tapahtumista, ja samaan aikaan tehdä niistä merkityksellisiä ja ymmärrettäviä yleisöille. Kuitenkin jo pienimmätkin asiayhteydet tai selittävät lisäykset vaikuttavat siihen, millaisina kerrotut tapahtumat näyttäytyvät. Toisaalta, jos uutinen taas pysyttelee orjallisesti lyhyissä, koristelemattomissa raporteissa, se

supistuu merkityksettömäksi faktakokoelmaksi, joka on yhteyksistä irrallinen, tarkoitukseton ja sattumanvarainen. (Ks. Golding & Elliott 1979, 16.)

Tiivistetysti sanottuna uutista voidaan siis luonnehtia journalismin vanhimmaksiksi ja vakiintuneimmaksi muodoksi, joka muuttuu hitaasti ja jonka tarkoitus on yhä 2000-luvun alkupuolellakin tarjota yleisölleen faktapohjaista, ajankohtaista ja objektiivisena esittäytävää tietoa maailman tapahtumista. Uutisten välittämiin sisältöihin kuitenkin pakosti vaikuttavat niiden tekijät, eli uutisvalintoja ja varsinaisia uutistekstejä tehtailevat toimittajat. Arkinen ja läpeensä tuttu sana ”uutinen” on siis käytännössä sangen monimutkainen asia.

3.2.1 Sitkeähenkiset uutiskriteerit

Termejä uutiskynnys ja uutiskriteerit saatetaan joskus käyttää synonyymeina, mutta niille voidaan kuitenkin antaa määritykset, jotka poikkeavat selvästi toisistaan. Uutiskriteerit viittaavat siihen, millainen merkitys erilaisille asioille ja tapahtumille on annettava uutisina. Ne vaikuttavat suuresti uutisvalintaan ja määräävät, mistä, mitä ja miten uutisoidaan. (Bruun ym., 1989, 58.) Uutiskynnys puolestaan tarkoittaa sitä, mitkä seikat vaikuttavat jonkin asian tai tapahtuman julkistamiseen uutisena. Tämän tutkimuksen yhteydessä uutiskynnys on siis mittari, joka tarkastelee millainen Suomeen liittyvän uutisen täytyy olla, jotta sitä käsitellään ruotsalaisessa sanomalehdessä. Tarkastelen uutiskynnystä lähemmin seuraavassa alaluvussa.

Uutiskriteerejä on luonnehdittu aikojen kuluessa monilla eri tavoilla. Kriteerit myös vaihtelevat tiedotusvälineestä toiseen, sillä esimerkiksi sanomalehdet eivät kilpaile nettiuutisten, radion tai television kanssa suoraan. Vastaavasti paikallislehti ja valtakunnallinen sanomalehti kohdistavat uutisensa erilaisille kohderyhmille. Tässä tutkimuksessa keskityn sanomalehdissä käytettyihin uutiskriteereihin.

Uutisoppikirjassa määritellään uutisarvon määräytyvän kolmen uutiskriteerin mukaan, joita ovat:

1. Tapahtuman vaikutusten tosiasiallinen voimakkuus
 2. Tapahtuman vaikutusten laajuus, ts. sen ihmisjoukon suuruus, jota vaikutukset koskevat
 3. Se, missä määrin tapahtuman vaikutukset koskettavat uutisen kuulijoita itseään tai niitä ryhmiä, joihin he kuuluvat
- (Bruun ym. 1989, 58–59.)

Nämä kolme kriteeriä ovat niin sanottuja objektiivisia uutiskriteereitä. Niiden merkittävyys ei siis riipu yleisön käsityksistä, vaan valokeilassa on globaali maailma, tapahtumat, jotka koskettavat koko ihmiskuntaa. Merkittävyyshierarkiassa alaspäin laskeuduttaessa taas otetaan huomioon kunkin

tiedotusvälineen oma yleisö ja sen tarpeet. (Bruun ym. 1989, 59.) Valtakunnallisesti suurimpien sanomalehtien tapauksessa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lehtien on kyettävä välittämään niin paikallisia kuin valtakunnallisia uutisia ja raportoitava kattavasti myös ulkomaiden tapahtumista.

Yksi urauurtavista uutiskriteerien tutkimuksista on Johan Galtungin ja Mari Holboe Rugen 1960-luvulla tekemä tutkimus. Norjalaiset sosiologit kartoittivat kotimaansa sanomalehtien uutisointia Kongon, Kuuban ja Kyproksen kriiseistä. He halusivat ottaa selvää, kuinka tapahtumista tulee uutisia ja löysivät tähän 12 kriteeriä. Mitä useampi kriteereistä täyttyy, sitä todennäköisemmin tapahtumasta tulee uutinen ja se julkaistaan lehtien sivuilla. Nämä kriteerit ovat:

1. esiintymistiheys suhteessa välineen ilmestymistiheyteen
2. kynnyks, joka tapahtuman on ylitettävä, johon liittyy tapahtuman koko ja intensiteetti sekä intensiteetin kasvu
3. yksiselitteisyys
4. merkittävyys
5. odotustenmukaisuus, eli ennustettavuus ja haluttavuus
6. odottamattomuus, eli ennustamattomuus ja harvinaisuus
7. jatkuvuus
8. uutisaineiston kokonaisuus
9. suhde eliittivaltioihin
10. suhde eliitti-ihmisiin
11. henkilöiminen
12. kielteinen tapahtuma

(Galtung & Ruge 1965, 66–68; Pietiläinen 1998, 23.)

Kaikki kriteerit täyttävän, `täydellisen` (ulkomaan)uutisen tulisi siten olla ajoitukseltaan oikea, näyttävä, selkeä, relevantti, tuttu ja turvallinen, mutta silti odottamaton. Sen tulisi olla aikaisemminkin otsikoissa ollut, sopia päivän muihin uutisiin, käsitellä eliittivaltioita ja – ihmisiä, olla henkilöity ja seurauksiltaan negatiivinen. Harva uutinen täyttää kaikkia kriteerejä, mutta puuttuvia kohtia voi kompensoida, mikäli muut kriteerit täyttyvät erityisen hyvin. (Ropponen 2010, 8).

Uutiskriteerien tuomalla uutisarvolla on ajateltu olevan erilaisia tasoja. Uutiskriteereitä tutkinut Tapani Huovila on saksalaista Henk Prakkea mukaillen esitellyt ajatuksen uutisarvon kolmesta ulottuvuudesta: maantieteellisestä, ajallisesta ja kulttuurisesta etäisyydestä. Merkitystä on siis

tapahtuman ajankohdalla, sijainnilla ja sillä, kuinka läheinen tapahtumapaikka on suhteessa tiedotusvälineen potentiaaliseen lukijakuntaan. (Huovila 1990, 12–13.)

Erilaiset uutiskriteeritutkimukset lähestyvät aihetta eri kannoilta ja erilaisia asioita painottaen. Ne nimeävät oleelliset kriteerit omilla tavoillaan ja listaavat eri määrän huomioon otettavia seikkoja. Ytimeltään suurin osa tutkimuksista tuntuu kuitenkin painottavan samoja seikkoja: uutisen ajankohtaisuutta, lukijan samastumispintaa, kiinnostavuutta, läheisyyttä ja tapahtuman voimakkuutta.

Pitkistä ja yksityiskohtaisista uutiskriteerilistoista huolimatta uutisiin mahtuu myös yllätyksellisyyden elementti. Joskus ruotsalaisen sanomalehden etusivulla voi komeilla pikku-uutinen naapurimaassa juuri avatusta virtuaalisesta sotakuva-arkistosta, joka kaatui innokkaiden suomalaisten rynnistäessä paikalle klikkailemaan kuvia. Kyseinen tapahtuma ei ole näyttävä, tärkeä, negatiivinen tai edes kovin läheinen. Ajankohtainen se toki on, ja sopii ilmeisesti juuri kyseisen julkaisupäivän muihin uutisiin. Silti lukijalle voi herätä kysymys, miksi tapahtuma on päätetty nostaa etusivulle asti. *Uutisoppikirjan* mukaan tämä selittyy sillä, että uutiskriteerit eivät yksiselitteisesti ratkaise sitä, mikä nousee uutiseksi asti. (Bruun ym. 1989, 60).

Uutiskriteerit kieltämättä antavat asioille ja tapahtumille erilaisia painoarvoja ja arvoa uutisena. Ne myös rakentavat pohjaa hyvälle uutiselle ja helpottavat toimittajien töitä uutisvalinnassa. Silti uutistoiminnan rakenteeseen liittyy oleellisena osana uutiskynnys, joka viime kädessä ratkaisee, mitkä asiat ja tapahtumat nousevat julkisuuteen, olivat uutiskriteerit täyttyneet tai eivät. (Bruun ym. 1989, 61.)

3.2.2 Korkeuttaan vaihtava uutiskynnys

Toimituksiin virtaa päivittäin eri määrä julkaistavaksi kelpaavien juttujen aiheita, ja tästä johtuen uutiskynnyksen korkeus vaihtelee päivästä ja tarjolla olevista aiheista riippuen. Hyvänä uutispäivänä moni julkaisukelpoinen juttu taistelee samasta palstatilasta, mutta hiljaisempina päivinä lehteen päätyy uutisarvoltaan melko vaatimattomiakin juttuja. (Huovila 1990.) Tämä on maalaisjärjellä ajateltuna hyvin loogista – maailman tapahtumat eivät piittaa siitä, tapahtuuko samaan aikaan jotain muutakin merkittävää. Välillä hyvinkin merkittävät tapahtumat jäävät tilanpuutteen vuoksi julkistamatta. Ja toisaalta uutisköyhänä päivänä etusivulle asti saattaa päätyä pitkä kuvareportaasi kissanristiäisistä.

Kuten aikaisemmin jo totesin, yleensä uutinen on sitä arvokkaampi, mitä lähempänä se tapahtuu, mitä ajankohtaisempi se on ja mitä enemmän uutisen vastaanottaja tuntee olevansa osallisena

tapauksissa. (Huovila 1990). Utiskynnyksen yli ponnistaakseen tapahtuman tulee kuitenkin olla kiinnostava muillakin tavoin.

Tapahtuman sijainnin, ajankohtaisuuden ja vastaanottajan osallisuuden lisäksi Huovila listaa koko joukon erilaisia vivahteita, jotka lisäävät uutisten arvoa. Niitä ovat esimerkiksi tunteisiin vetoavuus, tunnistettavuus ja taustamerkitys. Tunteisiin vetoavat erityisesti kielteisyys, sensaatiot, dramaattisuus, vastakkainasettelu, väkivalta ja seksuaalisuus. Tunnistettavuudella puolestaan viitataan yhteiskunnan eliittiryhmiin. Tämän tutkimuksen kannalta oleellisinta on kuitenkin se, mitä Huovila kirjoittaa uutisten taustamerkityksestä: ”Uutisen taustamerkitys lisää uutisen arvoa sellaisissa tapauksissa, missä taustamerkityksen avulla halutaan vahvistaa vastaanottajan aiempia käsityksiä” (Huovila 1990, 14). Huovilan mukaan lehdet suosivat siis sellaisia uutisia, jotka vahvistavat lukijoiden aiempia käsityksiä jostain aiheesta, vaikkapa tietystä ihmisryhmästä. Taustalla saattaa piillä lukukokemuksen vaivattomuus – lukijoiden ei tarvitse sisäistää uutta tietoa tai kyseenalaistaa omia ennako-olettamuksiaan.

Uutisoppikirjassa korostetaan sitä, että laajat ja hitaasti kehittyvät prosessit eivät ylitä uutiskynnystä yhtä helposti kuin yksittäiset ja dramaattiset tapahtumat. Tosin mikäli prosessi pääsee uutisiin kerran, se hypähtää sinne sujuvasti uudestaan, sillä uutistoiminnassa pyritään jatkuvuuteen. (Bruun ym. 1989, 60.)

Jotta lukija voisi astua mukaan uutiseen, hänen on löydettävä tarinasta jotain tuttua eli Huovilankin mainitsemia aikaisempia käsityksiä. Stereotyyti tarjoavat lukijalle tilaisuuden tähän. Mitä intohimoisemmin lukija uutisaiheeseen suhtautuu, sitä taipuvaisempi hän on hermostumaan eriaivista näkemyksistä tai ”häiritseivistä” uutisista. Näin ollen lehdelle on turvallisempaa ja helpompaa jättää julkaisematta tällaiset asiaa koskevat uutiset. Asiaan kiinnitti huomiota jo Walter Lippmann 1920-luvulla. Uutiset saattavat siis vahvistavat stereotyyppiä, vaikka niiden lajityyppiä koskevien juhlapuheiden mukaan tulisi olla neutraaleja ikkunoita maailman tapahtumiin.

Miten ruotsalaisissa toimituksissa sitten valitaan ne uutiset, joita Suomesta ja suomalaisista julkaistaan? Voisi luulla, että helpoiten uutiskynnyksen ylitse harppaavat kovat politiikan uutiset, onnettomuus- ja rikosuutisoinnit, uudet ilmiöt sekä Suomen ja Ruotsin väliset urheilu- ja tapahtumauutiset. Jo arkinen lukukokemus kuitenkin nostaa esiin, että palstatilaa saavat myös eukonkannon ja Tangomarkkinoiden tapaiset aiheet. Onko siis niin, että toimitustyössä uutiskynnystä voi madaltaa, jos tarjoutuu tilaisuus antaa naapurimaastaan hieman koominen kuva?

Kynnyksen ja kriteerien välillä saattaa joskus ilmetä ristiriitaa – joku sinänsä uutiskriteerit täyttävä tapahtuma voi jäädä loukkuun uutiskynnyksen taakse ja toisaalta uutiskriteerien kannalta toisarvoinen tapahtuma saattaa hypätä kynnyksen yli helposti. (Bruun ym. 1989, 58). Tässä valintatilanteessa toimittajalla on paljon valtaa.

Juuri tähän uutiskriteerien ja uutiskynnyksen väliseen potentiaaliseen ristiriitaan kiinnitän itsekin huomiota tutkimuksessani. Yksi tutkimukseni päämääristä on tarkastella sitä, millaiset Suomea ja suomalaisia koskevat uutiset ylittävät uutiskynnyksen ruotsalaisissa sanomalehdissä. Omien lukukokemukseni perusteella oletukseni on, että osa uutisista ei täytä uutiskriteerien vaatimuksia, mutta ne ylittävät uutiskynnyksen siitä huolimatta.

3.2.3 Kulttuuriset tekijät uutisvalinnassa

Uutiskriteerien ja uutiskynnyksen lisäksi ulkomaan uutisten osalta toimittajien valintoihin vaikuttavat myös kulttuuriset tekijät. Kulttuurisilla tekijöillä viitataan läheisyyteen, eli historiallisiin siteisiin, yhteiseen kieleen, maiden väliseen muuttoliikkeeseen ja maiden välisiin liikenneyhteyksiin. Kulttuurisesti läheisistä maista uutisoidaan tavallisesti enemmän kuin kulttuurisesti kaukaisista maista. Kulttuuriset tekijät vaikuttavat myös maasta annetun kuvan monipuolisuuteen. (Levo-Henriksson 1988.) Suomen ja Ruotsin välillä kulttuuriset siteet ovat vahvoja, joten Levo-Henrikssonin logiikan mukaan maiden tulisi näkyä usein toistensa uutisissa.

Yksi huomionarvoinen piirre kulttuurisessa läheisyydessä on, että kyseessä on hyvin pysyvä ilmiö, johon tilapäiset poliittiset muutokset tai ulkomaankaupan vaihtelu vaikuttavat varsin vähän. (Pietiläinen 1998, 31). Suomen ja Ruotsin tapauksessa kulttuurinen läheisyys lienee niin syvälle juurtunutta, että suurelleen mullistukset sitä tuskin hevillä muuttavat.

Paula Ropponen tutki tiedotusopin pro gradu -työssään, millaisia Suomen Tietotoimiston STT:n politiikan uutisoinnin uutiskriteerit ovat sen uutisoidessa Ruotsista ja Virosta, kahdesta Suomen läheisimmästä naapurimaasta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että läheisyys tuntuu olevan kulttuurisista tekijöistä ensimmäisellä sijalla, mitä uutisvalintoihin tulee. Läheisyydellä ei siis tässä yhteydessä viitata pelkästään maantieteelliseen etäisyyteen, vaan myös historiallisiin syihin ja tilannetekijöihin. Läheisyyden katsotaan vaikuttavan uutisarvoon kolmesta syystä. Ensinnäkin siihen liittyy taloudellisia hyötynäkökohtia, koska tapahtumapaikka on lähellä toimitusta ja sen levikkialuetta. Toiseksi toimituksen lähistöllä olevat lähteet ovat helpommin käytettävissä. Kolmas vaikuttava tekijä on yleisön odotukset, eli ihmisten odotukset paikallisista, läheisistä uutisista. (Ropponen 2010, 11–12.)

Lisäksi Ropponen sai selville, että uutiskriteerit myös vaihtuvat maasta toiseen, vaikka kumpikin maa olisi uutisoivan maan läheinen naapuri. Päästäkseen uutiseksi tapahtuman Virossa piti olla negatiivisempi, etnosentrisempi ja henkilölistetymmpi kuin tapahtuman Ruotsissa. Ruotsissa taas tapahtuman tuli olla relevantimpi tavallisille ihmisille. Ruotsista myös uutisoitiin kaksinkertainen määrä Viroon verrattuna. Lisäksi molempien maiden osalta politiikan uutiset olivat usein yksinkertaistettuja, tunteisiin vetoamattomia, perinteisiin aiheisiin keskittyviä eivätkä sisältäneet yllätyksiä. (Ropponen 2010.)

Samantyyppisiä tuloksia sai STT:n ulkomaan uutisten uutiskriteerejä tutkinut Hanna Koivisto. Galtungia ja Rugea mukaillen hän kirjoittaa, että mitä kauempana tapahtuma on, sitä selkeämpi, yhdenmukaisempi tai aiempia tietoja vahvistavampi uutisen tulee olla. Sen sijaan kotimaan uutiset voivat olla hyvinkin monimutkaisia. (Koivisto 2008, 10.)

Tosin ulkomaan uutisointiin on alkanut viimeisen runsaan kymmenen vuoden kuluessa hiipiä lisää viihteellisiä elementtejä. Kivikurun (1998) mukaan vaikkapa naapurimaan esittäminen eksoottisena ja omituisena on helppoa, koska ulkomainen kohde tulee harvoin peräämään oikeuksiaan. Myös sisällöissä on havaittavissa muutosta: isot ja pienet asiat vaihtavat paikkaa ja sisällöltään kevyt pikku juttu saattaa saada eniten palstatilaa. (Emt., 207–210.) Ilmeisesti ulkomaan uutisen halutaan olevan helposti sulatettava, yksiselitteinen, kepeä ja selkeä.

Median rooli kahden kulttuurin välisessä kanssakäymisessä ei kuitenkaan rajoitu vain siihen, että kulttuuriset tekijät vaikuttavat uutisvalintaan. Seuraavaksi silmään sitä, kuinka joukkotiedotusvälineet saavat kahden eri maan asukkaat kommunikoimaan keskenään.

3.3 Median rooli kahden kulttuurin välissä

Tutkiessani Suomen ja Ruotsin välisiä suhteita ja viestintää tulen lähelle kulttuurien välisen kommunikaation tutkimista. Erilaisista lähtökohdista tulevat ihmiset ovat aina pyrkineet kommunikoimaan toistensa kanssa. Pro gradu -tutkimuksessani en kuitenkaan keskity ihmisten väliseen suulliseen viestintään, vaan tutkin sitä, millaisia uutisia ruotsalaiset suomalaisista lukevat. Huomioni kohteena ei siten ole perinteisesti ymmärretty kahden eri kulttuurin välinen viestintä, vaan keskityn tutkimaan median roolia kahden kulttuurin välissä.

Myös kulttuurien välisen viestinnän tutkimuksessa on pantu merkille, että kahden erilaisen kulttuurin kohdatessa toisensa ei ongelmilta aina välttyä. Liisa Salo-Leen (1998, 4) mukaan viestintää ja kulttuureja tutkittaessa päätavoitteena onkin ”sellaisten kulttuureja erottavien piirteiden

löytäminen, joiden aiheuttamat väärinkäsitykset vaikuttavat ratkaisevasti yksilöiden ja ryhmien välisten suhteiden huononemiseen ja katkeamiseen ”.

Sanomalehti uutisten kautta ruotsalaiset ovat tekemisissä suomalaisten kanssa välillisesti. He saavat mediavälitteistä tietoa naapurikansastaan ja vahvistavat sen pohjalta stereotypioitaan tai muokkaavat ennakkoluulojaan. Ne puolestaan aktivoituvat silloin, kun he aktuaalisesti tapaavat suomalaisia tai kun he puhuvat heistä jossain muussa yhteydessä. Näin media osallistuu kuvitellun kansakunnan luomiseen – kansakunnan, joka elää lukijoiden mielessä vahvana, mutta saattaa poiketa todellisuudesta hyvinkin paljon. Silloin kun näin on, median voi sanoa olevan mukana ihmisryhmien toiseuttamisessa.

Millaisia käsityksiä ruotsalaisilla sitten on suomalaisista? Teija Martinsson (2010) tutki kandidaatintutkielmassaan suomalaisten kirjeenvaihtajien elämää Ruotsissa. Sen lisäksi hän tekemiensä haastattelujen perusteella tarkkaili sitä, millaisia käsityksiä ja ennakkoluuloja suomalaisilla ja ruotsalaisilla toisistaan on. Martinssonin tutkielmasta käy ilmi, että stereotyyppiset ennakkoluulot ovat vuosien mittaan vähentyneet. Tosin ruotsalaiset mielellään poimivat mukaan ”eksoottisia yksityiskohtia” kirjoittaessaan lehtijuttuja Suomesta. Stereotyyppit saattavat siis vahvistua, vaikka artikkeli olisikin kirjoitettu positiivisessa hengessä. (Emt., 23)

Martinsson (2010) havaitsi myös, että kirjeenvaihtajien kotitoimitukset Suomessa halusivat mielellään ottaa vastaan stereotyyppisessä hengessä kirjoitettuja artikkeleita, mutta toimittajat itse eivät olleet halukkaita tällaisia toimittamaan. Ruotsalaiset taas eivät olleet juurikaan kiinnostuneita ylipäänsä saamaan medianäkyvyyttä Suomessa, sillä sitä ei pidetty tärkeänä. Tämä selittyy mm. maiden keskinäisellä kokoerolla – valtio, jolla on suurempi pinta-ala ja enemmän väestöä, on etulyöntiasemassa ja pääsee useammin uutisiin. (Koivisto 2008, 10). Pieni ja harvaanasuttu Suomi ei ilmeisesti ole ruotsalaisten silmissä houkuttelevaa julkisen näkymisen kannalta, mutta Ruotsin tapahtumista uutisoidaan suomalaisviestimissä joka tapauksessa. Sen sijaan Suomen tapahtumien on kamppailtava hieman enemmän ylittääkseen uutiskynnyksen ruotsalaismedioissa. Tämän pani merkille myös Piia Paakkunainen (2008) pro gradu -työssään, jossa hän arvioi suomalaisten uutisoivan ruotsalaisista selvästi enemmän kuin ruotsalaisten suomalaisista.

Martinssonin (2010) haastattelemat toimittajat myönsivät, että uutiset muokkaavat lukijoiden kuvaa naapurimaasta. Loppupäätelmänään hän esittää, että stereotypiat vähenevät hiljalleen puolin ja toisin, kun uudet toimittajasukupolvet astuvat työelämäänsä. Sukupolven vaihtumisilla on suuri rooli median muuttumisessa. (Emt., 30–36.)

Ruotsalaislehtien tapa uutisoida Suomesta ei ole mielestäni yhdenmukainen asia sen enempää nykyisyyden kuin tulevaisuudenkaan kannalta. Viestinnän tulisi olla asiallista ja uutistekstien neutraaleja. Julkinen sana sekä heijastaa olemassa olevia käsityksiä todellisuudesta että muokkaa näitä käsityksiä tulevaisuudessa. Puhe ei ole vain ns. keltaiselle lehdistölle tyypillisestä liioittelusta, vaan yleisemmin vanhojen ja uusien rasististen asenteiden peilaamisesta ja pönkittämisestä. (Salo-Lee 1984, 150.)

4. Representaatiot ja stereotypiat uutisissa

Tässä luvussa syvennyn uutiskielen sisempiin tasoihin. Pohdin, kertovatko uutisotsikoissa komeilevat sanat jotain muutakin kuin faktaa eilisistä tapahtumista? Sinänsä neutraali uutinen ei välttämättä näytä kaikkien lukijoiden silmissä samanlaiselta. Se saa monenlaisia merkityksiä riippuen siitä, mitä uutisen merkit lukijoiden mielestä representoivat.

Representaatiot ovat kuvallisia tai kielellisiä esityksiä, jotka viittaavat johonkin itsensä ulkopuoliseen kohteeseen. Ne ovat kulttuurisidonnaisia ja rakentavat merkityksiä monesta eri kulmasta. Suomen kielen ilmaisut ”kielikuva” ja ”mielikuva” tavoittavat hyvin perinteisen representaatiokäsityksen ytimen. (Knuuttila & Lehtinen 2010, 12.) Stereotypiat ovat yksi representaation ilmenemismuodoista.

4.1 Representaatio

Yksinkertaistetusti representaation voisi sanoa tarkoittavan esittämistä. Esimerkiksi uutisen tekstit ja kuvat esittävät maailman tapahtumia. Toimittajan ja valokuvaajan ahkeroinnista peräisin olevat merkit eivät ole vain kirjainjonoja tai sattumanvaraisesti digikameran uumeniin talletettuja bittejä, vaan ne edustavat ja esittävät jotain itsensä ulkopuolista, kertovat jotain aktuaalisesta maailmasta. Tämän tutkimuksen kannalta oleellista on se, millä tavoin uutiset maailman tapahtumia representoivat.

Representaation eri ilmenemismuotoja ja ongelmia tutkineet Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen kirjoittavat, että representaatiolla voidaan kontekstista riippuen tarkoittaa edustamista, kuvaamista, esittämistä, merkitsemistä, havainnollistamista ja epäsuoraa ilmentämistä. (Knuuttila & Lehtinen 2010, 10.) Lisäksi representaatioon liittyy kiinteästi läsnäolon ja poissaolon problematiikka. Jokin läsnä oleva merkki korvaa jonkin poissa olevan. Representaatiot toimivat välikappaleina, jotka edustavat jotakin itseään laajemmasta ja alkuperäisemmästä. Tieteellisten representaatioiden tehtävänä onkin usein tiedon välittäminen ja siksi pyrkimys täsmällisyyteen. Ne tarjoavat kohteestaan mahdollisimman tarkan kuvan tai edustavan korvikkeen. Tämän korvikkeen avulla teemme johtopäätöksiä ja saamme tietoa alkuperäisestä kohteesta. (Emt., 11–12.)

Representaatioihin liittyy kiinteästi vallan käsite. Ketkä saavat edustaa muita? Miten jokin tapahtuma representoidaan? Kuka päättää merkitykset? Leena-Maija Rossin (2010, 263) mukaan ”representaation politiikka on kamppailua merkkien järjestyksistä eli siitä, mitä voidaan tehdä näkyväksi, mistä voidaan puhua ja miten”. Rossi myös toteaa, että vallan ulkopuolisia esityksiä tai edustuksia ei ole olemassa. Representaatiot ovat siis läpikotaisin valtasuhteiden muotoilemia.

Representaatiota jäsentäviä valtasuhteita voidaan tutkia median kuvien ja tekstien tasolla.

Yhteiskunnassa kamppaillaan jatkuvasti siitä, ketkä tai millaiset toimijat, kuvat ja sanat saavat edustaa ja esittää keitä tai mitä. (Rossi 2010, 270.) Valta-asemassa on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä ja miten lehtien sivuille kirjoitetaan tai mitä sivuilla kuvataan. Esimerkiksi yhtä kansakuntaa käsittelevä uutinen päättyy helposti edustamaan kaikkia tuohon kansakuntaan kuuluvia ihmisiä, joten representaation muotoilulla saattaa olla pitkälle ulottuvat seuraukset. Kenellä on oikeus ratkaista julkisessa mediassa, miten tietty ihmisryhmä esitetään? Entä sisältykö valta-asemaan myös vastuu, mikäli representaatio ei olekaan todenmukainen ja aiheuttaa lehden sivuilla ilmestyessään jotain haittaa?

Rossin mukaan representaatioita arvioidaankin välillä realismin näkökulmasta ja pohditaan, esittävätkö tietyt kuvat tai tekstit todellisuutta todenmukaisesti. Mikäli representaatiot taas ymmärretään ilmiönä, joka mahdollistaa todellisuuden ymmärtämisen ja jakamisen, kommunikaation ja tulkinnan, realismi menettää merkityksensä. Silloin ei kysytä kuinka onnistuneesti representaatiot heijastavat todellisuutta, vaan pohditaan, millaisin merkein ne tuottavat todellisuutta ympärillemme – miten käsitteiden merkityksiä tuotetaan. (Rossi 2010, 267–268.)

Merkkien ja representaation suhdetta on eritellyt kulttuurintutkija Stuart Hall. Hänen mukaansa representaatio tarkoittaa kielen käyttämistä siten, että maailmasta voidaan sanoa jotain merkityksellistä tai sitä voidaan representoida merkityksellisellä tavalla muille ihmisille. (Hall 1997, 15). Asioille annetaan merkitys kielen kautta. Hall lähestyy representaation merkitysprosessia kahden eri järjestelmän kautta. Ensinnäkin tarvitsemme henkisiä, mentaalisia representaatioita. Ne ovat päämme sisäisiä opittuja karttoja, joiden avulla tunnistamme ympäröivän maailman esineitä ja ilmiöitä. Ulkoisen maailman havainnot vastaavat mielessämme olevia kuvia, ja niiden avulla pystymme tulkitsemaan ja ymmärtämään maailmaa. Toinen representaation järjestelmä perustuu kieleen, kulttuuriin ja sovittuihin merkkijärjestelmiin. Nämä merkkijärjestelmät pitävät sisällään niin tekstit, puheet, äänet, eleet kuin kuvatkin. Niiden avulla voimme kommunikoida keskenämme, tehdä itsemme ymmärretyiksi ja välittää haluamiamme merkityksiä eteenpäin. Tässä yhteinen kulttuuri ja yhteinen kieli ovat avainasemassa – saman kulttuurin yksilöt tietävät, mitä mikäkin merkki representoi. (Hall 1997, 17–19.)

Juuri representaation käsitteen keskeisyys merkityksen problematiikan kannalta tekee siitä oleellisen tässä tutkimuksessa. Haluan tutkia millaista kuvaa suomalaisista ruotsalaisissa sanomalehdissä rakennetaan ja miten tuo kuva muodostuu. Representaatiot tuottavat ja suuntaavat

mielikuvia, ja onkin aiheellista tutkia, miten suomalaisia uutisotsikoissa representoidaan ja mihin suuntaat nuo representaatiot lukijoiden mielikuvia ohjaavat.

Aikakauslehtien kansia merkitysten luojina tutkinut Jussi Nikula (2012) kirjoittaa pro gradussaan Faircloughia (1997) mukaillen, että joukkotiedotusvälineet eivät heijasta todellisuutta, koska uutisten tuottajien edut, asemat ja päämäärä vaikuttavat todellisuuteen. Siksi representaatioita tarkastellessa on syytä kysyä mitä näytetään, mitä jätetään pois, mitä ilmaistaan suoraan, mitä epäsuorasti, mikä esitetään tärkeänä, mikä toissijaisena jne. (Emt., 18.) Tämän tapaisia kysymyksiä pohtimalla tutkija voi keksiä vaihtoehtoisia representaation tapoja ja saada tietoa alkuperäisen representaation sisältämisestä merkityksistä. Erittelyn pohjalta voidaan esittää ainakin oletuksia siitä, miksi representaatio oli juuri sellainen kuin oli ja mitä sillä haluttiin sanoa.

Hall (1997) erottaa erilaisia tapoja siihen, miten tutkija voi representaatiota lähestyä. Niitä ovat reflektiivinen, intentionaalinen ja konstruktivinen lähestymistapa. Reflektiivisessä lähestymistavassa tutkitaan, heijastaako representaatio todellisuutta todenmukaisesti, ja ottaen huomioon uutisen lajityyppisen referentiaalisuuden tämä lähestymistapa voisi olla luonteva valinta uutistekstien tutkimiseen representaationa. Kuitenkin myös konstruktivinen lähestymistapa tarjoaa hedelmällisen tutkimusasetelman. Siinä tarkastellaan, millaisen todellisuuden representaatio tuottaa ja kuinka tähän esitettyyn todellisuuteen on päädytty. (Emt., 24–25.)

Konstruktivistisessa ajattelussa tekijä, esimerkiksi sanomalehden toimittaja, ei ole ainoa, joka tuottaa merkityksen kirjoittamalleen tekstile. Yhtä suuri osuus on tulkitsijoilla eli tässä tapauksessa uutisen lukijoilla. Juuri siksi kyse onkin ennen kaikkea merkitysprosessista. Toimittajalla saattaa rutiininomaisen työnteon lisäksi olla oma ideologinen tai poliittinen agendansa ja ajatus siitä, miksi juuri tämän merkin esillepano on tärkeää. Lukijat kuitenkin aktiivisesti ottavat osaa merkityksen rakentamiseen, eivätkä siis pelkisty passiivisiksi vastaanottajiksi. (Rossi 2010, 270.) Kuten jo viestintää merkitysten tuottamisena käsitellessäni totesin, tekstin merkitys muuttuu ratkaisevasti riippuen siitä, kuka sen sattuu lukemaan.

Journalismin toiminta representaatioiden tuottamisessa ei siis ole lainkaan ongelmaton asia. Kunelius (2003) onkin kirjoittanut, että journalismista tulisi jatkuvasti kysyä, ketä se itse asiassa edustaa. Ideaali olisi, että journalismin edustaisi yleisöään kertomalla kaunistelematta ja totuudenmukaisesti mitä maailmassa tapahtuu. (Emt., 24–25.) Siihen mitä ja miten journalismi sitten oikeasti representoi, vaikuttavat käytännössä ainakin yhteiskunnan muut instituutiot, päättäjät ja viestinnän ammattilaiset itse.

4.2 Hyödylliset stereotypiat

Stereotypia on tutkimukseni kannalta oleellinen käsite. Monet tunnistavat stereotyyppiset lausahdukset ja mielipiteet sellaisia kuullessaan, mutta stereotypian määrittely saattaa olla hankalampaa.

Tässä tutkielmassa käytän klassisen viestintätieteilijän Walter Lippmannin määritelmää stereotypioista. *Tiedotustutkimus*-lehteen vuonna 1984 suomennetussa *Stereotypiat ja uutinen*-artikkelissa kiteytyy Lippmannin näkemys viestinnän perustavanlaatuisesta ongelmasta.

Lippmannin mukaan me emme näe ensin ja määrittele sitten, vaan määrittelemme ensin ja näemme sitten. ”Ulkomaailman suunnattomasta, kukoistavasta ja kuhisevasta sekamelskasta me poimimme esiin ne seikat, jotka kulttuurimme on jo määritellyt meille. Sitä, mitä olemme poimineet esille, meillä on taipumus havaita kulttuurimme meille stereotypisoimassa muodossa.” (Lippmann 1984, 41–43.) Näin kulttuurillemme tyypilliset stereotypiat ohjaavat havaintojamme ja ajatteluamme perustavanlaatuisella tavalla.

Lippmann toteaa myös, että etenkin harjaantumattomat havainnoijat poimivat ympäristöstään esiin tunnistettavia osasia. Näemme siis sellaisia asioita, jotka sopivat mielessämme jo oleviin mielikuviin. Tällainen ajattelutapa on taloudellista, sillä on liian uuvuttavaa nähdä kaikki asiat tuoreesti ja yksityiskohtaisesti. Kiireisissä tapauksissa se ei ole edes mahdollista, joten on turvauduttava yleistyksiin ja tyypittämiseen. (Lippmann 1984.)

Tältä kannalta stereotypioiden voidaan sanoa olevan hyödyllisiä. Ne estävät mielemme ylikuormittumista, ja auttavat meitä selviytymään tehokkaammin sekavassa, alati muuttuvassa ympäristössämme. Stereotypiat ovat siis tiettyihin ilmiöihin ja ihmisryhmiin liittyviä opittu näkemisen tapoja, jotka yksinkertaistavat havaintoja, helpottavat asioiden ymmärtämistä ja jättävät huomioitta ennakkoluuloista poikkeavia piirteitä. Stereotypiat ovat usein pysyviä ja hankalasti muutettavia.

Oman aiheeni yhteydessä on siis ymmärrettävää, jos ruotsalaiset toimittajat silloin tällöin sujauttavat tai tulevat sujauttaneeksi stereotyyppisiä käsityksiä suomalaisista kertoviin uutisiin. Näin lukijoidenkin on helpompi asettaa lukemansa tuttuun ja turvalliseen konseptiin. Nähdäkseni on silti aiheellista pohtia, onko stereotypioihin turvautuminen kannatettava tapa tehdä journalismia.

Lippmannin (1984) mukaan stereotypiat vaikuttavat suuresti siihen, miten havaitsemme meitä ympäröivän maailman. Ennakkokäsitykset hallitsevat tapaamme nähdä ja ajatella.

Ennakkokäsitysten vuoksi jossain määrin tuttu asia nähdään hyvin tuttuna ja jossain määrin outo täysin vieraana. Stereotypiat oikovat mutkat ja kärjistävät asioita melko rajustikin.

Professori Jaakko Lehtonen on Lippmannin kanssa samoilla linjoilla. Hän kirjoittaa verkkomateriaalissaan, että stereotyypioiden katsotaan usein haittaavan kulttuurienvälistä kommunikaatiota. Aiemmin uskottiin stereotyypioiden poistamisen olevan ainoa avain onnistuneeseen kulttuurinväliseen yhteistyöhön. Tämä ei Lehtosen mielestä kuitenkaan ole mahdollista, sillä stereotypiat ovat kognitiivisen järjestelmämme osia. Ne ovat henkisiä rakenteita, jotka yksinkertaistavat ympäristömme monimutkaisia ärsykyksiä ja auttavat niiden ymmärtämisessä. (Emt. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen verkkomateriaali.)

Kulttuuriset stereotypiat kiinnittävät huomiomme ilmiöiden ja asioiden tiettyihin, totuttuihin ja jo tuttuihin piirteisiin ja tarjoavat tulkintoja niiden pohjalta. Me siis näemme sen, mitä olemme oppineet näkemään. Omitu odotukset ohjaavat huomioitamme, ja välillä näemme sellaistaakin, mitä ei oikeasti ole olemassa. Mitä vähemmän tutkittuun tietoon perustuvia havaintoja on tarjolla, sitä hanakammin turvaudutaan stereotyyppien tarjoamaan helppoon vaihtoehtoon. (Lehtonen J.) Tässä kohtaa stereotyyppien hyödyllisyys alkaa muuttua kyseenalaiseksi. Toki ne edelleen helpottavat hektisessä arjessa selviytymistä, mutta samalla ”helppo vaihtoehto” voi tuoda mukanaan paljon väärinymmärryksiä ja estää todellisen tiedon pääsyä ihmisten tietoisuuksiin.

Ruotsissa tyypillisimpiä suomalaisiin liitettyjä yleisiä stereotyyppioita ovat viina, puukot ja sisu. Lisäksi suomalaisia miehiä pidetään seksuaalisesti hyvin aktiivisina. Muita suomalaisiin liitettyjä ominaisuuksia ovat mm. hiljaisuus, raskasmielisyys, hyvä työmoraali, aggressiivisuus, saunominen ja tango. Nämä ennakkoluulot ovat toistuneet erilaisissa yhteyksissä niin pitkään, että niistä on muodostunut pysyvä mielikuva. (Ågren 2006, 126.) Jotkut näkemykset ja myytit esiintyvät myös oppineissa ja jopa akateemisissa ympyröissä. (Kuosmanen 2001, 190).

Mielikuva alkoholisoituneesta, pahansuisesta suomalaisesta, joka istuu puistonpenkillä tai ruotsinlaivan käytävillä huutelemassa törkeyksiä istuu siis tiukassa. Kaikki suomalaiset eivät luonnollisestikaan vastaa tätä stereotyyppistä kuvaa, mutta silti kuva toistuu ruotsalaisissa kuvastoissa. Suomalaisten siirtolaisten kohtelua Ruotsissa tutkinut Kuosmanen (2001, 121) katsookin, että ”kiinnostavaa tämänkaltaisissa näkemyksissä on, että ne suomalaiset, jotka käyttäytyvät ennakkoluulojen mukaisesti vaikuttavat tarkkailijaan syvemmin kuin ne lukemattomat ihmiset, jotka eivät sovi ennalta luotuun kuvaan”.

Omassa tutkimuksessani keskityn pohtimaan niitä stereotyyppisiä käsityksiä, joita voi tunnistaa ruotsalaisten sanomalehtien sivuilta. Lienee silti sanomattakin selvää, että stereotyyppit kulkeutuvat molempiin suuntiin – suomalaisilla on lukemattomia ennakkoluuloja ruotsalaisia kohtaan. Vuonna 2007 toteutettu tutkimus *Om olika sätt att möta en stor elefant. En jämförande studie av finländsk och svensk kultur* tutki Suomen ja Ruotsin suhteita. Tutkimuksessa kävi ilmi, että ruotsalaisilla on positiivisempi kuva Suomesta, kuin suomalaisilla Ruotsista, vaikka ruotsalaiset tietävät naapurimaansa historiasta ja yhteiskunnasta vähemmän kuin suomalaiset Ruotsista. (Elmgren 2008, 9.) Tämä tulos kuulostaa kutkuttavalta ja herättää kysymyksen vertailevan lisätutkimuksen tarpeellisuudesta. Onko esimerkiksi niin, että vanhentuneiden ja valheellisten stereotyyppien puhaltamassa kuplassa voi vapaammin luoda omat mielikuvansa? Tässä työssä siis kiinnitän huomiota kuitenkin vain ruotsalaislehtien Suomea ja suomalaisia koskevien representaatioiden stereotyyppisyyteen.

Tämän alaluvun nimi ”hyödylliset stereotyyppit” on kenties hieman harhaanjohtava. Stereotyyppioilla on eittämättä oma roolinsa tietyn kulttuurin yhdistävänä tekijänä ja arkipäivän yksinkertaistajana. Silti jopa stereotypian hyödylliset puolet tuovat mukanaan ristiriitaisia tilanteita ja epätasa-arvoa. Seuraavaksi käsittelen stereotyyppien ilmeisen haitallisia puolia.

4.3 Haitalliset stereotyyppit

Yksi stereotyyppien kulttuurinen tehtävä on ”meidän” erottaminen ”heistä”. Stereotyyppit ovat kvaliteetteja, jotka yhdistetään tiettyihin ihmisryhmiin. (Henning-Lindblom 2012, 25). Näin ollen ne jakavat ihmiset sisä- ja ulkopiiriin. Sisäpiiriläiset muodostavat ulkopiiriläisiin kohdistuvat ennakkoluulot kollektiivisesti, esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen, kirjojen ja muun median kautta. Sisäpiirillä on vahva tarve erottua ulkopiiristä ja sen mahdollisesti aiheuttamista uhkista. Erottumista haetaan levittämällä negatiivisia stereotyyppisiä ulkopiiristä ja keksimällä myönteisiä stereotyyppisiä omasta sisäpiiristä. Näin syntyy ryhmät toisistaan erottava kuilu, joka hävittää ryhmien väliset yhtäläisyydet ja takaa selvemmin erottuvat sosiaaliset identiteetit kummankin ryhmän jäsenille. (Eml., 2012, 26.) Tämä teoria on omiaan selittämään sitä, miksi suomalaiset ja ruotsalaiset niin mielellään viljelevät stereotyyppisiä toisistaan huolimatta maantieteellisestä ja kulttuurisesta läheisyydestä, yhteisestä historiasta ja samankaltaisista yhteiskuntaoloista. Stereotyyppit kärjistävät maiden välisiä eroja liioittelemalla ja etsimällä nimenomaisesti eroavaisuuksia yhteneväisyyksien sijaan.

Filosofian tohtori Ainur Elmgren (2008) on tutkinut suomalaisen median ruotsalaisista levittämiä stereotyyppisiä. Sosiaalianthropologian professori Thomas Eriksenä mukaillen Elmgren kirjoittaa

stereotypeilla olevan kolmenlaisia funktioita. Ne auttavat ihmistä ymmärtämään yhteiskuntaa, selittävät epätasa-arvoisia yhteiskuntatilanteita ja määrittelevät oman ryhmän rajat. (Emt., 17.)

Stereotyypit eivät koskaan kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Niihin latautuu niin paljon erilaisia arvoja, että niitä voidaan tarkastella monesta eri kulmasta. Kahden ryhmän välisiä stereotypioita voidaan käyttää todistamaan vuorotellen kummankin ryhmän moraalista paremmuutta riippuen siitä, keneltä kysytään. Esimerkiksi stereotypiaa hiljaisista suomalaisista ja puheliaista ruotsalaisista voidaan käyttää vahvistamaan positiivista kuvaa ruotsalaisista (jotka tässä valossa ovat sosiaalisesti taitavia, ystävällisiä ja kohteliaita) tai suomalaisista (jotka puolestaan nähdään rehellisinä, hienotunteisina ja harkitsevaisina.) (Elmgren 2008, 18.) Näin ollen stereotyyppien haitallisuuskin on kyseenalaista, sillä ne voidaan aina kääntää ympäri, oman ryhmän eduksi.

Elmgren kirjoittaa myös, että stereotyypit luovat turvallisuudentunnetta, koska yksilön itsensä ei tarvitse ottaa haltuun koko maailmaa. Sen sijaan yksilö voi turvautua näkymättömään korkeampaan voimaan, joka päättää kuinka asioihin suhtaudutaan. Ihmiset välttyvät omalta ajatustyöltä toteamalla ”näin tämä on aina ollut” ja siirtävät taas stereotyypejä osaltaan eteenpäin. (Elmgren 2008, 18.)

Me-hengen luominen tuo Elmgrenin (2008) mukanaan yhden sangen vahingollisen piirteen. Kaikki ne, jotka eivät mahdu ”meidän” sisäpiiriin, ovat automaattisesti ”heitä”. Mutta koska ”heihin” kuuluu enemmän tai vähemmän koko muu ympäröivä maailma, ”heistä” saatu mielikuva on kaoottinen ja järjestäytymätön ja siksi vaarallinen. Välillä tällainen epäluuloisuus ja väärinkäsitysten suma johtavat syrjintään ja väkivaltaisiin yhteenottoihin. (Emt., 19.)

Etnologi Marja Ågren (2006) on huomannut, että stereotyyppiset käsitykset ovat niin vahvoja, että ne raivaavat itselleen jalansijaa silloinkin, kun ensivaikutelma on ollut neutraali ja ennakkoluuloton. Ågren on tutkinut ruotsinsuomalaisten ihmisten identiteettiä ja taustoja. Hänen mukaansa Ruotsissa asuvat suomalaisen taustan omaavat ihmiset näyttävät suurin piirtein samalta, kuin kantaväestö. Lisäksi ne, jotka ovat syntyneetkin Ruotsissa puhuvat ruotsia puhtaasti, ilman aksenttia. He käyvät siis ”oikeista ruotsalaisista” – mutta vain niin kauan, kuin mikään ei paljasta heidän suomalaisia juuriaan. (Emt., 50.) Heti kun suomalainen syntyperä käy ilmi, ennakkoluulot kytkeytyvät päälle ja korvaavat neutraalin ensivaikutelman. Haitalliset stereotypiat siis osoittavat voimansa silloinkin, kun ne on jo todistettu vääriksi.

Mikäli haitalliset stereotypiat alkavat näkyä myös käytännön tasolla syrjintänä, tällä saattaa olla kauaskantoisia seurauksia. Kyse ei ole pelkästään siitä, että syrjityn ryhmän jäsentä olisi vaikea

löytää uusia ystäviä tai asioida kaupungilla. Eriarvoistaminen ulottuu syvemmälle. Ågren (2006) lainaa politiikan tutkija Seyla Benhabibia, joka on todennut, että kollektiivisen sorron tai syrjäyttämisen prosessin kautta myös ryhmän jakama tunne omasta arvosta vahingoittuu. Tämän arvokkuuden tunnon säilyttäminen on tärkeää ryhmän ja sen yksilöiden itseluottamukselle, itsekunnioitukselle ja itsetunnolle. Mikäli ryhmästä jatkuvasti puhutaan alentavasti julkisuudessa, voivat yksilöt menettää itseluottamuksensa ja sisäistää vihamielisiä mielikuvia itsestään. Vanhempien kokemukset ja itsetunto puolestaan vaikuttavat siihen, onnistuvatko heidän lapsensa sopeutumaan vieraaseen yhteiskuntaan. (Emt., 100.) Tässä tiedotusvälineiden valta on jälleen suuri, sillä ne määräävät, miten mediajulkisuudessa mistäkin asiasta puhutaan.

Haitallisen stereotypian tapauksena voisi pitää myös tilannetta, jossa ihmiset saadaan periaatteessa hyvän stereotypian nojalla tekemään jotain itselleen haitallista. Esimerkiksi tarjoutuu perisuomalainen sisun stereotypia. Ruotsissa 1960- ja 1970-luvuilla kielitaidottomat suomalaiset työläismiehet olivat altavastaajan asemassa. Kielimuurin takia he eivät saaneet koulutustaan tai työkokemustaan vastaavia työtehtäviä, vaan heidän kontolleen jäivät likaiset, raskaat ja vaaralliset työt. Suomalaisia painostettiin olemaan antamatta periksi – heillähän oli sisua, kyllä heidän tuli pärjätä. (Kuosmanen 2001, 189.)

Haitalliset stereotyypit näkyvät arjessa siis mitä moninaisimmin tavoin. Ne etäännyttävät samankaltaisia ryhmiä toisistaan ja sulkevat suuren osan ihmisistä sisäpiirin ulkopuolelle. Ulkopuolisista muodostuu ”toinen”, jokin uhkaava ja negatiivinen massa, joka eroaa ”meistä” kaikilla mahdollisilla tavoilla. Meihin ja heihin jakautuminen saa aikaan syrjintää ja epätasa-arvoa. Lisäksi negatiiviset stereotyyppiset käsitykset ovat niin iskostuneita mieliimme, että ne aktivoituvat silloinkin, kun ne on jo todistettu vääriksi. Yksi negatiivisen stereotyypin mukaan käyttäytyvä yksilö muistetaan, kun taas lukemattomat stereotyypin vastaisesti käyttäytyvät ihmiset unohdetaan heti. Lisäksi stereotyypit aiheuttavat haitallisia tilanteita silloin, kun jonkun ryhmän jäsen yrittää toteuttaa omaa ryhmäänsä koskevaa stereotypiaa oman hyvinvointinsa kustannuksella.

5. Tutkimusasetelma

Tutkimukseni problematiikka, joka koskee median roolia kahden kulttuurin, suomalaisen ja ruotsalaisen, välissä juontuu omiin kokemuksiini ja huomioihini opiskellessani ja työskennellessäni Ruotsissa. Olen kiinnostunut siitä, millaisia lehtijuttuja nimenomaisesti ruotsalaiset lehdet naapurivaltioistaan kirjoittavat. Vielä erityisemmin minua kiinnostaa tutkia, ovatko ruotsalaislehtien aihevalinnat perusteltuja ja aiheista tehdyt uutiset neutraaleja, vai onko niissä havaittavissa turvautumista asioiden yksinkertaistamiseen stereotyyppien avulla.

5.1 Tutkimuskysymykset

Empiiriset tutkimuskysymykseni, joita tarkastelen pääasiassa laadullisen sisällönanalyysin keinoin, ovat muovautuneet edellä kuvattujen pohdintojen perusteella.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaiset Suomea ja suomalaisia koskevat lehtijutut ylittävät uutiskynnyksen ruotsalaisissa sanomalehdissä?
2. Millaisen kuvan po. lehtijutut Suomesta ja suomalaisista antavat?
3. Millä tavalla kuvaa lehtijutuissa rakennetaan?
4. Millaisia stereotyyppisiä käsityksiä Suomesta ja suomalaisista lehtijuttuihin sisältyy?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haen vastausta tarkastelemalla julkaistujen lehtijuttujen määriä, osastojakoa ja aiheita. Selvitän, mitkä aiheet tai teemat nousevat lehtien Suomea ja suomalaisia käsittelevässä kirjoittelussa useimmin esille ja mitä aiheita ei käsitellä. Pohdin julkaistujen uutisten aihevalintojen luonnetta myös uutiskriteerien pohjalta ja valotan, millaiseksi uutiskynnys on muotoutunut juuri Suomea ja suomalaisia koskevien uutisten osalta.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla lähdän kartoittamaan sitä, millaisessa valossa Suomi ja suomalaiset ruotsalaisissa lehtijutuissa esiintyvät. Ovatko uutistekstit neutraaleja, negatiivisia vai positiivisia? Millainen on uutisten sävy? Entä värittävätkö stereotyyppiset näkemykset uutissivuja vai pysyvätkö tekstit neutraaleina?

Kolmas ja neljäs tutkimuskysymys tarkentavat ja kohdistavat toista tutkimuskysymystä. Lähiluvun avulla paneudun tarkemmin uutiskielen rakenteeseen ja etsin niitä kielellisiä keinoja, joilla kuvaa Suomesta ja suomalaisista luodaan.

5.2 Aineisto

Gradututkielmani aineistoksi valitsin kaksi Ruotsin laajalevikkisintä sanomalehteä. Koen tämän mielekkääksi valinnaksi, sillä nämä lehdet tuovat uutisensa satojen tuhansien ruotsalaislukijoiden

aamupalapöytään ja näin ollen pääsevät muokkaamaan heidän ajatusmaailmaansa arkikäytäntöjen tasolla.

Aluksi harkitsin myös suosittujen iltapäivälehtien ottamista mukaan tutkimusaineistoon, mutta hylkäsin tämän aikeen tutkimusidean tarkentuessa. Haluan keskittyä nimenomaan perinteiseen uutiskieleen ja ”vakavasti otettavien” sanomalehtien uutiskynnykseen, en sensaatiohakuiseen keltaiseen lehdistöön.

Tällä hetkellä Ruotsin luetuimmat sanomalehdet ovat Tukholman alueella ilmestyvä *Dagens Nyheter* ja Göteborgin alueella ilmestyvä *Göteborgs-Posten*. Nämä lehdet siis muodostavat tutkimukseni aineiston.

Dagens Nyheter on Ruotsin suurin sanomalehti. Sen levikki vuonna 2012 oli 279 100 ja lukijamäärä oli keskimäärin 793 000. Omilla verkkosivuilla lehti luonnehtii itseään riippumattomaksi ja liberaaliksi julkaisuksi, jonka tärkeimpinä ohjenuorina on olla ”uutiskeskeinen, uskottava, yllättävä, liikuttava ja kutsuva” (*Dagens Nyheter*, 4.4.2013).

Göteborgs-Posten on Länsi-Ruotsin suurin sanomalehti ja levikiltään koko maan toiseksi suurin. Sen levikki vuonna 2012 oli 201 500 ja lukijamäärä hieman yli 600 000. Lehden verkkosivuilla painotetaan, että tärkeintä on olla uskottava ja luotettava. Luottamusta lukijoihin on rakennettava aktiivisesti:

Men trovärdighet är inget för evigt givet. Den måste erövrar varje dag.
År 2000 kom första upplagan av dokumentet ”Om Göteborgs-Postens etik” vars syfte var att dels ge vägledning i etiska frågor, dels stimulera till diskussion och eftertanke.
(*Göteborgs-Posten* 4.4.2013.)

Molemmat sanomalehdet haluavat siis olla uskottavia ja välittää todenmukaista tietoa lukijoilleen. *Göteborgs-Posten*in verkkosivuilla lukijoita lisäksi kehoitetaan tutustumaan lehdentekijöiden eettisiin ohjeisiin ja osallistumaan aiheeseen liittyvään keskusteluun.

Luin läpi molempien sanomalehtien näköisversiot verkossa tammikuulta 2013, huhtikuulta 2013 ja heinäkuulta 2013. Jaoin yhteensä kolmen kuukauden pituisen tarkastelujaksoni tasaisesti pitkin vuotta, sillä koin näin saavani kattavamman aineiston. Kuukaudet valitsin sillä perusteella, että ne olivat sopivasti käytettävissä, kun aloittelin graduni tekemistä. Lisäksi olisin vielä tarpeen vaatiessa voinut ottaa mukaan lokakuun 2013, mikäli edelliset kuukaudet eivät olisi tuottaneet tarpeeksi laajaa aineistoa. Tälle ei kuitenkaan ollut tarvetta, sillä alkuperäiset kolme kuukautta antoivat karsinnan jälkeenkin aineistoksi 93 lehtijuttua, mitä pidän pro gradu -työhön riittävänä.

Valtaosa aineistoni lehtijutuista on uutisia. Mukana on kuitenkin myös muutama pääkirjoitus ja pari yleisönosastokirjoitusta. Pääkirjoitukset otin mukaan siksi, että kyseessä on toimituksellinen aineisto, joka osaltaan kertoo lehden linjasta ja suhtautumisesta esimerkiksi naapurikansoihin. Päädyin ratkaisuun siksi, että lehteen painettu sana saatetaan ottaa totena, vaikka kyseessä olisikin vain yksityishenkilön mielipide, ei journalistisen koneiston läpikäynyt faktapohjainen teksti. Tavallinen lehdenlukija ei välttämättä osaa erotella taitolta ja kirjoitustyyliä uutisenkaltaista yleisönosastokirjoitusta varsinaisista uutisista. Lehdillä on myös valta valita, millaisia pääkirjoituksia tai yleisönosastokirjoituksia ne sivuillaan julkaisevat. Mielestäni on mielenkiintoista tarkastella, minkä tyyllisiä tekstejä Suomesta ja suomalaisista lehtien eri osastoilla julkaistaan.

Työskentelin sanomalehtien näköisversioiden parissa siten, että etsin sopivaa aineistoa haku-toiminnon avulla. Aluksi otin mukaan kaikki ne uutiset tai lehtijutut, joissa mainittiin sanat *Finland*, *finnsk**, *finländ**, *finne*, *finnar*, *Suomi* tai *grannland*.

Seuraavaksi lähdin rajaamaan keräämästäni aineistosta pois ne lehtijutut, joissa ei varsinaisesti käsitelty Suomea. Näitä olivat esimerkiksi sellaiset urheilu-uutiset, joissa Suomi mainittiin tulostaulukoissa tai menneenä tai tulevana vastustajana tai talousuutiset, joissa raportoitiin yhtiöiden tuloksista eri maissa. Samoin rajasin pois tv- ja radio-ohjelmien ohjelmatiedot sekä sellaiset uutiset, joissa Suomi mainittiin vain esimerkinomaisesti muiden maiden rinnalla. (Esimerkiksi: ”Yhtiöllä on toimipisteitä lisäksi Norjassa, Tanskassa ja Suomessa”.) Nyrkkisääntönä voitaisiin pitää myös sitä, että aineistoksi valitsemisani uutisissa Suomi tai suomalaisuus mainittiin useammassa kuin yhdessä lauseessa ja näin ollen se ei ollut pelkästään ohimenevä huomautus, vaan oleellisesti uutiseen liittyvä asia.

Aloitin aineistoni työstämisen tulostamalla ja lukemalla valitsemani uutiset tarkasti läpi ja alleviivaamalla niistä ne kohdat, joissa puhutaan Suomesta tai suomalaisista. Tämän jälkeen taulukoin uutiset Exceliin ja merkitsin muistiin otsikot, lehden nimen, ilmestymispäivämäärän, lehden osion, uutisen sävyn ja lisäksi sen, olivatko kohteena olleet suomalaiset itse päässeet ääneen uutisessa. Merkitsin lisäksi oliko kyseessä uutinen vai jokin muu juttutyyppi.

Kiinnitin huomiota myös juttujen kuvitukseen. Varsinaista kuva-analyysia en tehnyt, mutta merkitsin ylös, olivatko jutut kuvitettuja ja pääsivätkö suomalaiset esiin kuvissa. Tarkastelin myös sitä, miten suomalaiset kuvissa esitettiin ja miten kuvat osaltaan olivat mukana stereotyyppisten käsitysten luomisessa.

Oman taulukkonsa tein myös uutisaiheiden jakautumisesta eri aihepiireihin. Lehden osiot toki antoivat jo osviittaa tästä, mutta jaottelu myös pysyi melko karkeana. Uutisen ryhmittely pelkästään kulttuurin, urheilun, talouden tai politiikan alle ei vielä kerro paljoakaan uutisen tarkemmasta aiheesta. Näiden taulukoiden pariin palaan tarkemmin luvussa 6 Analyysi ja tulokset.

5.3 Tutkimusmetodin esittely

Tutkimusmenetelmänä käytän sekä määrällistä että laadullista sisällönanalyysia. Taustalukemista metodien syventämiseen on tarjolla runsaasti. (Ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2003, Alasuutari 2011, Kantola 1988). Mielestäni nämä kaksi otetta täydentävät hyödyllisesti toistaan. Tosin määrällinen analyysi on tutkimuksessani pienemmässä osassa – se lähinnä rakentaa laadulliselle tarkastelulle perustuksen. Aiemmin laadullinen ja määrällinen menetelmä nähtiin jopa vastakkaisina, mutta nykyisin tästä dikotomisesta kannasta on paljolti sanouduttu irti. Yhdessä ja samassa tutkimuksessa käytetään usein sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta, ja tätä pidetään jopa suositeltavana. (Syrjäläinen, Eronen ja Värri 2007, 7.)

Lisäksi on todettu, että tiukka jako määrälliseen ja laadulliseen tutkimukseen on ainakin uutisia analysoitaessa harhaanjohtavaa ja tarpeetontakin. Sen sijaan yhdistämällä määrällistä ja laadullista tutkimusotetta voidaan saada esiin olennaisia seikkoja ja kenties jossain määrin yleistääkin saatuja tuloksia. (Kivikuru 1998, 200.)

5.3.1 Määrällinen sisällön analyysi

Määrällistä sisällönanalyysia käytän siksi, että kyseessä on ”käyttökelpoinen tapa luoda yleiskuva jostakin suhteellisen laajasta dokumenttiaineistosta” (Väliaverron 1998, 16). Kartoittamalla ja luetteloiden satakunta lehtijuttua sain yleiskäsityksen Ruotsissa julkaistujen Suomea koskevien uutisten jakautumisesta aihepiireittäin. Määrällinen analyysi on kuitenkin vasta alkusysäys tutkimukselleni ja tarvitsee tuekseen teoreettisia selitysmalleja ja laadullisia analyysimenetelmiä. (Vrt. Väliaverron 1998, 16).

Määrällisen analyysin toteuttamiseksi tarvitaan faktoja – eli tutkijan keräämiä lukuja. Pertti Alasuutari (2011) toteaa, että ”kvantitatiivisessa analyysissä argumentoidaan lukujen ja niiden välisten systemaattisten, tilastollisten yhteyksien avulla. Tämän lähtökohta on tietenkin se, että aineisto saatetaan – ellei se jossain poikkeustapauksissa jo valmiiksi ole – taulukkomuotoon.” (Emt., 34.)

Omassa tutkimuksessani määrällinen ote on siis pienessä osassa. Taulukoimalla aineistoni hahmottelen yleiskäsityksen siitä, miten ja mistä Suomeen ja suomalaisiin liittyvistä asioista uutisoidaan ruotsalaisissa sanomalehdissä. En kuitenkaan anna tutkimusyksiköilleni arvoja eri

muuttujilla tai etsi eroavaisuuksia eri muuttujien välillä. Määrällinen taulukointi lähinnä havainnollistaa tapaa, jolla olen aineistoni lajittelulle ja luo samalla alkuasetelman laadulliselle analyysille.

5.3.2 Laadullinen sisällön analyysi

Laadullinen sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla tekstejä analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisuuteen pyrkien. Oma tavoitteeni on kuvata tutkimani ilmiö tiivistetysti ja yleistasoisesti. Sisällönanalyysin heikkoutena voidaan pitää sitä, että sen avulla kerätty aineisto saadaan vain loogisesti järjestettyä – johtopäätösten teko on sen jälkeen tutkijan harteilla. Pelkkä järjestelty aineisto ei vielä ole lopullinen tutkimustulos. (Tuomi & Sarajärvi 2003.)

Olen pyrkinyt välttämään mainitun sudenkuopan toteuttamalla analyysini seuraavassa järjestyksessä:

1. Päätin, mikä aineistossani kiinnostaa. (Uutisen aihe, sävy, otsikointi, sanavalinnat, puheenvuorot, stereotyyppisten käsitysten levittäminen.)
- 2a. Kävin aineiston läpi ja merkitsin tutkimusongelmani kannalta kiinnostavat asiat.
- 2b. Keräsin merkitsemäni asiat yhteen.
3. Luokittelin aineiston.
4. Analysoin saamiani tuloksia ja kirjoitin niistä yhteenvetoja.

Otin aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa mallia tutkija Timo Laineen tekemästä kuvauksesta, joka löytyy teoksesta *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Tuomi & Sarajärvi 2003).

Myös Syrjäläisen ja kumppaneiden (2007) toimittamassa teoksessa *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin* varoitellaan laadullisen analyysin yleisestä vaikeudesta. Teoksessa todetaan, että ”laadullinen tutkimus on mitä suurimmassa määrin käsityöläisyyttä, se on erittäin luova prosessi ja vaatii tutkijalta suurta lukeneisuutta ja äärimmäistä herkkyyttä omaan aineistoonsa” (emt., 8).

Tällainen lähestymistapa sopii mielestäni hyvin tutkimaani aiheeseen. Uutistekstit vaativat tutkijaan toden teolla syventymään kielen eri vivahteisiin, sanavalintoihin ja piiloutuneihin merkityksiin ja pohtimaan viestiä, jota uutinen kielellisten valintojen kautta aiheestaan lukijoille välittää. On tietysti otettava huomioon, että luen uutiset omista lähtökohdistani ja joku toinen saattaisi tehdä teksteistä

hyvinkin erilaiset tulkinnat. Havainnollistankin luvussa 6 esimerkein tapaa, jolla olen analyysini tehnyt, jotta lukija voi halutessaan seurata ajatuksenkulkuani tarkemmin.

Laadullinen analyysi koostuu Alasuutarin (2011,39) mukaan kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Lukiessani aineistonani olevia sanomalehti uutisia olen tarkastellut niitä kaikkia ikään kuin saman suurennuslasin lävitse ja merkinnyt uutisteksteistä ne kohdat, joissa puhutaan Suomesta tai suomalaisista. Sen jälkeen tiivistin havaintoni karkeasti taulukkomuotoon. Arvoituksen ratkaiseminen, eli varsinainen analyysi, on puolestaan tulosten tulkintaa. Kuten Alasuutari (emt., 44) kirjoittaa: ”laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä”.

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan suurena kokonaisuutena. Kaikki relevantteina pidetyt ja tutkittavaan asiaan kuuluviksi katsotut seikat tulee selvittää siten, että ne eivät ole ristiriidassa esitetyn tulkinnan kanssa. (Alasuutari 2011, 38.) Määrällisessä analyysissä voidaan hyväksyä se, että ”poikkeus vahvistaa säännön”, mutta laadullisessa tutkimuksessa vaaditaan koko kuvion ottamista huomioon (emt., 38).

Laadullisen analyysin luonteeseen kuuluu myös se, että siinä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Yleensä tämä ei olisi edes mahdollista, sillä aineistot ovat verrattain suppeita. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa koetetaan kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää tietynlaista toimintaa ja saada kehitettyä teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87.) Niinpä vaikka tässä tutkimuksessa koetan kuvata sitä, miten ruotsalaiset sanomalehdet uutisoivat Suomesta ja suomalaisista, havaintojani ei voida yleistää koskemaan kaikkea uutisointia jo siksi, että kyseessä on vain kahden sanomalehden uutiset lyhyeltä ajanjaksolta. Silti tutkimukseni voi auttaa ymmärtämään miten lehtikirjoittelu esittää ja välittää Suomen ja Ruotsin välisiä suhteita.

5.3.3 Lähiluku

Laadullista sisällönanalyysia teen lähiluvun keinoin. Lähiluku on tutkimusmetodi, joka perustuu tekstin tai muun kohteen merkitysten tulkintaan sen yksityiskohtaisen analyysin kautta. Lähiluku ei ole pelkkää tekstin ymmärtämistä – tärkeintä on huomata kieleen liittyvät erilaiset nyanssit ja konnotaatiot. Usein tekstiä luetaan huolellisesti uudelleen ja uudelleen sana sanalta muistiinpanoja tehden ja asioita muistiin merkiten. Roy Johnson on tehnyt ytimekkään listan asioista, joihin lähiluku kiinnittää huomiota. Niitä ovat kieliooppi, sanasto, retoriset keinot, kirjalliset tehokeinot, sävy ja tyyli. Lisäksi tekstistä voi etsiä sanojen denotaatioita ja konnotaatioita, eritellä koko tekstin rakennetta ja ottaa huomioon tekstin kulttuurisen kehyksen. (Johnson 2004.)

Edellä mainittuja seikkoja etsin analyysini toisessa vaiheessa. Käytetyt sanat, metaforat, tyyli ja esimerkit rakentavat tutkimissani uutisteksteissä eriaistisesti stereotyyppisiä ilmauksia ja osin ennakkoluuloihin nojaavia kuvauksia.

Alasuutari (2011) on kutsunut tällaista lähestymistapaa kulttuuristen jäsennysten tutkimukseksi. Hänen mukaansa onnistunut analyysi edellyttää sitä, että ”tutkija tekstejä lukiessaan etäännyttää itsensä siitä, mitä teksteissä konkreettisesti kerrotaan. Huomio kiinnitetään siihen, miten se kerrotaan ja miten niissä ilmaisunsa saavat näkemykset tai käsitykset asioista tuotetaan erilaisten erontekojen ja luokitusten kautta.” (Emt., 117.)

Patricia Kain (1998) Harvardin yliopistosta on kirjoittanut ohjenuoria lähilukua käyttäville tutkijoille. Hän toteaa, että lähiluku alkaa aina tekstin lukemisella. Lukiessaan tutkija löytää tekstistä erilaisia faktoja ja yksityiskohtia. Tutkija kiinnittää huomionsa joko koko tekstiin tai etsii vain ennalta päättämäänsä kohtia, kuten vaikkapa rakenteellisia, kulttuurisia tai retorisia keinoja. Tällaisten huomioiden tekeminen on lähiluvun ensimmäinen vaihe. Toisessa vaiheessa huomiot muutetaan johtopäätöksiksi. Tämä vaatii huomioiden huolellista keräämistä ja pohdintaa. Samassa hengessä kuin Alasuutari, joka tiivistä laadullisen analyysin havaintojen pelkistämiseksi ja arvoituksen ratkaisemiseksi, Kain tiivistää lähiluvun käytön analyysityökaluna kolmen kohdan ohjenuoraksi:

1. Lue tekstiä kynä kädessä ja kommentoi. Alleviivaa avainsanoja ja yllättäviä kohtia. Tee merkintöjä marginaaleihin. Kiinnitä huomiota pieniinkin seikkoihin.
2. Yritä muodostaa tekemistäsi havainnoista kaavoja. Etsi esimerkiksi toistoja, ristiriitoja ja yhtäläisyyksiä. Kiinnitä huomiota kielellisiin yksityiskohtiin.
3. Kyseenalaista löytämäsi kaavat. Kysy miksi ja miten. Kyselemällä ja muotoilemalla tulkintoja tutkija pääsee eteenpäin ja pystyy lopulta muotoilemaan omia oivalluksiaan. (Kain 1998.)

Lähiluvun pelkistetty ydin saattaa saada sen vaikuttamaan helpolta analyysivälineeltä. Koko prosessi on tiivistettävissä kolmeen yksinkertaiseen vaiheeseen: lue ja huomioi, kerää huomiot yhteen ja lopuksi analysoi kerätyt ja luokitellut huomiot. Käytännössä tilanne on aivan toinen. Lähiluku vaatii pikkutarkkaa ja kokonaisvaltaista tekstiin pureutumista. Jokainen yksittäinen huomio voi ohjata analyysia aivan uusille urille. Tutkijalta vaaditaan sekä kokonaiskuvan hahmottamista että pienimpienkin nyanssien huomioimista.

Kuinka lähiluvun sitten saa otettua käyttöön laadullisen analyysin välineenä? Johnsonin mukaan lähiluvun hallinta vaatii paljon lukemista pitkän ajan kuluessa. Suurimmalle osalle meistä lähiluvun taidot ovat kehittyneet kuin itsestään ja huomaamatta, tekstien lukemisen siivellä. Sen jälkeen tarvitsee vain valjastaa analyysityökalut käyttöön ja alkaa käydä tekstejä lävitse systemaattisesti. (Johnson 2004.) Sudenkuoppana on toki se, että tekstejä luetaan omista kulttuurisista lähtökohdista käsin, automaattisesti sisäistettyjen stereotypioiden värittäessä lähilukua. Lähiluvun käyttäjältä vaaditaan siis itsereflektiota.

Oma aineistoni on lähiluettavaksi melko laaja, mutta saadakseni selville uutisjuttujen sävyt luin koko aineistoni läpi tarkasti. Vielä tarkempaan luentaan valitsin tämän jälkeen ne uutiset, joita käytän esimerkkeinä raportoidessani analyysini tuloksia luvussa 6.

Esimerkkijuttuja valitessani koetin ottaa mukaan mahdollisimman monenlaisia juttuja, jotka kuitenkin selkeästi havainnollistavat joko positiivisen tai negatiivisen sävyn näkymistä lehtien sivuilla. Tekstit on poimittu lehtien eri osastoilla ja ne käsittelevät eri aihepiirejä. Toinen valintaa edesauttanut seikka oli juttujen pituus ja sen sopiminen lähiluettavaksi. Lyhyimmät sähköuutiset ja pisimmät usean sivun henkilöhaastattelut jätin pois esimerkeistä.

5.3.4 Metodin mahdolliset ongelmat

Käyttämäni tutkimusmetodin suurimmat ongelmat liittyvät laadulliseen analyysin luotettavuuteen. Laadullisen analyysin kasvattaessa suosiotaan määrällistä tutkimusta hallinneet kysymykset tutkimuksen yleistettävyydestä ja edustavuudesta on jouduttu pohtimaan uudestaan. Kun aineistona on tapaustutkimuksen hengessä yleensä pieni määrä tapauksia, tekstejä, henkilöitä tai jotain muuta, tilastollinen yleistettävyys vähenee, mutta tutkimus voi tuottaa muussa mielessä arvokasta tietoa. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 158.) Laadullista tutkimusotetta soveltaessa ei olekaan ensisijaista vastata kysymyksiin *kuka, mikä, missä ja kuinka paljon*, vaan oleellisia ovat kysymykset *kuinka ja miksi*. Haettaessa vastausta näihin kysymyksiin on otettava huomioon monia kontekstuaalisia seikkoja: aika, paikka, historia, politiikka, talous, kulttuuri ja sosiaaliset suhteet. (Emt., 160–161.)

Totesin jo aiemmin, että laadullinen analyysini sangen suppeasta aineistosta ei pyri eikä pysty tuottamaan yleistettäviä tuloksia. Pintaraapaisuksi jäädessäänkään tutkimus ei mielestäni silti ole turha. Vähintäänkin toivon voivani herättää aihepiiristä keskustelua. Työn lopuksi pohdin, millä tavalla käsillä olevan problematiikan tarkastelua voisi laajentaa ja syventää.

Kaikki aineistosta tekemäni havainnot ovat omiani. Tuomi ja Sarajärvi (2003) toteavat laadullisesta analyysistä puhuttaessa, että ”ei ole olemassa objektiivisia havaintoja sinällään, vaan muun muassa

jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma, menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat aina tuloksiin. - - On kyse siitä, voiko tutkija kontrolloida, että analyysi tapahtuu aineiston tiedonantajien ehdoilla eikä tutkijan ennakkoluulojen saattelemana.” (Emt., 98.) Olen pyrkinyt tiedostamaan omat ennakkoasenteeni ja erittelemään aineistoani avoimin silmin.

Huomioon on otettava myös se seikka, että aineistoni on peräisin ”itselleni vieraasta” kulttuurista: luen ruotsalaisia sanomalehtiä suomalaisen kulttuurin jäsenenä. Alasuutarin (2011, 218) mukaan vierasta kulttuuria tutkittaessa ”tutkija ei voi ymmärtää miksi tutkittavat ihmiset elävät kuten elävät tai ajattelevat kuten ajattelevat”. Edelleen Alasuutari on sitä mieltä, että vieraan kulttuurin tutkimuksessa tulee eteen tilanteita, joita tutkija ei ymmärrä tai hyväksy. Hän voi jopa tuntea itsensä uhatuksi tai riittämättömäksi tutkijana. Ratkaisuksi hän tarjoaa omien ajatusmallien pohtimista. Oman kulttuurin esioletuksia voi verrata tutkittavaan kulttuuriin ja löytää paljonkin yhteisiä tekijöitä. (Emt., 218.)

En usko Alasuutarin mainitseman ongelman koituvan kohtalokkaaksi omassa tutkimuksessani. Ruotsalainen kulttuuri ei ole minulle niin vierasta kuin kenties jollekin toiselle suomalaiselle tutkijalle. Lisäksi tutkimukseni pohtii jo valmiiksi kulttuurisia esioletuksia ja ennakkoluuloja.

6. Analyysi ja tulokset

Tässä luvussa raportoin aineiston analyysini tulokset. Aloitan kokonaiskuvan hahmottelusta, eli luonnehdin uutisten määrää ja aihekirjoa *Dagens Nyheterin* ja *Göteborgs Postenin* Suomea ja suomalaisia käsittelevässä kirjoittelussa vuonna 2013. Sitten etenen tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin uutisten sävyä sekä sitä, pääsivätkö juttujen aiheena olevat suomalaiset henkilöt itse sanomaan sanottavansa. Valotan lisäksi suomalaisten edustusta uutisten kuvastoissa ja nostan lopuksi esiin teksteistä tunnistamiani Suomeen tai suomalaisiin kohdistuvia stereotypioita.

En eriytä lehtien juttuja toisistaan, vaan tarkastelen niitä yhdessä, sillä tarkoitukseni ei ole vertailla lehtien eroavaisuuksia. *Göteborgs-Posten* ja *Dagens Nyheter* kattavat yhdessä lähes 1,5 miljoonaa lukijaa. Tarkastelemalla lehtiä yhdessä voin täten arvioida, millaisia juttuja suuri osa ruotsalaisista lukee aamupalapöydässään.

Olen numeroinut juoksevasti kaikki aineistooni kuuluvat lehtijutut (ks. Liite 2). Käsitellessäni tarkemmin jotakin lehtijuttua, viittaan siihen kirjoittamalla sulkeisiin lehtijutun numeron (juttu x). Näin kunkin jutun numeroa on helppo käyttää leipätekstin lomassa, ja lukija voi halutessaan tarkastaa liitteestä missä ja milloin juttu on ilmestynyt.

6.1 Uutisten määrät ja aiheet

Kolmen kuukauden tutkimusjakson aikana *Göteborgs-Posten* (GP) ja *Dagens Nyheter* (DN) julkaisivat yhteensä 93 uutisjuttua, joissa Suomi tai suomalaiset olivat tutkimukseni kannalta huomionarvoisessa asemassa. Jutuista 55 oli ilmestynyt *Göteborgs-Postenissa* ja loput 38 *Dagens Nyheterissä*. Vaikka Tukholma on maantieteellisesti lähempänä Suomea kuin länsirannikolla sijaitseva Göteborg, Suomi ja suomalaisuus siis olivat enemmän esillä Göteborgin alueella kuin Ruotsin pääkaupunkiseudulla.

Sekä GP että DN ovat suuria seitsenpäiväisiä sanomalehtiä, jotka raportoivat paitsi paikallisista, myös valtakunnallisista tapahtumista sekä muun maailman tapahtumista. Suomi tai suomalaiset pääsivät lehdissä näkyville keskimäärin noin joka toisena päivänä. Tämä nähdäkseni selittyy maiden kulttuurisella läheisyydellä. Vaikka Suomi on pieni maa, naapuruuden turvin se ylittää ruotsalaisten sanomalehtien kynnyksen useampaan kertaan viikossa.

Aineistoni uutiset olivat levittyneet melko laajasti lehtien eri osastoille. Kaiken kaikkiaan niitä ilmestyi viidellätoista erityyppisellä osastolla (ks. Taulukko 1).

Taulukko 1. Suomea ja suomalaisia käsittelevien uutisten sijoittuminen *GP*:n ja *DN*:n eri osastoille.

Uutisten osastojako	Uutisten määrä
Urheilu	31
Kulttuuri	15
Ulkomaat	12
Uutiset	8
Etusivu	7
Talous ja politiikka	6
Pääkirjoitus	4
Yleisö	2
Nimet	2
Henkilökuva	1
Tukholma	1
Ruoka	1
Musiikki	1
Asuminen	1
Elämänmeno	1
Yhteensä	93

Taulukointia varten tein vain pientä osastojen hienosäätöä. Yhdistin *Göteborgs-Posten*in Utlandin ja *Dagens Nyheter*in Världenin yhdeksi lohkoksi, jonka nimesin Ulkomaiksi. Samoin Ekonomi & politik ja pelkkä Ekonomi yhdistyivät Talous ja politiikka – osastoksi. Ajankohtaisiin aiheisiin ja henkilöihin keskittyvän Söndag leva -sivun nimesin Elämänmenoksi. Söndag sport, Sport ja Sporten – sivut pelkistin osastoksi nimeltä Urheilu.

Ylivoimaisesti eniten Suomea ja suomalaisia käsitteleviä uutisia *Göteborgs Posten* ja *Dagens Nyheter* julkaisivat tutkimusjakson aikana urheilusivuillaan. Valtaosa uutisista oli raportteja peleistä ja niiden tuloksista tai peleihin valmistautumisesta. Palstatilaa saivat tutkimushetkellä ajankohtaiset jääkiekon juniorimaailmanmestaruus- ja maailmanmestaruuskisat, salibandyn superliiga, jääpallo, jalkapallon King's Cup -finaali, suunnistuksen maailmanmestaruuskisat, jalkapallon Euroopanmestaruuskisat, jalkapallon Allsvenskan-pelit, formula 1 sekä V64- ja V86-ravit. Ainoa muista poikkeava urheilu-uutinen oli juttu Suomen jääkiekkomaajoukkueen kannabiksen käyttöepäilystä (juttu 21).

Kakkospaikasta kisasivat Kulttuuri ja Ulkomaat. Kulttuuriuutisissa keskityttiin selvästi eniten kirjallisuuteen. Sofi Oksasesta julkaistiin useampikin artikkeli ja suomenruotsalainen kirjailija Johanna Holmström ja suomalainen kirjailija Tuija Nieminen mainittiin kumpikin kerran. Kirjallisuusuutisiin kuului lisäksi artikkeli lentäjä Carl Gustaf von Rosenin tuoreesta elämäntarinasta. Muita taiteeseen liittyviä uutisia olivat jutut Pilvi Takalan videotaidenäyttelystä, nuorille suunnatusta klassisen musiikin konsertista Sibeliuksen tahtiin, saunadokumentista ja suomalaisesta filmifestivaalista. Hieman erilaista tyyliä edustivat uutinen Suomen Pankin 200-vuotisjuhlasta ja tutkimus Ruotsin, Suomen ja Saksan suhteista II maailmansodan aikana. Täysin muista poikkesi haastattelu House of Cards -tv-sarjan tähdestä Kevin Spaceysta. Suomi ei ollut sinänsä mainittuna jutussa, mutta ruotsalainen toimittaja oli ripotellut artikkelin lomaan pieniä huomioita suomalaisen kollegan käyttäytymisestä tiedotustilaisuudessa (juttu 72).

Ulkomaanuutisissa aiheet vaihtelivat asiallisista kevyisiin, ulottuen Talvivaaran vuoto-ongelmasta ja jätevesistä eukonkannon maailmanmestaruuskisoihin. Muita puhuttavia aiheita olivat Suomen parantunut taloudellinen tilanne, Sauli Niinistön mielipide venäjän kielen opetuksesta, EU-maiden varallisuuserot, Vladimir Putinin lähipiirin maakaupat Suomessa, Jutta Urpilaisen johtama veropetoskonferenssi, Pohjoismaiden kadonnut yhteishenki, tanskalainen panimo, joka osti Lapin Kullan itselleen sekä Suomen yrittäjien ehdotus poistaa lomakorvaukset työntekijöiltä (jutut 8, 11, 37, 40, 52, 53, 55, 58, 65, 66, 71 ja 85),

Lehtien perinteisille uutissivuille Suomi päätyi kolmen kuukauden aikana vain kahdeksan kertaa. Uutisista hivenen suurempi osa eli viisi uutista julkaistiin *Dagens Nyheter*issä. *GP*:ssä uutisia julkaistiin kolme. Uutiskynnyksen ylittäneet jutut käsittelivät suomalaisten turistien mielipidettä Tukholmasta, sotalapsi-Tainan epäoikeudenmukaista kohtelua ruotsalaisessa sijaisperheessä, ruotsalaisen ja suomalaisen koululaitoksen eroja, Jörn Donnerin tulevaa Libanonin-matkaa, vaihtopilas Jaana Karlssonin mielipidettä Göteborgista, pohjoismaisen puolustusyhteistyön heikkoutta, Ruotsin hallituksen Nato-pohdiskeluja ja ruotsalaista eläkeläistä, jonka suomalainen pariskunta kidnappasi kuukausien ajaksi (jutut 5, 6, 15, 27, 33, 39, 67 ja 89).

*Göteborgs Posten*issa suomalaisuus nousi lehden etusivulle asti yllättävänkin usein, seitsemän kertaa. Jokainen kansijuttu oli samantyylinen ja ilmestyi *GP*:ssä samalla paikalla kannen Gomorron!-palstalla. Palstalla käsitellään joka aamu lyhyesti jokin hauska tai mielenkiintoinen sattumus. Suomeen kohdistuvat kansijutut käsittelivät virkamiesten työtilojen pienentämistä, Englannin kuninkaallisille lähetettyä äitiyspakkausta, tangomarkkinoita, mannermaasta irronnutta pientä luotoa, katolisen kirkon ja yökerho Club Vaticanin sanaharkkaa ja suurta suosiota

saavuttanutta sotakuva-arkistoa (jutut 12, 42, 48, 57, 62, 82 ja 90). Mitään aiheista ei sinänsä voi pitää perinteisenä kovana uutisena ainakaan kansien muiden otsikoiden rinnalla, mutta silti ne on päätetty nostaa lehden tilassa paraatipaikalle. Aiheisiin ei palattu enää lehden sisäsivuilla.

Taloutta ja politiikkaa lehdet käsittelivät niukasti julkaisten jutun aihepiiristä noin kerran kuussa. Aiheiksi nousivat Ruotsin kruunun vahva asema, suomalaisten ahkera kännykänkäyttö, tavaratalo Stockmannin tappiot, Nokian älypuhelinien huonot myyntiluvut ja vaateliike JC:n kauppojen väheneminen Suomessa (jutut 50, 63, 47, 23 ja 92).

Seuraavaksi eniten juttuja julkaistiin yleisönosastolla ja pääkirjoituksissa. Pohdin näiden osastojen mukaan ottamista tarkasti, sillä ne eivät kuulu samaan kategoriaan muiden osastojen kanssa. Yleisö-sivuilla ja pääkirjoituksissa teksti on vapaampaa ja mielipiteet sallitumpia kuin uutissivuilla. Uutiskynnyksen sijaan näiden lehtien kohdalla olisikin aiheellista puhua julkaisukynnyksestä.

Pääkirjoitukset päädyin melko pian ottamaan mukaan aineistoon. Kyseessä on kuitenkin toimituksellinen aineisto, jonka aiheet usein liittyvät muutenkin käsiteltävinä oleviin uutisaiheisiin. Lisäksi pääkirjoitukset kertovat lukijalle lehden linjasta. Kun tutkimukseni aiheena on selvittää, miten Suomesta ja suomalaisista kirjoitetaan ruotsalaisissa sanomalehdissä, pääkirjoitukset muodostavat mielestäni relevantin lisän tutkimusaineistoon. Pääkirjoituksista kolme oli toimittajien tekemiä ja ne käsittelivät Suomen ja Ruotsin yhteistä historiaa, pakolaisten vastaanottoa sekä pohjoismaiden suhtautumista Natoon. Neljäs oli pelkkä pääkirjoitussivulle lisätty sitaatti Suomen puolustusministeri Carl Haglundilta (jutut 7, 10, 41 ja 86).

Yleisönosasto-kirjoituksia jouduin sen sijaan pohtimaan hieman pidempään. Sekä *Dagens Nyheterin* että *Göteborgs-Postenin* Debatt-sivuilla julkaistiin yksi ruotsalaisen ja suomalaisen koululaitoksen eroja vertaileva kirjoitus (jutut 44 ja 79). Jutut olivat pitkiä ja artikkelimaisia ingresseineen, kuvineen ja väliotsikoineen, ja ulkoisesti ne täyttivät uutisjutun kriteerit. Nopea lukija voisi helposti pitää näitä juttuja uutisina, vaikkeivät ne sellaisia olleetkaan. Kirjoittajina olivat pedagogiikan ammattilaiset, rehtori ja korkeakoulun pedagogiikan lehtori. Lopulta päädyin ottamaan nämä artikkelit mukaan tutkimusaineistooni.

Sen sijaan puhtaasti yleisölle tarkoitettujen *Skriv i DN*-sivujen jutut karsin harkinnan jälkeen pois aineistostani. Po. sivuilla julkaistiin kerjäämistä ja työterveyshuoltoa käsitteleviä lyhyitä kirjoituksia, jotka eivät noudattaneet journalistista kirjoittamistapaa. *Skriv i DN* -sivut myös vahvistivat päätöstäni sisällyttää *Dagens Nyheterin* Debatt-sivut mukaan aineistooni, sillä lehdessä

oli selvästi haluttu itsekkin erottaa yleisönosaston kevyet kirjoitukset (Skriv i DN) ja asiantuntijoiden virallisemmat artikkelit (Debatt) toisistaan.

Nimet-sivulla suomalaiset pääsivät esille kahdesti. Nämä kaksi uutista havainnollistivat, miten monimuotoisia Suomen ja Ruotsin keskinäiset suhteet ovat. Ensimmäinen juttu käsittelee Ruotsissa asuvaa ruotsinsuomalaista Linda Harjua, kansainvälistä koordinaattoria, joka sanoo tunteneensa itsensä ulkopuoliseksi Ruotsissa, mutta onnistuu kääntämään vastoinkäymiset voitokseen. Toisen jutun aiheena on itseään sekä ruotsalaiseksi että suomenruotsalaiseksi kutsuva laulaja Annika Cleo. Cleo rakastaa kumpaakin kotimaataan ja viihtyy hyvin molemmissa, mutta haluaa kuitenkin loppujen lopuksi muuttaa takaisin Suomeen (jutut 17 ja 70).

Lopuissa osastoissa Suomi tai suomalaiset mainittiin vain kerran. Henkilökuva-sivulle pääsi Sofi Oksanen. Tukholma-sivulla käsiteltiin kovia pakkasia, jotka saivat jääpeitteen ulottumaan kokonaan Ruotsista Suomeen. Ruoka-sivulla ihmeteltiin 150 vuotta vanhaa ahvenanmaalaista olutta ja Musiikki-sivulla arvosteltiin suomalaista hard rockia. Asunto-sivulla kerrottiin designklassikko Unikosta ja Elämänmenossa tutustuttiin nuoreen Lars-Göraniin, jonka suomalaistaustaiset vanhemmat olivat antaneet pojalleen nimen väärästä sukupolvea (jutut 35, 18, 56, 38, 59 ja 13).

6.1.1. Suomi ja suomalaisuus eri aihealueilla

Suomi ja suomalaiset olivat siis edustettuina monipuolisesti *GP:n* ja *DN:n* eri osissa. Saadakseni paremman kokonaiskuvan siitä, mitkä aihealueet olivat eniten esillä, taulukoin kaikki aineistooni kuuluvat uutiset aihealueen mukaan. Tässä yhteydessä en siis kiinnittänyt huomiota siihen, millä lehden osastolla uutinen oli ilmestynyt, vaan oleellista oli uutisjutun aihe.

Luokitusrungossani on 14 eri ryhmää. Käyttämäni jaotteluun olen soveltaen ottanut mallia Paula Ropposen (2010) tiedotusopin pro gradussaan käyttämästä luokitusrungosta. Ropponen kirjasi mielestäni onnistuneesti tarkempia määrittelyksiä sille, mitä kuhunkin kategoriaan sisältyy ja olen hyödyntänyt hänen jaottelumetodiaan omassa tutkimuksessani. Luokitukset on avattu tarkemmin tutkimuksen liitteessä (ks. Liite 1). Suomea ja suomalaisia koskevia juttuaihteita seuraavassa kuvatessani esitän samalla tulkintoja myös niitä käsittelevien uutisten luonteesta.

Taulukko 2. Suomea ja suomalaisia käsittelevien *GP:n* ja *DN:n* juttujen jakautuminen aiheen mukaan

Aihealue	Uutisten määrä
Urheilu	32
Kulttuuri ja taide	15
Talous	10
Puolustus ja armeija	7
Yhteinen historia	6
Väestö, kieli ja vähemmistöt	5
Ympäristö ja luonto	4
Koulutus	3
Arki ja human interest	3
Työnteko	2
Turismi ja matkailu	2
Järjestys, lainvalvonta ja rikokset	2
Perhe ja sosiaaliset suhteet	1
Katastrofit/onnettomuudet	1
Yhteensä	93

Taulukosta voi helposti huomata, mitkä aiheet saivat eniten palstatilaa – kärjessä ovat urheilu-uutiset. Tämä oli odotettavaa jo osastojaonkin tarkastelun perusteella, sillä urheilu-uutisia oli määrällisesti eniten. Seuraavaksi eniten uutisoitiin kulttuurista ja taiteesta sekä taloudesta. Lisäksi puolustus ja armeija, erityisesti Nato, mainittiin melko usein. Myös kielestä, vähemmistöistä sekä Suomen ja Ruotsin yhteisestä historiasta kirjoitettiin useampaan kertaan.

Urheilu-uutisten suuri määrä ei ollut kovin yllättävää sikälikään, että Suomi ja Ruotsi kamppailevat vastakkain monessa lajissa ja mittelöt naapurikansaa vastaan ovat omiaan herättämään lukijoissa paljon mielenkiintoa. Tarkastelujaksoon osuivat muun muassa jalkapallon Euroopan-mestaruuskisat, jääkiekon maailmanmestaruuskisat ja salibandyn superliiga, jotka omalta osaltaan selittävät urheilu-uutisten suurta määrää.

Kulttuurin ja taiteen saralla kirjallisuus oli suosituin aihealue. Kirjallisuuden piiriin kuuluu myös tutkimusaineistoni näkyvin suomalainen henkilö, Sofi Oksanen. Oksanen oli esillä useammin kuin kukaan muu suomalainen.

Suomea tai suomalaisia käsitteleviä talousuutisia ei lehtien varsinaisilla Talous & politiikka – sivuilla ilmestynyt kuin kuusi kertaa, mutta aihepohjaisessa tarkastelussa talousuutisia mahtui mukaan kymmenen. Toisin sanoen talousuutisia oli ripoteltu lehdissä muuallekin kuin Talous-sivuille.

Seuraavaksi useimmiten kirjoitettiin puolustuksesta ja armeijasta – seitsemän uutisen verran. Jutuissa pohdittiin useimmiten suhtautumista Natoon puolelta jos toiseltakin. Usein Suomi vedettiin mukaan esimerkiksi, olemaan samassa joukossa Ruotsin kanssa. Tosin heti perään saatettiin todeta, että pohjoismainen puolustusyhteistyö pettäisi nopeasti tosi paikan tullen. Kuitenkin Suomi ja Ruotsi kuvattiin samassa veneessä oleviksi ja yhteen hiileen puhaltaviksi toimijoiksi ulkopuolisen uhan hetkellä.

Samantapaista yhteishenkeä oli havaittavissa yhteiseen historiaan sekä väestöön, kieleen ja vähemmistöön keskittyvistä artikkeleista. Niissä nostettiin esiin menneiden aikojen kiistakapuloita, kuten kielisyrjintää, sotalapseutta, sopeutumisvaikeuksia maasta toiseen muuttaessa ja juurettomuutta. Samalla artikkeleissa annettiin ymmärtää, että kyse on menneistä ongelmista, ei nykypäivään ulottuvista kärhämöinneistä.

Koulutus sen sijaan tuntuu olevan aihe, jonka ympärillä velloo edelleen kiistoja. Suomalaisten hyvään koulumenestykseen viitattiin parissa artikkelissa ja pidettiin sitä asiana, johon myös ruotsalaisen yhteiskunnan tulisi kyetä. Toisaalta jutuissa lainattiin koulumaailmaan perehtyneitä asiantuntijoita, joita Suomen suitsuttaminen tuntui ärsyttävän. Kerran suomalaisen koulujärjestelmän kimppuun hyökättiin sangen ärhävästi. Erityisen epämiellyttäväksi asiantuntijoiden puheen perusteella näyttäytyi se, että Suomi esitetään esikuvana ja Ruotsi oppipoikana.

Perinteiset rikos- ja onnettomuusutiset eivät ylittäneet *GP*:n ja *DN*:n uutiskynnystä kovinkaan useasti. Tätä voisi tulkita ainakin kahdella tavalla. Yhtäältä suomalaisia rikoksia ei kenties pidetä länsinaapurissa niin tärkeinä, että ne ansaitsevat mediahuomiota. Toisaalta voi olla, että suomalaisista ei myöskään tahdota ehdoin tahdoin antaa rikollista tai epäluotettavaa kuvaa. Onnettomuusutisiin tietenkin vaikuttavat todellisen maailman tapahtumat aineistonkeruuajana. Mikäli suuria onnettomuuksia ei tapahdu, ei niistä voi myöskään uutisoida.

Eniten aiheista loisti poissaolollaan arjen ja tavallisten suomalaisen kuvaaminen – eli juuri sellaiset uutiset, jotka voisivat tarjota näkymää siihen, miten naapurimaassa aktuaalisesti eletään. Työnteosta, arjesta, asumisesta, perheistä ja sosiaalisista suhteista, matkailusta ja harrastuksista

kerrottiin vain ohimennen, yhden tai kahden uutisen verran. Tämä toki oli odotettavissa oleva tulos jo sikäli, että tavallisuus tai arkisuus ei kuulu vakiintuneiden uutiskriteereiden kärkeen.

6.1.2. Uutisvalintojen kriteerit

Havaintojeni perusteella yhtä perinteisesti vahvaa uutiskriteeriä, eli tapahtuman negatiivisuutta sovellettiin lehtien Suomea ja suomalaisuutta koskevassa kirjoittelussa laimeasti. Monet tutkijat ovat todenneet, että negatiiviset tapahtumat nousevat helposti uutisiksi ja dramaattiset tapahtumat ja traagiset käänteet saavat runsaasti julkisuutta. (ks. esim. Golding & Elliott 1979, 120–121). Tämä dramaattisuus ja traagisuus eivät pitäneet paikkaansa ruotsalaisten sanomalehtien uutisoidessa Suomesta. Joukkoon mahtui kyllä yksi onnettomuusuutinen, mutta sekin oli verrattain maltillinen ja käsitteli hyvin lyhyesti Talvivaaran vuoto-ongelmaa (juttu 37).

Pienehköjä, jossain määrin negatiivisia asioita käsitteleviä uutisia kirjoittelussa sitä vastoin oli jonkin verran enemmän. Jätevedet huolestuttivat, Pohjoismainen yhteistyö ja yhteishenki todettiin kadonneeksi, kaupat kävivät huonosti ja eläkeläinen kidnapattiin kuukausiksi (jutut 23, 39, 47, 55 ja 66).

Muiden perinteisten uutiskriteerien osalta uutisvalinta vaihteli. Yksikään Suomea tai suomalaisia koskevista kirjoituksista ei saanut erityisen laajaa tai näyttävää käsittelyä – suurin osa aineistosta koostuu melko kepeistä tapahtumauutisista. Lehdet raportoivat rutinoituneesti menneistä ja tulevista näyttelyistä, konserteista, kilpailuista, kirjoista, kokouksista ja konferensseista, mutta joukosta puuttuivat räväkät skuupit esimerkiksi yhteiskunnallisista aiheista. Etusivulle nostetut uutiset eivät olleet uutisarvoltaan millään tavalla perinteisen kovia ja luultavasti niiden tarkoitus olikin vain tarjota lukijalle huvittava pieni tietoisuus ennen tärkeämpien uutisten pariin siirtymistä.

Ajankohtaisuus oli lehtien kirjoittelussa uutiskriteereistä eniten käytössä. Lähes kaikki uutiset olivat ajan hermolla ja käsitelivät päivänpolttavia aiheita. Tästä tekivät poikkeuksen pari historiahenkistä artikkelia, joissa käsiteltiin vuosikymmenten takaisia pohjoismaalaisia suhteita. Niistäkin oli silti vedettävissä yhteyksiä nykypäivän ajankohtaisiin tapahtumiin, kuten historialliseen juhluvuoteen tai historiallisesta ajanjaksosta julkaistuun kirjaan (jutut 9, 16 ja 87).

Tapahtumien mahdolliset vaikutukset puolestaan eivät näkyneet aihevalinnassa. Ruotsalaisia lehdenlukijoita tuskin hetkauttaa tieto siitä, että tanskalainen panimo on ostanut Lapin Kullan (juttu 71) tai että Ison-Britannian uusi kruununperijä saa vanhempien niin halutessa pukeutua suomalaiseen potkupukuun (juttu 62). Tämä kriteeri lieneekin jossain määrin kytkeytynyt negatiivisten tapahtumien uutiskriteeriin. Suuret onnettomuudet ja tragediat vaikuttavat

potentiaalisesti moniin ihmisiin. Kun mitään järkyttävää ei tapahdu, eivät seurauksetkaan ole kovin laajat.

Näkyvimmin suomalaiset tuntuivat pääsevän mukaan lehtien sivuille, mikäli heistä kertova uutinen oli jollain lailla entuudestaan tuttu. II maailmansota oli mukana uutisissa useampaankin kertaan (jutut 9, 16 ja 86). Samaten Sibelius (juttu 31), sauna (juttu 61), olut (jutut 56 ja 71), kännykät (jutut 23 ja 63), sotalapseus (juttu 67), ruotsinsuomalaisuus (jutut 17 ja 70), Tangomarkkinat (jutut 32 ja 82), eukonkanto (juttu 65) ja Suomen ja Venäjän keskinäiset suhteet (jutut 52 ja 53) otettiin esille. Näitä aiheita ei hyvälläkään tahdolla voi väittää odottamattomiksi tai yllättäviksi. Ne ovat puuduttavuuteen asti kaluttuja ja ilmeisesti juuri siksi houkuttelevat lukijoita.

Huomasinkin saman asian, jonka Paula Ropponen ja Hanna Koivisto panivat merkille omissa pro graduissaan – ulkomaan uutisten aiheiden tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia, selkeitä, yllättämättömiä sekä tuttuihin ja perinteisiin aiheisiin keskittyviä päästäkseen esiin.

Eliittivaltion kriteerillä tarkoitetaan sitä, että kaikki valtiot jaotellaan hierarkian mukaan ja maiden arvojärjestys vaikuttaa siihen, kuinka valtiosta uutisoidaan muualla. Eliittivaltioiden tapahtumat pääsevät helpommin mukaan uutisiin. Mitä alemmassa asemassa valtio on, sitä kielteisempi, arvattavampi tai stereotyyppisempi tapahtuman on oltava noustakseen julkisuuteen. (Galtung & Ruge 1965.) Suomen ja Ruotsin tapauksessa kysymys ei ehkä ole niinkään eliittivaltioista, kuin kulttuurisesta läheisyydestä ja yhteisestä historiasta. Naapurimaa kuuluu ikään kuin automaattisesti sen ”eliitin” piiriin, josta halutaan uutisoida.

Eliitti-ihmisiksi luonnehdittavia toimijoita sen sijaan näkyi *GP*:n ja *DN*:n Suomea ja suomalaisia koskevassa kirjoittelussa runsaastikin. Tutut päättäjät, poliitikot, kulttuurihenkilöt ja urheilusankarit komeilivat lehtien sivulla useasti. Tämä ei ole yllättävää, sillä monet tutkijat ovat huomanneet eliitin pääsevän helpommin julkisuuteen kuin muiden ihmisten. Esimerkiksi Koivisto kirjoittaa Galtungia ja Rugea mukaillen, että eliittiin kuuluva ihminen toimii yleisen tunnistamisen kohteena ja voi esitellä mediassa yleisesti tuttuja asioita. Tapahtumasta myös uutisoidaan helpommin, jos sen voi yhdistää johonkin tunnistettavaan henkilöön. (Koivisto 2008, 16.)

Henkilöitymistä oli kuitenkin huomattavissa lähinnä vain eliittihenkilöiden kohdalla. Tavalliset ihmiset olivat lehtien kirjoittelussa häviävän pienessä roolissa.

Kaiken kaikkiaan julkaistujen uutisten määrän ja aiheiden perusteella voi sanoa, että Suomesta ja suomalaisista uutisoidaan ruotsalaisissa sanomalehdissä jatkuvasti, joskaan ei kovin näyttävästi. Suomi ei pääse mukaan otsikoihin päivittäin, mutta useamman kerran viikossa kuitenkin. Suurin

osa jutuista on lyhyitä, tiiviitä tietoiskuja, mutta mukaan mahtuu myös laajempia reportaaseja ja henkilöhaastatteluita.

Yleisimpiä aiheita ovat yhteiset urheilukamppailut ja kulttuuri kaikissa muodoissaan. Talousaiheet pyörivät usein erilaisten yhtiöiden tulosten ympärillä. Puolustus ja armeija, erityisesti Nato puhuttivat usein (jutut 5, 6, 7, 14, 27, 41 ja 57). Yhteinen historia oli esillä lyhyenkin tarkastelujakson aikana kuusi kertaa (jutut 9, 16, 66, 67, 86 ja 87) ja lähes yhtä paljon kiinnostusta herättivät väestöön, kieleen ja vähemmistöön liittyvät aiheet (jutut 10, 11, 13, 17 ja 70). Kulttuurinen läheisyys siis korostui uutisvalinnassa.

Sen sijaan sellaiset negatiiviset aiheet, kuten onnettomuudet, ristiriidat, kriisit, poliittiset kahnaukset, epävakaat tilanteet, katastrofit ja rikollisuus olivat esillä *Göteborgs Postenin* ja *Dagens Nyheterin* Suomea ja suomalaisia koskevassa uutisoinnissa aiheita vain vähän tai eivät ollenkaan. Näiden perinteisten uutisaiheiden puuttuminen korosti uutiskynnyksen mataluutta: lehtien uutisoimat aiheet olivat suurelta osin kevyitä ja viihteellisiä.

Muutkin uutisen arvoa perinteisesti lisäävät piirteet, kuten sensaatiot, dramaattisuus, vastakkainasettelu, väkivalta ja seksuaalisuus loistivat poissaolollaan.

On nähdäkseni selvää, että Suomen kohdalla kulttuuriset tekijät vaikuttavat ruotsalaislehtien uutisten aiheiden valintaan. Historialliset siteet olivat jutuissa myös selvästi näkyvillä, ja niiden perään jutuissa jopa haikailtiin. Myös ruotsin kielestä Suomessa puhuttiin, samoin muuttoliikkeestä, matkailusta maiden välillä ja yhteisestä poliittisesta asenteesta. Näiltä osin uutiset eivät niinkään antaneet uutta informaatiota kuin muistuttivat vanhoista tutuista asioista ja sattumuksista.

Aihevalinnan kriteereiden tarkastelun perusteella on hankala ratkaista, miten kevyiden ja viihteellisten uutisten hallitsevaa asemaa tulisi tulkita. Entä onko jo aihevalintoihin sisältyvä hienoinen naapurimaan harjoittama naljailu tulkittava hyväntahtoiseksi piikittelyksi, joka lähentää maiden välejä entisestään? Vai onko kyseessä vanhojen stereotyyppien ja ennakkoluulojen vahventaminen, joka leventää maiden välistä kuilua ja toiseuttaa suomalaisia?

Ruotsinsuomalaisten oloja tutkineen Marja Ågrenin (2006) mukaan media harjoittaa hienovaraista toiseuttamisen tapaa. Hänen haastattelemansa ruotsinsuomalaiset kokivat, että Ruotsin media diskriminoi suomalaisia edelleen jättämällä heidät syrjään uutisvalinnassa. Haastateltavat pitivät tätä toimintatapaa tarkoituksellisenä strategiana, jonka tarkoituksena on tehdä suomalaisista näkymättömiä. (Emt., 167.) Erityisesti miehet kritisoivat sitä, että urheilu-uutisissa Suomi loisti

poissaolollaan isoissakin kilpailuissa. Ågrenin mukaan urheilun maailma ei olekaan neutraali alue, vaan kenttä, jota miehiset hegemoniat ja hierarkiat hallitsevat. (Emt. 169.)

Oman aineistoni perusteella suomalaiset eivät ole Ruotsissa näkymättömiä, sillä he esiintyivät *GP:n* ja *DN:n* sivulla noin joka toisena päivänä. Sen sijaan voidaan kyllä pohtia, mikä selittää sen, että ruotsalaislehtien uutisissa naljaillaan suomalaisen toimittajan kömpelyydelle, kerrotaan kauppohen tekevän Suomessa tappiota, kritisoidaan suomalaista koululaitosta, uutisoidaan eukonkannosta ja ennustetaan Nokian tuhoa. Aina voi heittää ilmoille kysymyksen, onko kyse jopa Suomen tahallisuudesta vähättelemisestä ja löytyykö sen taustalta Ruotsin vuosikymmenten takaisin kansallinen trauma.

Toisaalta tilanne ei ole kovin yksiselitteinen, sillä ruotsalaislehdet tuovat esiin myös maidemme yhteistä historiaa ja antavat Suomelle palstatilaa monipuolisesti eri osastoillaan. Kenties elämmekin parhaillaan murroskautta, josta Catomeris (2004) puhui arvellessaan Suomen jo nousseen ylemmäs ruotsalaisten arvoasteikolla. Toivoa sopii, että uutisvalinta etenee jatkossakin neutraalimpaan suuntaan, mutta kuten todettua, sanomalehdet ovat medioita, jotka kehittyvät hitaasti. Muutokselle on annettava aikaa.

6.2 Uutisten sävy

Uutisten sävyä kartoitin lähiluvun keinoin. Sävylle olin määritellyt valmiiksi kolme vaihtoehtoa: positiivisen, negatiivisen ja neutraalin. Sävyllä ei tässä viitata uutisen aiheeseen, eli esimerkiksi siihen, kertooko uutinen traagisesta onnettomuudesta vai julkkiksen hilpeistä syntymäpäiväjuhlista, vaikka sekin omalta osaltaan sävyä määrittää. Tärkeämpää on uutisessa käytetty kieli ja se, minkälaiseen lukukokemukseen uutinen lukijaansa ohjailee. Jättääkö uutisen lukeminen lukijalle positiivisen vai negatiivisen kuvan esitetystä?

Lehteen painettua sanaa pidetään ongelmattomasti totena, vaikka teksti on aina kulkenut toimittajan näppäimistön kautta. Toimittajan mielipiteet kulkeutuvat sanavalintoihin, otsikointiin, jutun rakenteeseen ja ääneen päästettyihin toimijoihin. Lukija ei uutista lukiessaan ehkä tule ajatelleeksi mitään sen kummempaa käsiteltävänä olevasta aiheesta, mutta uutisen sävy saattaa jäädä kummitelemaan hänen mieleensä.

Positiivisia lehtijuttuja olivat omassa aineistossani ne, joissa Suomesta ja suomalaisista puhuttiin myönteisesti, ihailevasti ja ylipäänsä hyvässä hengessä. Tällaisista uutisista välittyi lukijan suuntaan maiden välistä yhteistyötä, normaalia kanssakäymistä, tukea ja onnistumisia. Tyypillisiä

positiivisten juttujen aiheita olivat vaikkapa merkittävät suomalaiset henkilöt, keksinnöt tai tapahtumat. Positiivisiksi määrittelin myös ne jutut, joissa tartuttiin Suomen ja Ruotsin välisiin ristiriitoihin ja käsiteltiin niitä avoimesti.

Sävyltään negatiivisiksi puolestaan tulkitsin jutut, joissa käytettiin epäasiallista kieltä Suomesta ja suomalaisista puhuttaessa. Näistä uutisista saattoi välittyä jännitystä, ristiriitoja, ongelmia, luottamuspulaa ja ahdinkoa. Tähän kategoriaan olen sisällyttänyt kuuluvaksi myös sellaiset jutut, jotka vahvistivat Suomeen liittyviä stereotypioita, vaikka juttujen aihe ei liittynyt Suomeen tai suomalaisiin. Joukkoon nousi esimerkiksi uutinen, jossa suomalaiset nostettiin esiin hieman naurettavassa valossa, vaikka he eivät mitenkään liittyneet käsiteltävään aiheeseen.

Neutraaleihin uutisiin sisällytin kaikki ne, joissa ei voinut tunnistaa selvästi positiivisia tai negatiivisia sävyjä.

Pienen harkinnan jälkeen lisäsin yhdeksi sävykategoriaksi myös epäselvän. Itse asiassa joukossa oli vain yksi uutinen, josta löytyi sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä kummankaan olematta selkeästi dominoiva (juttu 70).

Taulukko 3. Suomea ja suomalaisia käsittelevien uutisten sävyn jakautuminen *DN*:ssä ja *GP*:ssä.

Uutisen sävy	Uutisten lukumäärä	Prosenttiosuus
Neutraali	59	64 %
Negatiivinen	17	18 %
Positiivinen	16	17 %
Epäselvä	1	1 %
Yhteensä	93	100 %

Selvästi suurin osa uutisista oli neutraaleja, eli niistä ei ollut sen enempää negatiivista kuin positiivista sävytystä. Enemmistö Suomea ja suomalaisia käsittelevistä jutuista siis noudatti uutisiin kohdistuvaa odotusta – neutraalia, puolueetonta raportointia maailman tapahtumista.

Positiiviset ja negatiiviset uutisen jakautuivat lukumääräisesti lähes tasan, sävyltään negatiivisia juttuja oli vain yksi enemmän kuin positiivisia. Seuraavaksi havainnollistan negatiivisesti ja positiivisesti sävyttyneiden juttujen luonnetta tarkastelemalla lähemmin kolmea positiivista ja kolmea negatiivista uutista. Esimerkkijutut havainnollistavat samalla sitä, kuinka paljon uutisten sävyt saattoivat vaihdella jutusta toiseen.

6.2.1. Negatiivisuus: jälkeenjääneet suomalaiset

Negatiiviset artikkelit käsittelivät suomalaisturisteja Abba-museossa (Tukholma, juttu 89), suomalaisen kouludelegaation vierailua Uumajassa (Yleisö, juttu 79) ja tulevaa naisten jalkapallon EU-mestaruusottelua (Urheilu, juttu 74).

Negatiivista sävyä tuotiin jutuissa esiin usealla eri tavalla. Turismi-jutun kuvassa kolme suomalaista naista poseeraa iloisesti Abba-museossa. Jo otsikossa sitaatti vakuuttaa suomalaisten olevan tyytyväisiä Ruotsin-matkaansa: ”Stockholmare är snälla”. Kiltit tukholmalaiset ovat siis toivottaneet maalaisserkkunsa tervetulleeksi pääkaupungin sykkeeseen.

Ingressissä suomalaistriosta annetaan hieman yksinkertainen kuva: parikymppinen Kia saa puheenvuoron ja kertoo seurueen olevan pikareissulla Tukholmassa. Tavoitteena on Abba-museon lisäksi käydä Skanssenilla. Tässä vaiheessa toimittaja kirjoittaa Kian puhuneen Skanssenista sanomalla ”the animal place”. Toimittaja on valinnut suoran englanninkielisen lainauksen luultavasti tuodakseen lukijalle autenttista tunnelmaa haastattelutilanteesta. Sitaatista saa sen kuvan, että suomalaiset eivät osaa puhua ruotsia, vaan joutuvat kommunikaatiossa turvautumaan englantiin – ja vieläpä melko huonoon englantiin, sillä eläinpuistoon ei viitata yleisemmällä sanalla ”zoo”, vaan hankalalla ”the animal place” -sanaryppäällä. Viesti on, että naapurimaiden asukkaat eivät kykene kommunikoimaan keskenään yhteisellä kielellä ja jopa, että suomalaiset ja ruotsalaiset erottaa toisistaan kielimuuri.

Kysyttäessä Tukholman parhaita ja pahimpia puolia Kia vastaa pitävänsä kaupungista ja sen kauniista vanhoista rakennuksista ja kertoo matkustavansa Tukholmaan useita kertoja vuodessa. Huonoimpia puolia onkin se, että Kia ei saa viettää Tukholmassa tarpeeksi paljon aikaa, minkä lisäksi pitkät vessajonot harmittavat häntä. Tukholmalaiset puolestaan kuvataan kilteiksi ja avuliaiksi ihmisiksi, jotka ovat aina valmiita ohjaamaan eksynyttä vierailijaa oikeaan suuntaan.

Nopealla lukaisulla Kian kertomus vaikuttaa sympaattiselta pikku uutiselta, mutta tarkemmalla lukemisella rivien välistä voi löytää toiseuttavia tekijöitä. Kehumalla Tukholmaa ja sen kauneutta Kia tulee antaneeksi Suomesta kuvan vähemmän kauniina asuinpaikkana. Mitään kritisoitavaakaan hän ei koko kaupungista löydä, kun huonoin puoli on wc:n suuri suosio. Saniteettitiloista puhuminen myös vahvistaa hieman koomista kuvaa. Kia myös valittaa siitä, että joutuu lähtemään niin pian pois Tukholmasta. Hän siis mieluummin jäisi tähän kaupunkiin, kuin palaisi kotiinsa, joka näin miellyttää vähemmän houkuttelevaksi seuduksi. Lopuksi Kia kehuu saavansa neuvoja tukholmalaisilta. Tämän voi tulkita niin, että hän tarvitsee apua kulkiessaan Tukholmassa, eikä näin ollen pärjää kaupungissa omillaan.

Kiaa ja tämän perhettä koskeva pieni lehtijuttu on sinänsä vielä melko harmiton. Jutusta voi tulkita pientä vinoilua, mutta suurempia stereotyyppisiä kuvailuja ei löydy. Toisin on asian laita seuraavan negatiivisen esimerkin kohdalla.

Toisessa esimerkissä vertaillaan suomalaisen ja ruotsalaisen koululaitoksen eroja (juttu 79). Suomalaista koulutustahan pidetään yleisesti maailmalla arvossa ja suomalaiset opiskelijat sijoittuvat vuodesta toiseen PISA-testien kärkijoukkoihin. (Ks. esim. Välijärvi, Kupari, Linnakylä, Reinikainen, Sulkunen, Törnroos & Arffman 2007). Ruotsalaisessa lehtijutussa asiat laitetaan kuitenkin tärkeysjärjestykseen heti otsikossa: ”Den svenska skolan bra ur ett finländskt perspektiv” – Ruotsalainen koululaitos on hyvä suomalaisesta näkökulmasta.

Jutun tekstissä kerrotaan, kuinka joukko suomalaisia opettajia ja rehtoreita teki tutustumisretken tavalliseen kunnalliseen uumajalaiseen kouluun. Kirjoittajan mielestä opettajaryhmä käyttäytyi merkillisesti, kun ottaa huomioon, että he tulivat ’maailman parhaista koululuokista’, eli suomalaisista kouluista. Lainausmerkkien käyttämisen voi tulkita viittaavan siihen, että kirjoittaja ei itse asiassa ole lainkaan sitä mieltä, että suomalaiset koululuokat ovat maailman parhaita; pikemminkin hän käyttää termiä ivallisesti ja kannustaa lukijoitakin epäilemään, kuinka asian laita todellisuudessa on. Ilmiöstä on kirjoittanut esimerkiksi toimittajien työtapoja tutkinut sosiologi Gaye Tuchman (1978), jonka mukaan toimittajat rakentavat omaa ja juttujensa uskottavuutta muun muassa lainausmerkkejä käyttämällä Kun toimittaa tekstissään sijoittaa jonkin lausuman lainausmerkkien sisään, hän sanoutuu irti lausuman sisällöstä. Näin journalisti vapautuu vastuusta, vaikka tuleekin toistaneeksi jonkin tahon muotoilun asiasta. Lainausmerkeillä voidaan myös horjuttaa tai ironisoida lähteen puhetta. (Emt.)

Kirjoittaja antaa myös suomalaisista opettajista hieman koomista kuvaa kuvailemalla heidän olevan haltioituneita retkestään. Suomalaiset olivat ”hyvin vaikuttuneita”, ”ennennäkemättömän uteliaita” ja ”toivoivat saavansa kokea jotain sellaista, johon eivät ole tottuneet suomalaisessa koulussa”. Lisäksi suomalaisopettajat jutun mukaan ihmettelivät, kuinka ruotsalaiset oppilaat jaksoivat työskennellä niin ahkerasti perjantai-iltapäivänä, minkä jälkeen kirjoittaja toteaa: ”tämä murskasi täysin myytin siitä, että järjestys ja kuri riittävät, kun pitäisi saada oppilaat työskentelemään tehokkaasti”.

Tulkintani mukaan suomalaiset opettajat esitetään jutussa hieman yksinkertaisina tyyppeinä, jotka olivat häikäistyneitä pelkästä tavallisen koulupäivän seuraamisesta ja pitivät ruotsalaista järjestelmää kaikin tavoin parempana kuin omaansa. Lisäksi annettiin ymmärtää, että suomalaisessa koulussa vallitsee tiukka kuri, auktoriteettipelko ja järjestys, kun taas ruotsalaisessa koulussa

annetaan tilaa oppilaan omalle motivaatiolle ja mielipiteille. Tästä lukija voi päätellä, että ankara Suomi laahaa jälkijunassa, kun taas Ruotsissa on siirrytty uusien, modernimpien opetusmetodien pariin.

Samaa asiaa painotetaan jutussa vielä myöhemmin, kun kirjoittaja toteaa, että suomalaisessa koulussa opettajilla ei yleensä ole omia tietokoneita käytössä, kun taas Uumajassa jokaisella yläkouluikäisellä on oma tietokone. Kirjoittajan mielestä suomalainen koulu muistuttaakin suuresti sellaista koulua, joka Ruotsissa oli 1980-luvun puolivälissä. Näin kirjoittaja mielestäni jälleen toiseuttaa Suomea suhteessa Ruotsiin saaden edellisen näyttämään kaikin puolin vanhanaikaisemmalta.

Tiedusteltaessa pitäisikö ruotsalaisen koululaitoksen ottaa enemmän mallia suomalaisesta selviytyäkseen paremmin koevertailuissa, vastaavat suomalaiset opettajat ”salamannopeasti” ja ihmettelevät, ”mitä merkitystä on koetuloksilla, kun oppilaat Suomessa voivat niin huonosti ja kokevat koulun tavattoman negatiiviseksi asiaksi?” Lopuksi kirjoittaja lieventää sävyään hieman ja toteaa, että varmasti ruotsalaisilla olisi jotain opittavaa myös Suomelta. Tosin viesti on, että ruotsalaisen koulun ei pitäisi tehdä kompromisseja opetustavassaan ”vain saadakseen yhtä hyviä koetuloksia kuin Suomi”.

Väitän, että koko juttu on sävyiltään arvosteleva ja puolueellinen. Runsas adjektiivien käyttö värittää tekstiä ja tekee siitä hieman sensaatiohakuista. Lisäksi juttu keskittyy ruotsalaisten hyviin ja suomalaisten huonoihin puoliin. Jopa suomalaisen koululaitoksen suurin meriitti, eli menestyminen testeissä, käännetään negatiiviseksi ja oppilaita ahdistavaksi asiaksi. Suomalaiset opettajat myös esitetään hahmottomana massana. Heidän sanomisiansa kyllä lainataan suorissa sitaateissa, mutta tekstissä ei kerrota, kuka tarkalleen ottaen kulloinkin puhuu.

Itse asiassa kyseisen lehtijutun sävy on kaiken kaikkiaan jopa niin negatiivinen, että se saattaa koomisuudessaan kääntyäkin itseään vastaan. Lukijasta riippuen liioitellut sanavalinnat, suomalaisten vahva alentaminen ja ruotsalaisen koululaitoksen ylistys kenties alkavat ironisoida itseään. On mahdollista, että suomalaisten ja ruotsalaisten välinen valtasuhde näyttäytyykin naurettavana ja ennakkoluulot alkavat hajoilla omaan mahdottomuuteensa. Tällöin kyseessä olisi stereotyyppien murtaminen sisältä päin. (Hall 1999, 211–222.) Olisi empiirisen vastaanottotutkimuksen asia selvittää, miten erilaiset lukijat tällaisia juttuja merkityksellistävät.

Kolmannessa kielteisesti sävyttyneessä esimerkkijutussa liikutaan urheilun maailmassa, naisten jalkapallon EM-kisoissa (juttu 74). Toimittaja Malin Jonson on kirjoittanut ennakkojutun tulevasta

ottelusta ja hänen mielipiteensä tuloksesta on selvä: Ruotsi tulee viemään voiton kotiin. Uutisen otsikko on sangen neutraali: ”Nu handlar det om att få alla detaljer på plats”. Jo ingressissä sävy kuitenkin vaihtuu melko tiukasti suomivastaiseksi: ”Sverige har inte förlorat mot Finland på de 31 landskamper lagen har mötts. Den statistiken kommer inte att ha förändrats efter ikväll.” Kirjoittaja esittää siis yleisenä totuutena, että jalkapallopeleissä Ruotsi aina voittaa ja Suomi häviää – lopputulos voidaan julistaa jo ennen kuin peli on edes alkanut.

Uutisen alussa Jonson kuvailee, kuinka ruotsalaiset pelaajat vaeltavat kentällä harjoitusverkkareissaan, lenkkareissaan ja aurinkolaseissaan. Tämän kuvauksen voi tulkita niin, että heitä ei tuleva ottelu pelota, vaan he lepäilevät rennosti. Suomi ei ilmeisesti ole vaarallinen vastustaja. Samaa kieltä puhuu myös uutisen kuva, jossa ruotsalaispelaajat seisoskelevat tyhjällä pelikentällä naureskelemassa. Seuraavaksi Jonson muistelee Ruotsin peliä Tanskaa vastaan ja lisää, että Suomi ei tarjoa puoliksikaan niin hyvää vastustajaa. Suomi ei siis tunnu kamppailevan samassa sarjassa kuin muut Pohjoismaat.

Jonson kirjoittaa myös Suomen olevan fyysinen vastustaja. Rivien välistä voi lukea, että vaikka voimaa riittää, puuttuu joukkueelta taitoa ja strategiaa. Siksi ei haittaakaan, että Suomen joukkueen valmentaja tuntee sinikeltaisen taktiikan. Ruotsin pelaajat ovat ”niin taitavia, ettei sillä ole mitään merkitystä”. Toimittajan mukaan Ruotsi voittaa siinäkin tapauksessa, että joukkueen yhteispeli epäonnistuu, sillä ”når inte det svenska kollektivet igenom det finska sisu-försvaret så ska individuella prestationer räcka för att avgöra.” Suomalaisten pelaajien aggressiivissävytteinen ja vanhahtava sisupuolustus ei siis tarjoa tarpeeksi vastusta, koska yksittäisetkin ruotsalaispelaajat ovat niin hyviä, että vievät voiton kotiin joka tapauksessa. Tästä saa sen kuvan, että yksi ruotsalainen jalkapallotaituri painaa vaakakupissa enemmän kuin kentällinen suomalaispelaajia.

Negatiivista kuvaa suomalaisista luotiin kyseissä jutussa siis monella eri tavalla. Kuva, joka piirtyi suomalaisista ei ole kovin mairitteleva: ruotsalaisiin verrattuna he ovat yksinkertaisia, maalaismaisia, vanhanaikaisia, jäyhiä, ankaria, fyysisiä ja jälkeenjääneitä.

Kaikissa kolmessa jutussa negatiivisuutta tuotettiin sanavalintojen, sivuhuomautusten sekä muun hienovaraisen lukijan ohjaamisen ja tästä kaikesta muodostuvan kokonaiskuvan avulla. Suorat sanavalinnat osoittivat lukijalle heti, mitä mieltä suomalaisista tulee olla: he ovat esimerkiksi ihmeissään ja innoissaan päästessään Ruotsiin. He eivät voita urheilukisoja. He eivät halua pois Ruotsista. Heillä ei ole tietokoneita. Nämä tiedonjyvät annettiin lukijoille faktoina, eikä niitä vastaan voinut väitellä.

Hienovaraisempia tapoja rakentaa negatiivista kuvaa suomalaisista olivat sivuhuomautukset ja lukijan ohjailu haluttuun suuntaan. Esimerkiksi kun suomalaisten kerrotaan olevan innoissaan Ruotsista, implikoidaan että he eivät taida arvostaa omaa kotimaataan kovinkaan paljon. He eivät myöskään tunnu haluavan palata sinne, joten Ruotsin on oltava monin kerroin parempi Suomeen verrattuna. Suomalaiset häviävät urheilukisat, joten heillä ei selvästikään ole joukkuehenkeä, taitoa, nopeutta, vahvuutta tai kestävyyttä. Ja koska heillä ei ole tietokoneita, on heidän oltava menneisyyteen jämähtäneitä ja kehityksen kelkasta pudonneita maalaisia. Näitä asioita toimittajat eivät suoranaisesti kirjoittaneet esiin, mutta sanotun implikaatioiden ja sanomatta jätetyn pohjalta tällainen kuva lukijoille silti jutuissa annettiin.

6.2.2. Positiivisuus: urheat, upeat suomalaiset

Positiivisiksi esimerkeiksi valitsin artikkelit Suomen ja Ruotsin yhteisestä historiasta (Pääkirjoitus, juttu 86), suomalaisesta koululaitoksesta (Uutiset, juttu 33) ja Marimekon suositusta Unikko-kuosista (Asuminen, juttu 59).

Negatiivisten uutisten keskittyessä lennokkaaseen sanankäyttöön ja liioiteltuihin adjektiiviryöppyihin, olivat positiivisesti sävyttyneet uutiset hieman maltillisempia. Positiivinen sävy oli kuitenkin selvästi erotettavissa.

Ensimmäinen esimerkkijuttuni keskittyy Ruotsin ja Suomen yhteiseen historiaan. Maiden menetettyä läheisyyttä muistellaan jo otsikko- ja ingressitasolla: ”Historien förenar Sverige och Finland. Före rikssprängningen var Finland och Sverige som siamesiska tvillingar.”

Toimittaja Heli van der Valk kysyy tekstissään suoraan, millaiset ovat ruotsalaisten ja suomalaisten välit nykyään. Hän muistelee kovia sotien jälkeisiä aikoja ja sanoo suomalaisten tulleen Ruotsiin ”med mössan i hand”, nöyrinä. Suomella meni huonosti, Lappi oli raunioina, Karjala menetetty ja sotakorvaukset valtavat. Suomen asia on meidän asiamme, Ruotsissa sanottiin ja apua virtasi huonompiosaiselle naapurille. Myöhemmin bussilasteittain suomalaisia matkasi Ruotsiin veroja maksamaan ja kansankotia rakentamaan.

Kirjoittamalla yhteisestä historiasta van der Valk herättelee lukijoita muistamaan yhteneväisyyksiä eroavaisuuksien sijaan. Hän siteeraa Horace Engdahlia ja kirjoittaa: ”Det råder ett kollektiv minnesförlost. Sverige och Finland före 1809 var inte ett syskonpar utan snarare siamesiska tvillingar. Det fanns inget Sverige före föreningen med Finland, det fanns inget Finland före föreningen med Sverige.”

Van der Valkin mukaan Suomi ja Ruotsi eivät siis ole niinkään sisaruksia kuin siamilaiset kaksoset, toinen toisiinsa kiinni kasvaneet ja yhdenveroiset. Kumpaakaan ei ollut olemassa ilman toista ja vain yhteen liittymällä maat muuttuivat olevaksi. Van der Valk tuntuu todella haluavan painottaa lukijoille yhteenkuuluvuuden tunnetta ja maiden jaetun historian tärkeyttä. Kyseessä ei hänen mukaansa ole edes minkäänlainen valinta- tai mielipidekysymys vaan fakta: ”ihminen ei voi valita perhettään eikä historiaansa tai kulttuuriperintöään.” Van der Valk lisää, että Pohjanmaa päätyi Suomen puolelle pelkästään sattumalta ja se on asia, josta mielellään ei puhuta. Näin hän vihjaa, että ruotsalaiset koettavat olla ajattelematta, että osa ”oikeista ruotsalaisista” asuukin naapurimaan puolella.

Lopuksi van der Valk nostaa esiin vastikään almanakkaan päätyneen ruotsinsuomalaisten päivän, jota juhlitaan suomalaisten elämää tutkineen Carl Axel Gottlundin syntymäpäivänä – keskellä talvea ja samana päivänä kuin Viron kansallispäivää. Toimittajan mielestä hyvä ele on jäänyt puolitiehen. Hän ehdottaa päivän siirtämistä Axelin nimipäivään kesäkuun puoliväliin: ”Silloin olisimme voineet kokoontua ulos aurinkoon, vaikka Lummelammelle Wäinö Aaltosen patsaan äärelle. Se on göteborgilaisille annettu kiitoslahja ystävyyskaupunki Turulta. Kun ystävyysseite solmitaan, on patsas nimeltään.”

Van der Valkin kirjoitus on nostalgiaa henkivä, lopussa jopa runollinen. Hän maalaa jopa ruusuista kuvaa siitä, kuinka suomalaiset ja ruotsalaiset yhdessä kokoontuisivat aurinkoon viettämään ruotsinsuomalaisuuden päivää ja solmisivat sitten keskenään ystävyysiteitä kiitoslahjapatsaan inspiroimina.

Yksi selitys jutun positiiviselle sävyllä lieene se, että Van der Valk on itse suomalaista alkuperää. Hän tietää, millaista on kohdata ennakkoluuloja ja stereotypioita ja koettaa toimittajanroolissaan mitä ilmeisimmin hälventää maiden välistä railoa. Van der Valk käyttää tehokeinonaan erityisesti tunteisiin vetoamista, jopa syyllistämistä. Hänen tekstistään saa sen kuvan, että ruotsalaiset ovat tahallaan saaneet kollektiivisen muistinmenetyksen ja häivyttäneet mielistään muistot Ruotsi-Suomesta ja kansojen yhteen nivoutuneista kohtaloista. Mielestäni van der Valkin juttu ilmentääkin osaltaan kansallisen trauman tiukkaa otetta.

Uutisen hämmästyttävän piirre on sen kuvitus. Van der Valkin kasvokuvan lisäksi jutun yhteydessä on piirroskuva riippumatossa makaavasta ja aurinkoa ottavasta henkilöstä. Kuva vie ajatukset rentoon lomailuun ja huolettomuuteen. Miksi juuri tällainen kuva on valittu täydentämään Suomen ja Ruotsin yhteisestä historiasta ja haalentuneista väleistä kertovaa juttua? Kuvan leppoisa tunnelma ja tekstin haikea, hieman syyllistävä sävy ovat ristiriidassa keskenään. Kuva vie pontta van der

Valkin kirjoitukselta. Olisikin mielenkiintoista tietää, millä perusteella kuvitus on valittu ja onko toimittajan mielipidettä asiaan kysytty.

Toisessa positiivisessa esimerkissäni toimittaja Ewa Stenberg kirjoittaa ruotsalaisesta opettajakoulutuksesta ja ruotsalaisen koululaitoksen nykytilanteesta (juttu 33). Ruotsissa koulutulokset ovat laskeneet, eikä syy ole budjetissa, opettajamäärissä, erityisopettajamäärissä tai luokkakoossa. Ongelmana ovat eriarvoistuminen ja työttömyys. Vanhempien koulutustaso ohjaa yhä enemmän heidän lastensa saavutuksia. Vapaus valita haluamansa koulu on ajanut koululaitoksen siihen tilanteeseen, että luokkayhteiskunta on palannut tietyille alueille.

Stenbergin mielestä ratkaisu ongelmaan löytyisi Suomesta. Hänen mukaansa ”Suomessa on toiseksi halvin koulujärjestelmä ja paras koulumenestys koko Euroopassa”. Stenberg lainaa helsinkiläisen pedagogian professorin Patrik Scheininin lausuntoa ja kirjoittaa, että ”suomalaisten oppilaiden hyvät tulokset perustuvat siihen, että koulut ovat tasa-arvoisia, toisin kuin ruotsalaiset koulut. Silloin tuloksena on helposti ’gettoutuminen’, kun kaikki kynnelle kykenevät lähtevät pois tietyltä alueelta tai tietyistä kouluista ja tuo kyseinen koulu kärsii tästä.”

Stenberg siis kehottaa ruotsalaisia päättäjiä ottamaan mallia Suomesta. Erilaisista taustoista tulevat oppilaat takaavat paremmat tulokset koko koululle. Jutussa Suomi esiintyy suvaitsevaisena, suurisydämisenä ja tasa-arvoisena erilaisten ihmisten sulatusuunina, kun taas Ruotsi näyttäytyy individualistisena, elitistisena, piittaamattomana ja epätasa-arvoisena.

Uutinen antaa lukijoiden myös ymmärtää, että ruotsalaisten parhaimmuuden tavoittelu on pahasta ja syöksee koko maan ennen pitkää katastrofiin. Vaatimattomat suomalaiset sen sijaan tyytyvät osaansa ja pitävät samalla maansa olosuhteet rauhallisina ja asukkaat tyytyväisinä.

Stenberg ei argumentoinnissaan käytä tunteilua tai erityisen voimakkaita sanavalintoja, vaan turvautuu tilastoihin ja asiantuntijoihin. Lukijalle ei tarjota muuta mahdollisuutta, kuin uskoa mustaa valkoisella. Uutinen ei ole kuvitettu, joten lukijan ainoaksi informaatiolähteeksi jää teksti. Suomalaisten suosimisen kustannuksella juttu tuntuukin toiseuttavan ruotsalaisia.

Kolmas esimerkki on sisustusjuttu Marimekosta ja erityisesti sen kuuluisimmasta kuviosta, Unikosta (juttu 59). Toimittaja Per-Olof Eliasson kirjoittaa suomalaisesta brändistä lämpimään ja ihailevaan sävyyn. Maija Isolan hän kuvaa vahvatahtoisena, itsepäisenä ja kovana työmyyränä – kaikki sellaisia ominaisuuksia, jotka helposti muutenkin liitetään suomalaisuuteen. Eliasson rakentaa lukijalle kuvaa, että suomalaisuus on asia, joka saattaa viedä ihmisen hyvinkin pitkälle ja tuoda hänen työnsä hedelmät miljoonien ihmisten tietoisuuteen.

Eliasson kirjoittaa Isolan luoneen Unikko-kuosin silkkana protestina Armi Ratian todettua, että kukkakuosit eivät Marimekon tuotantoon kuulu. Jutun mukaan Isola ”ei halunnut, että kukaan sanoisi hänelle, mitä hänen tulisi tai ei tulisi tehdä”. Isola myös aloitti työuransa Marimekolla aikaisin, jo 22-vuotiaana. Lisäksi hän oli ”epäsovinainen ja vaarallisen omaperäinen ihminen, joka sai inspiraationsa suomalaisesta luonnosta”. Toimittaja siis kuvaa Isolan rohkeaksi, persoonalliseksi luovaksi taiteilijaksi, joka kuitenkin kulki jalat maassa luonnon keskellä.

Eliasson jatkaa kertomalla, että Unikon voittokulku eteni ja kuvio löytyy nykyään kaikista mahdollisista sisustustavaroista, aina tapeteista ja pyyhkeistä kumisaappaisiin ja sateenvarjoihin. Viimeisimpänä tulokkaana on Unikkokuvioitu iPhone-kotelo. Toimittaja lisää vielä, että kaikkitietävien mielestä Unikko on ylikäytetty, mutta hänen mielestään sitä on vain niin helppo rakastaa.

Eliasson siis kirjoittaa Unikosta ja Isolasta lämpimään ja suorastaan ihailevaan sävyyn. Menestystä ei puutu ja Unikko pysyy korkeasta iästään huolimatta mukana nykymaailman uusimmissa käänteissä, onhan se mukana älypuhelinbisneksessäkin. Eliasson myös kiittää Unikkaa halveksuvien mielipiteet kutsumalla heitä ”kaikkitietäviksi”, joka on vähemmän mairitteleva sana ja viittaa elitismiin. Meille ”taviksille” Unikko sen sijaan sopii erinomaisesti ja toimittaja myöntää jopa rakastavansa tätä suomalaista tuotetta, mikä on hyvin vahva ilmaus lehtitekstissä käytettäväksi. Uutinen on kuvitettu erilaisten Unikkotuotteiden kuvilla.

Positiivista sävyä levittävät lehtijutut eivät keskittyneet mihinkään tiettyyn aiheeseen. Käyttämistäni esimerkkijutuista voi huomata laajan kirjon: yksi haikailee mennyttä politiikkaa, toinen kiittelee fiksua päätöksentekoa tämän päivän koulumaailmassa ja kolmas kertoo pitkälle ulottuvaa menestystarinaa sisustusrintamalla.

Positiivisesti sävyttyneissä jutuissa sanoja käytettiin vapaasti. Esimerkiksi Heli van der Valk intoutui tunnelmoimaan romanttisessa hengessä ja Per-Olof Eliasson rakastui kukkakuvioon. Toisaalta niissä myös oltiin asiallisia ja vedottiin tutkimustuloksiin, kuten Ewa Stenbergin tekstissä. Kuvilla ei positiivisuuden tuottamisessa ollut mielestäni suurtakaan merkitystä, selvästi suurempi painoarvo oli tekstillä.

Kaiken kaikkiaan aineistoni jutut edustivat keskenään niin monia erilaisia tyylejä, että kokonaisluonnehdinta Suomesta ja suomalaisista julkaistujen uutisten sävystä on hankalaa. Yhteistä linjaa ei löytynyt. Reilusti yli puolet uutisista kuvasi Suomea neutraalisti ja asiallisesti, uutisoi faktoista eikä viljellyt sivumerkityksiä.

Täysin puolueetonta tai neutraalia *Göteborgs-Posten*in ja *Dagens Nyheter*in kirjoittelu Suomesta ja suomalaisista ei silti ollut. Teksteistä oli huomattavissa kulttuurista vallankäyttöä ja automatisoituneita ajattelutapoja. Suomi myös representoitiin välillä toisena, ulkopuolisena. Julkaistuista jutuista noin 18 % oli sävyltään negatiivisia ja 17 % puolestaan positiivisia. Positiivisten ja negatiivisten juttujen määrä toisin sanoen oli sangen tasasuhtainen. Yleisesti ottaen negatiivisesti sävyttyneet uutiset tosin olivat ärhäkämpää ja siten epäilemättä helpommin lukijan huomattavissa, kun taas positiivisten juttujen maltillisempi sävy saattoi välittyä hienovaraisemmin.

6.3 Suomalaiset äänessä

Jo aineistonkeruuvaiheessa kiinnitin huomiota suomalaisten suorien puheenvuorojen vähyyteen. Vaikka Suomea tai suomalaisia jutuissa käsiteltiin, heidän puhettaan lainattiin tai heitä haastateltiin vain harvoin. Suurimmaksi osaksi suomalaisista kerrottiin ruotsalaisten kautta ja näkökulmasta.

Aineistoni 93 jutusta suomalaiset saivat jollain tavalla äänensä ja mielipiteensä kuuluville 38 kertaa, mikä vastaa noin 41 % jutuista. Näistä puheenvuoroista henkilöiden suoria sitaatteja oli yhteensä 26 kappaletta. Jotakin suomalaista lehteä tai tiedotetta lainattiin kahdeksan kertaa ja lisäksi neljä kertaa ruotsalainen toimittaja referoi omin sanoin, mitä suomalainen henkilö oli halunnut sanoa.

Selvästi yli puolessa (lähes 60 %) itseään tai maataan käsittelevistä jutuista suomalaiset eivät siis päässeet lainkaan ääneen. Luku on mielestäni hämmästyttävänkin suuri. Olisi oleellista päästää suomalaiset omin sanoin kertomaan itsestään ja maastaan, jotta ruotsalaiset lukijat voisivat saada laajemman kuvan naapurimaastaan. Ilman suomalaisten omiin kokemuksiin perustuvia näkökulmia on myös vaarana, että vanhat ennakkoluulot saavat rauhassa muhia ruotsalaisten mielissä, ja stereotyyppeihin perustuva kuviteltu kansakunta vahventuu jokaisella lehdenlukukerralla.

Silloinkin, kun suomalaiset pääsivät *Göteborgs-Posten*issa ja *Dagens Nyheter*issä itse ääneen, oli kyseessä usein vain lyhyt kommentti. Pitkiä artikkeleita, jotka sisälsivät useita sitaatteja samalta henkilöltä, oli koko aineistossa vain kymmenkunta. Muissa jutuissa haastateltavat pääsivät ääneen vain parin sitaatin verran.

Selvyyden vuoksi jaoin kommentoijat eliittiin, asiantuntijoihin ja tavallisiin henkilöihin. Eliittiin kuuluvat niin sanotut julkikset, eli tavalla tai toisella mediajulkisuudesta tutut henkilöt. Eliittihenkilöitä löytyy monelta eri alalta, kuten urheilusta, politiikasta ja kulttuurista. Asiantuntijoiksi laskin sellaiset henkilöt, joita haastateltiin oman alansa asiantuntijoina, eli jonkin alan tai ammatin edustajana. Tavallisiin henkilöihin puolestaan kuuluivat ne, joita haastateltiin

omana itsenään, tavallisen kansalaisen edustajana. Heidän ammatillaan tai muulla taustallaan ei siis ollut merkitystä.

Useimmiten sitaattejaan esille saaneisiin eliittihenkilöihin lukeutuivat esimerkiksi kirjailijat Sofi Oksanen, Jörn Donner ja Johanna Holmström, laulaja Annika Cleo, jääpalloilija Markus Kumpuoja, autourheilija Kimi Räikkönen, jalkapallovalmentaja Andree Jeglertz, presidentti Sauli Niinistö, puolustusministeri Carl Haglund ja Kelan pääjohtaja Liisa Hyssälä. Eliittihenkilöiden sanomisia lainattiin kaikkiaan 15 kertaa.

Asiantuntijat saivat sanottavansa kuuluville kuudesti ja tavalliset henkilöt viidesti. Tosin yksi tavallisista henkilöistä ei itse ollut suomalainen, hän vain kertoi omien vanhempiansa suomalaisista juurista.

Voi siis todeta, että päästäkseen ääneen ruotsalaisten sanomalehtien julkisuudessa on hyvä kuulua eliitin joukkoon, sillä tavallisen suomalaisen sitaatteja ei lehdissä juurikaan näkynyt. Niinä harvoina kertoina, kun näin tapahtui, oli sitaattien sisältö hämmästyttävän yhteneväinen.

Tavallisten suomalaisten sitaatteja yhdisti se, että jokainen heistä pääsi ääneen kertoakseen mielipiteensä Ruotsista. Omasta taustastaan tai suomalaisuudesta he eivät puhuneet, vaan aiheena oli aina suomalaisten näkemys ruotsalaisuudesta. Tuo näkemys kuvattiin hyvin positiiviseksi yhtä kertaa lukuun ottamatta. Kun lähes kaikki haastatellut tavalliset suomalaiset ihailevat ja kehuvat naapurimaataan, voi väittää, että sitaatit jopa tarkoituksellisesti vahvistavat kuvaa Ruotsista esimerkkinä ja Suomesta seurailijana.

Huomionarvoisinta kaikkien puheenvuorojen sisällössä on mielestäni se, että niihin ei juuri koskaan sisältynyt uutisen hallitsevan sävyn kanssa vastakkaisia näkemyksiä. Sitaatit olivat sisällöltään köyhiä eivätkä oikein ottaneet kantaa mihinkään.

Poikkeuksena mitänsanomattomiin sitaatteihin oli lähinnä Sofi Oksanen, josta julkaistiin useampikin henkilöjuttu (jutut 35, 36 ja 43). Niissä Oksanen pääsi monisanaisesti kertomaan kirjastaan ja muutenkin elämästään. Merkillepantavaa on, että Suomi-kuvan kannalta nämä lehti jutut eivät kuitenkaan lisänneet juttujen positiivisuutta, sillä puheenvuoroissaan Oksanen suhtautui Suomeen kriittisesti tai keskittyi puhumaan Virosta, kirjojensa tapahtumapaikasta. Suomesta hän antoi jutuissa takapajuksen kuvan: maassa ei suvaita feministejä, naisten asema on heikko ja Suomi ei ole yhtä skandinaavinen kuin muut Pohjoismaat vaan kuuluu enemmänkin itäisiin maihin. Lisäksi Oksanen mukaan Suomessa pelätään paljon sitä, mitä mieltä ulkomaalaiset heidän pienestä maastaan ovat.

6.4 Suomalaiset kuvissa

Tämän tutkimuksen tarkoitus ei ole syventyä tutkimaan uutiskuvia ja niiden antamia viestejä. Koen kuitenkin tarpeelliseksi käydä lyhyesti lävitse aineistostani löytyvät kuvat ja niiden tyylit, sillä kuva on oleellinen osa uutista ja vaikuttaa varmasti siihen, kuinka lukija suhtautuu uutiseen kokonaisuutena.

Aineistoni 93 jutusta kuvitettuja oli 61 eli suunnilleen kaksi kolmasosaa (noin 65 %) ja kuvattomia 32 (noin 35 %). Kuvitettujen uutisjuttujen kuvatyylit jakoutuivat valokuviin ja muihin kuviin siten, että valokuvien kuvitettuja uutisia oli kaikkiaan 58 ja piirroskuvia puolestaan oli valittu kolmeen uutiseen.

Näistä 61 kuvitetusta jutusta Suomi tai suomalaiset olivat mukana kuvastossa 28 kertaa, mikä vastaan noin 45 %. Hieman alle puolet kuvitetuista jutuista siis representoi suomalaisuutta jollain tavalla. Loput 33 kuvitettua uutisjuttua sivuuttivat kuvituksessa suomalaisuuden. Kuvien osalta tilanne oli määrällisesti tarkasteltuna siis melko samanlainen kuin edellisessä alaluvussa esiteltujen suomalaisten puheenvuorojen.

Journalismin eri lajityypit muodostavat valokuville kukin omanlaisensa ympäristön. Esimerkiksi henkilöhaastattelut ja uutiset käyttävät kuvia eri tavalla. Jokaisessa jutussa kuvat kuitenkin tuottavat sellaisia merkityksiä, joita olisi hankala ilmaista kirjallisesti tekstin avulla. Valokuva vie lukijan lähelle tapahtunutta. (Seppänen, 2006, 202). Kuvien voimaa ei suinkaan pidä aliarvioida. Suunnittelulla ja sommittelulla toimittaja ja kuvaaja saavat uutisjutustaan aidommalta tuntuvan ja josiksi vaikuttavamman.

Omaan tutkimusaineistooni kuitenkin osui vaatimattomasti erilaisia kuvaamisen tapoja. Suurin osa 28:sta suomalaisuutta edustavasta kuvasta olivat läheltä kuvattuja henkilökuvia. Nämä kuvat liittyivät lähes poikkeuksetta siihen, kuka haastattelussa pääsi ääneen. Eli jos suomalainen sai kasvokuvansa lehteen, myös hänen äänensä pääsi kuuluville – tai toisin päin.

Henkilökuviin päässeet suomalaiset olivat lähinnä politiikan, kulttuurin ja urheilun maailmaan kuuluvia henkilöitä. Heidän kuvaamisen tapansa kuitenkin vaihteli rajusti. Poliittiset uutiset kuvitettiin usein vain pienellä arkistokuvalla, joka esitti kulloinkin aiheena olevaa henkilöä. Henkilökuvat olivat tiukasti rajattuja, ilmeettömiä ja virallisen oloisia passikuvamaisia otoksia. Kuvista välittyi ankara ja vakava ilmapiiri, eivätkä ne lisänneet itse uutisen kertomaan mitään. Tämä koski niin Sauli Niinistöä (juttu 11), Jutta Urpilaista (juttu 58), Carl Haglundia (juttu 41) kuin

Puolustusvoimien kenraaliluutnantti Mika Peltostakin (juttu 5). Ainoa poikkeus tähän kuvastoon oli arkistokuva Urho Kekkosesta (juttu 66), joka kuvattiin rennosti soutuveneessä.

Kulttuurialan ammattilaisten kuvaaminen oli huomattavasti vapaampaa ja loi vahvemmin vaikutelmaa paikallaolosta ja autenttisuudesta. Näyttävimmän esille pääsi Sofi Oksanen, joka ainoana joukosta sai kovalleen kokonaisen tabloidikokoisen sivun. Oksanen myös esiintyi kuvissa useimmin, kaikkiaan 6 kertaa (jutut 35, 36, 43, 46 ja 49). Muita kuvissa esiintyviä taiteilijoita olivat suoraan kameraan tuijottava Tuija Nieminen (juttu 91), kesäisellä rannalla naurava Annika Cleo (juttu 70), metron ikkunasta ulos katseleva Johanna Holmström (juttu 3) ja suunsa auki loksauttanut Jörn Donner (juttu 27). Donnerin ja Niemisen tiukasti rajatut kasvokuvat eivät valottaneet taiteilijoiden sielunelämää sen enempää, mutta muut kulttuurihenkilöt oli pyritty kuvaamaan uutisen henkeen sopivassa ympäristössä. Näin lukijatkin kutsuttiin lähemmäksi haastateltuja henkilöitä.

Urheilun maailmasta näkyvimmin olivat esillä naisten jalkapallon EM-joukkueen pelaajat sekä miesten jääpallojoukkue. Tosin heidänkin näkyvyytensä oli verrattain pieni, kun verrataan urheilu-uutisten määrään aineistossa. Yhteensä 31 urheilu-uutisesta suomalaiset näkyivät seitsemässä. Jalkapalloilijanaiset näkyivät neljästi (jutut 75, 81, 69 ja 83) ja jääpalloilijamiehet kahdesti (jutut 25 ja 28). Kerran henkilökuvaan pääsi myös uusi jääpallovalmentaja Ari Holopainen (juttu 54).

Vaikka urheilu-uutiset kertovatkin usein kahden maan keskinäisestä kamppailusta, tällainen kuvasto ei näkynyt *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* kuvituksessa. Urheilu-uutiset oli usein kuvitettu näyttävästi, mutta kuvaushetkeksi oli usein valittu ruotsalaisen joukkueen riemuitseminen yhdessä, ei kiivas pelihetki. Jääpalloilijoiden kohdalla taistoa ei nähty lainkaan, sillä ensimmäisessä kuvassa Suomen pelaajat seisoskelevat jäällä leppoisasti pelien välissä ja toinen kuva oli koominen otos Suomen ja Ruotsin joukkueiden kapteeneista, jotka kummatkin sattuvat olemaan silmät kiinni ja missaavat pelipallon. Uutistekstien tapaan Suomea ei esitetty mitenkään uhkaavana vastustajana. Naisten jalkapallojoukkueen tapauksessa tilanne oli aavistuksen erilainen, sillä yhdessä kuvassa kamppailtiin pallosta. Tosin vastakkain eivät olleetkaan vanhat kiistakumppanit Suomi ja Ruotsi, vaan Suomi ja Italia. Loput kuvat esittivät ruotsalaisten tuuletusta maalin jälkeen, tiedotustilaisuudessa iloisesti hymyileviä suomalaispelaajia ja suomalaisen pelaajan selkää.

Niin sanotut tavalliset ihmiset eivät juuri päässeet kuviin edustamaan suomalaisuutta. Aineistosta löytyi vain 3 uutiskuvaa, joissa tuntemattomat suomalaiset pääsivät ääneen. He olivat vaihto-oppilas Jaana Karlsson (juttu 15), Tukholman-matkalla ollut Kallion perhe (juttu 89) ja sotalapsena Ruotsiin tullut Tanja Adolfsson (juttu 67). Nämäkään kuvat eivät juuri edusta suomalaisuutta tai kerro siitä mitään uutta. Karlsson hymyilee leveästi pienessä gallup-tyylisessä kasvokuvassa ja

Kallion perhe poseeraa turistimaisesti rivissä Abba-museossa. Traagisesta elämänkohtalostaan kertova Adolfsson on kuvattu kadulla kerrostalojen välissä. Kuvassa hän näyttää pohdiskelevalta.

Lopuissa kuvitetuissa jutuissa Suomeen on viitattu jonkinlaisella kuvituskuvalla. Kerran tekstin vieressä liehuu siniristilippu (juttu 16) ja kerran kuvataan Nokian matkapuhelinta (juttu 23). Yksi juttu on kuvitettu Marimekon Unikko-tuotteiden kuvilla (juttu 59). Tunnistettavasti suomalaisuuteen viittaavat kuvat kertovat nopeallekin lehden silmäilijälle, mistä aiheesta juuri tämä artikkeli kertoo.

Kaiken kaikkiaan suomalaisten kuvaamisesta ruotsalaisissa sanomalehdissä voisi sanoa sen, että kuvaamisen tapa vaihtelee aiheen mukaan. Tämän päivän poliitikot esitetään pienissä virallisissa otoksissa, joihin ei mahdu juurikaan muuta, kuin kyseisen henkilön kasvot. Kenties kuvalla halutaan vain muistuttaa lukijoita siitä, minkä näköisestä ihmisestä nyt puhutaan. Persoonattomat kuvat luovat poliitikoista myös melko jäyhän ja kalsean kuvan. Poikkeuksena tähän oli edesmennyt presidentti Urho Kekkonen, joka kuvattiin soutamassa. Kyseisen uutisen aiheena oli heikentynyt pohjoismainen yhteistyö ja onkin kiinnostavaa, miksi juuri Kekkonen oli valittu kuvittamaan uutista. Herää kysymys, haluttiinko hänen kuvansa avulla kenties palauttaa lukijoiden mieleen ne vuosikymmenten takaiset ajat, jolloin maiden väliset poliittiset suhteet vielä kukoistivat yhteisillä kalareissuilla, ei niinkään poliittisissa kabineteissa.

Eniten kuvatilaa annettiin Sofi Oksaselle. Syynä siihen oli hänen juuri ruotsinnettu kirjansa *Kun kyyhkyset katosivat*. Tosin voi myös olla, että Oksasen persoonallinen ulkonäkö innoitti kuvaajia paneutumaan huolella hänen ikuistamiseensa ja näin rakentamaan kuvaa suomalaisista taiteilijoista hieman erikoisina ja omalaatuisina persoonina.

Urheilu-uutisten kuvastossa silmiinpistävintä oli varsinaisten pelikuvien puuttuminen. Pelin tiimellyksessä otetut kuvat välittävät hyvin kamppailun henkeä sekä autenttista pelitunnelmaa ja varmaan siksi niitä näkyykin niin usein lehtien sivuilla. *Göteborgs-Posten*in ja *Dagens Nyheter*in kuvituksessa näin ei ollut, ja tämä herättää kysymyksen siitä, miksi tähän ratkaisuun on päädytty. Pelikuvien puuttuessa Suomesta ei välity kuvaa tasavahvana vastustajana tai hankalana haastajana, vaan joukkueena, jota ei tarvitse ottaa kovin vakavasti. Kuviin päätyivät pelkästään ruotsalaiset voitonjuhlat, koomiset pelitilanteet tai pelaajat kilpailujen ulkopuolella. Toisaalta lehdet olisivat halutessaan voineet korostaa Suomen altavastaajan roolia enemmänkin. Esimerkiksi murtuneita, pelissä hävinneitä suomalaispelaajia ei kuvissa kuitenkaan näkynyt.

Urheilu-uutisten kuvitus on tärkeää siksi, että urheilu-uutisilla on erityisen suuri merkitys kansallisen identiteetin mediavälitteisessä rakentamisessa. Selvästi suurin osa aineistoni uutisista oli ilmestynyt nimenomaan lehtien urheilusivuilla, mutta kuvien määrä jäi silti pieneksi. Kenties suomalaiset eivät päässeet useampiin kuviin siksi, että urheilutapahtumat ja niiden uutisoinnit tulkitaan usein sukupuolittuneiksi ”symbolisiksi sodiksi” kahden ryhmittymän välillä. Media usein vahvistaa kotimaista maskuliinisuutta vastustajan kustannuksella. (Ågren., 2006, 169).

Tavallisia suomalaisia näkyi lehtien kuvissa hyvin vähän ja näistäkin otoksista välittyi mielestäni teennäinen ja poseeraava tunnelma. Kahdessa kuvassa turistisuomalaiset hymyilivät leveästi ja kuviin liitetyissä teksteissä kehuivat kilvan onnistunutta Ruotsin-vierailuaan. Kolmanteen kuvaan liittyi traaginen tarina ruotsalaisessa sijaisperheessä hyväksikäytetystä suomalaisesta sotalapsesta Tanjasta. Aihe sinänsä tarjoaa paljonkin kiinnostavia kuvitusvaihtoehtoja, mutta kuvaan oli silti päätynyt tylsä otos, jossa Tanja tuijottelee tyhjyyteen tunnistamattomassa ympäristössä. Hän ei näytä erityisen tuskaiselta tai surulliselta, pikemminkin miettelialt, jopa hymyilevältä. Tämä tuottaa kiintoisan ristiriidan suhteessa tekstissä kerrottuun.

Aineistoni kuvien määrä ei ole suuri, joten niiden perusteella on uskaliaasta esittää päätelmiä ruotsalaisten sanomalehtien tavasta visualisoida suomalaisia. Huomionarvoista on joka tapauksessa se, että suomalaiset päätyvät kuviin harvoin, ja he ovat usein silloinkin sivuosassa.

Stereotyyppisiä käsityksiä suomalaisista kuvissa ei juurikaan levitetä. Kuvituskuviin tosin on valittu vakiintuneita suomalaisuuden symboleja, mutta ne ovat neutraaleja ja lähinnä tekevät lehti jutusta hieman ilmeikkäämmän. Sinivalkoinen lippu, kännykkä ja Marimekko toki ovat perinteisesti suomalaisuuteen liitettyjä asioita, mutta kuvituksena ne eivät levitä ennakkoluuloja, vaan tarjoavat lukijalle nopean keinon yhdistää teksti tiettyyn maahan. Nokia ja Marimekko voidaan nähdä myös myönteisinä suomalaisuuden symboleina.

Tärkeämpää mielestäni onkin se, mitä kuviin ei ole päätynyt. Tavalliset suomalaiset loistavat poissaolollaan lähes tyystin. Samoin urheilijat esitetään suurimmaksi osaksi muissa kuin pelitilanteissa, heille kuuluvan roolin ulkopuolella. Useimmat poliitikot saavat lehteen vain kasvonsa, eivät persoonaansa. Kuvaajat eivät myöskään näytä ottavan suomalaisista erityisen vaativia tai persoonallisia kuvia, vaan kuvat ovat keskenään samantapaisia, lähinnä kasvo- ja puolivartalokuvia. Tulkintani mukaan kuvat ovat hajuttomia ja harmittomia, eivätkä ne kerro Suomesta tai suomalaisista juuri mitään.

6.5 Stereotypiat uutisissa

Aiemmissa luvuissa olen jo sivunnut sitä, millaisia stereotyyppisiä käsityksiä Suomesta ja suomalaisista *Göteborgs-Posten*in ja *Dagens Nyheter*in Suomea ja suomalaisia koskevaan kirjoitteluun sisältyy. Tässä alaluvussa käyn tarkemmin läpi jutuissa tunnistamiani stereotypioita.

Stereotypiat eivät ole jutuissa räikeästi esillä. Otsikot ovat asiallisia, samoin kuvat ja kuvatekstit.

Nopeasti silmäilevältä lukijalta ne olisivatkin saattaneet jäädä helposti huomaamatta.

Ennakkoluuloiset käsitykset oli siroteltu leipätekstin joukkoon. Usein stereotyyppisiä lausahduksia tuottivat toimittajat, mutta silloin tällöin stereotyyppisiä käsityksiä viljelivät haastateltavatkin.

Toimittajan diskurssissa tuotettuja stereotypioita oli kuitenkin selkeästi enemmän.

Suurin osa huomaamistani stereotypioista voidaan sijoittaa osaksi jotakin isompaa stereotyyppisen ajattelun ryhmää. Jaottelin löytämäni stereotypiat kaikkiaan 12 eri ryhmään, jotka ovat:

1. Suomalaiset ovat huonoja urheilijoita
2. Suomalaiset ovat fyysisiä ja aggressiivisia
3. Suomalaiset ovat sisäänpäin kääntyneitä ja heillä on huono itsetunto
4. Suomalaiset kehittyvät hitaasti muihin Pohjoismaihin nähden
5. Suomalaiset ovat huonompia kuin ruotsalaiset
6. Suomalaisilla on painava sotamenneisyys
7. Suomalaiset ovat sisukkaita
8. Suomalaiset käyvät suoraan asiaan
9. Suomalaiset ovat originelleja luonnonlapsia
10. Suomalaisilla on hyvä koululaitos ja sosiaaliturva
11. Suomalaiset rakastavat saunaa ja tangoa
12. Suomalaiset ovat kovia tekemään työtä

Ryhmät 1–6 kuuluvat mielestäni haitallisiin stereotypioihin ja ryhmät 7–12 puolestaan edustavat suomalaisiin liitettyjä hyödyllisiä stereotypioita. Seuraavassa luonnehdin kutakin ryhmää tarkemmin.

1. Suomalaiset ovat huonoja urheilijoita

Tähän stereotyyppien ryhmään kuului suurin tunnistamistani yksittäisistä stereotyypeistä. Havainto vastaa suomenruotsalaisten kokemusta Ruotsin median tavasta kohdella suomalaisurheilijoita. (Ågren 2006, 167–169). Suomalaiset siivutetaan isoissa kilpailuissa ja kun heidät mainitaan urheiluuutisissa, on sävy usein vähättelevä.

Urheilu-uutisiin kenties kuuluu hieman rohkeampi sanankäyttö kuin muihin uutistyyppeihin. Tutkimissani ruotsalaislehdissä tyyli tuntui välillä hipovan sopivan rajoja. Suomalaiseen vastajoukkueeseen viitattiin esimerkiksi sanalla ”mumin-gänget” eli muumijengi (juttu 84). Luonnehdinta ei liene omiaan antamaan Suomesta vaikutelmaa vakavasti otettavana vastustajana.

Toisessa uutisessa toimittaja kirjoitti suomalaisten pelaajien näyttävän 34 peliminuutin jälkeen siltä, kuin he olisivat olleet 340 minuuttia saunassa (juttu 78). Kolmannessa uutisessa sanottiin suoraan Suomen joukkueen olevan huono (juttu 80). Suomen voittamisen tärkeys mainittiin useaan kertaan ja yhdessä uutisessa valmentaja totesi ”hirveän metelin nousevan, jos emme voittaisi Suomea” (juttu 73). Pariin otteeseen jo uutisen alussa todettiin, että Ruotsi tulee kyllä päihittämään Suomen seuraavassa ottelussa, vaikka sitä ei ollut vielä pelattu (esim. juttu 74).

Suomea myös verrattiin jutuissa muiden maiden joukkueisiin ja pidettiin poikkeuksesta niitä huonompina (esim. juttu 74). Ruotsalaispelaajat totesivat joutuvansa pelaamaan muita vastustajia vastaan ”täysin eri tasolla kuin Suomea” (juttu 30). Yhdessä uutisessa kirjoitettiin, että Suomi ei ole yhtä hyvä vastustaja kuin Tanska (juttu 75). Näin Suomi rajattiin toiseuttavasti ulos urheilueliitin sisäpiiristä.

Suomalaista urheilumaailmaa moitittiin myös muuten, kuin pelaajien kautta. Yhdessä salibandyuutisessa ruotsalaisjoukkueen valmentaja moitti pelin kulkua, koska pelin suomalainen tuomari oli ”toista tasoa kuin mihin olemme yleensä totuneet” (juttu 4).

Kaiken kaikkiaan Suomesta luotiin *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* kirjoittelussa kuva heikkona, vähäpätöisenä vastustajana, jonka voittaminen on Ruotsille itsestään selvää. Suomen kohtaaminen ei esimerkiksi antanut Ruotsin joukkueelle syytä ”pelkohikkaan”, sillä mitään pelättävää tai uhkaavaa ei suomalaisissa urheilijoissa ollut (juttu 69).

Ainoa positiivinen maininta suomalaisurheilijoiden tyyliä oli vahva puolustuspeli. Senkin kuvaaminen kuitenkin kääntyi stereotyyppiseksi – jäyhät, hitaat suomalaiset puolustivat maaliaan, mutta vikkelat ja taitavat ruotsalaispelaajat veivät silti voiton kotiin (jutut 29, 68 ja 69).

2. Suomalaiset ovat fyysisiä ja aggressiivisia

Erityisesti urheilu-uutisissa korostettiin kerta toisensa jälkeen myös suomalaisten fyysisyyttä, kompaktiutta ja kovuutta (jutut 74 ja 75). Aggressiivista puolta korostettiin stereotyyppisesti myös. Yksi ruotsalaistoimittaja nimesi Suomen kansallisiksi ominaisuuksiksi turpaan saamisen nakkikioskijonossa ja muiden ihmisten pieksämisen. Jutun suomalainen haastateltava tosin sai kiistää syyllistyneensä kumpaankaan edellä mainituista teoista (juttu 35).

Samassa uutisessa lisäksi sivuttiin suomalaista perheväkivaltaa ja todettiin, että Suomessa naisella on tuplasti suurempi riski tulla miehensä murhaamaksi kuin muissa länsimaissa. Uutisessa ei mainittu lähdettä, josta tätä tieto olisi saatu (juttu 35).

En löytänyt tilastotietoa puolisoitten tekemistä murhista tai tapoista, mutta Ihmisoikeuskeskuksen mukaan Suomi kuuluu niihin EU:n jäsenmaihin, jossa nykyisen tai entisen kumppanin tekemää väkivaltaa on kokenut suuri osa naisia (30 %). Suomen edelle tilastossa kipuavat Tanska ja Latvia (32 %). Puolison pahoinpitelemäksi joutuu keskimäärin 22 % EU:n jäsenmaissa asuvista naisista. (Ihmisoikeuskeskus 2014). Perheväkivaltaa siis esiintyy Suomessa mittavissa määrin, mutta väkivalta ja murha ovat kuitenkin vielä melko kaukana toisistaan.

Fyysisyyden ja aggressiivisuuden alakategorioiksi lisäsin vielä runsaan alkoholinkäytön ja tiukan kurin ja järjestyksen. Yhdessä uutisessa todettiin varsinkin aikaisemmin suomalaisten tasapainottaneen raskasta työntekoa raskailla huveilla eli ryypiskelyllä aina vapaapäivinä (juttu 86) ja toisessa mainittiin pankin toiminnanjohtajan saaneen potkut ryypiskelyn vuoksi (juttu 16). Kolmannessa jutussa taas kerrottiin suomalaisen koululaitoksen arvostavan erityisesti tiukkaa kuria ja järjestystä, vaikka tämä metodi saakin oppilaat voimaan huonosti (juttu 79).

3. Suomalaiset ovat sisäänpäin kääntyneitä ja heillä on huono itsetunto

Kolmas jutuista hahmottuva stereotyyppi sisältää suomalaisten sisäänpäin kääntyneisyyden, hiljaisuuden ja huonon itsetunnon.

Suomalaisten introverttiydestä puhuttiin *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* kirjoittelussa humoristiseen sävyyn ja hyväntahtoisesti. Tästä syntyi vaikutelma, että lehdet itsekkin tietävät hiljaisuuden olevan suomalaisiin liitetty stereotypia. Silti myös vitsikkäästi esitetty kuva hiljaisesta suomalaisesta voi vahvistaa ennakkoluuloja (esim. juttu 66).

Mainituksi tuli myös suomalaisten pelko erottua millään tavalla massasta (jutut 19 ja 43). Lehdissä annettiin ymmärtää, että tärkeintä on olla erottumatta joukosta. Lisäksi pelko laajeni koskemaan

ihmisjoukkojen lisäksi myös laajoja kokonaisuuksia, sillä Suomessa pelätään, mitä muut maat pienestä Suomesta ajattelevat (juttu 35).

Sisäänpäin kääntyneisyyteen liittyen mainittiin myös suomalaisten vaikeus sopeutua uusiin ympäristöihin. Aiheesta kertoi esimerkiksi nuori ruotsalaismies, jonka suomalaistaustaiset vanhemmat eivät olleet ymmärtäneet elämänmenoa Ruotsissa ja tulivat samalla aiheuttaneeksi vaikeuksia pojalleen (juttu 13).

Huonoon itsetuntoon viitattiin kahteen otteeseen. Ensimmäisessä esimerkissä suomalainen toimittaja päästää suustaan tyhmän kysymyksen tiedotustilaisuudessa ja ärsyttää samalla haastateltavana olevaa näyttelijäkuuluisuutta. Ruotsalaistoimittaja mehustelee omassa jutussaan suomalaiskollegan mokalla ja kertoo tämän alkaneen lähes itkeä (juttu 72). Toisessa esimerkissä kirjoitettiin Suomen olevan nuori valtio, jolla on heikko itsetunto, sillä alle satavuotisen olemassaolonsa aikana sitä on repinyt jo kolme sotaa (juttu 70).

4. Suomalaiset kehittyvät hitaasti muihin Pohjoismaihin nähden

Suomalaisten vanhanaikaisuutta korostettiin jutuissa useaan otteeseen. Viittaustavat vanhanaikaisuuteen vaihtelivat suuresti, mutta niihin sisältyvä stereotyyppinen käsitys pysyi samana esimerkistä toiseen: Suomi laahaa perässä kaikenlaisessa kehityksessä Ruotsiin verrattuna.

Vanhanaikaisuuteen viitattiin esimerkiksi toteamalla, että Suomessa tärkeintä ovat maa ja työnteko (juttu 91). Sen sijaan uudenaikaiset aatteet, kuten feminismi, käsitetään hyvin negatiivisesti ja jos niistä yrittää puhua julkisuudessa, joutuu vaikeuksiin (juttu 35). Jutuissa tuotiin esille myös, että ruotsalaisten koulujen uusi teknologia hämmästyttää suomalaisia, sillä suomalaiskouluissa tekniikka on samalla tasolla, kuin Ruotsissa 1980-luvulla (juttu 79).

Suomea toiseutettiin stereotyyppisesti paitsi suhteessa Ruotsiin myös kaikkiin muihin Pohjoismaihin nähden. Yhdessä uutisessa kirjoitettiin, että suomalaiset eivät ole kovinkaan skandinaavisen oloisia, vaan heissä on enemmän vaikutteita idästä (juttu 35). Toisessa uutisessa taas todettiin, että suomalaiset ovat köyhempiä kuin monet eteläeurooppalaiset kansat (juttu 50).

5. Suomalaiset ovat huonompia kuin ruotsalaiset

Viides tunnistamani stereotyyppien ryhmä koski Suomen ja Ruotsin välistä suhdetta. Ruotsalaisten sanomalehtien mukaan suomalaiset ihailevat Ruotsia monin eri tavoin. Tämä nousee esiin niin Suomen kuin Ruotsin maaperälle sijoittuvissa jutuissa.

Suomessa Ruotsin paremmuus käy juttujen mukaan ilmi suomenruotsalaisten paremmasta asemasta. Sanomalehdessä kirjoitettiin, että suomenruotsalaisten ja suomalaisten välillä vallitsee vahva segregatio, eivätkä kulttuurit juuri sekoitu keskenään. Suomenruotsalaisilla on kaiken kaikkiaan parempi status, joka on perujaan Ruotsin suurvallan ajalta. Suurin erottava tekijä on kieli, sillä ruotsia puhuvia pidetään edelleen ”parempana väkenä” (juttu 70).

Ruotsin puolelle sijoittuvissa jutuissa maiden keskinäinen paremmuusjärjestys käy ilmi esimerkiksi niin, että Ruotsissa treenaamisen esitetään kehittävän suomalaisia pelaajia taitavammiksi (juttu 25). Lisäksi Ruotsissa vierailevat suomalaisturistit ovat vaikuttuneita ja hämmästyneitä näkemistään asioista ja uteliaita saamaan lisätietoa Ruotsista. Matkailijat eivät mielellään myöskään haluaisi palata takaisin omaan kotimaahansa (jutut 15 ja 89).

Esille nousi myös lehdissä stereotyyppisesti toistuva käsitys, jonka mukaan suomalaisia syrjitään tai että heitä on ainakin aikaisemmin syrjitty Ruotsissa (esim. juttu 10).

Yhdessä uutisessa todettiin, että kun suurempi joukko suomalaisia muuttaa tietylle alueelle, alkavat ruotsalaisperheet saman tien muuttaa sieltä pois. Ruotsinsuomalainen haastateltava kertoi lisäksi ruotsalaisten juoruilleen ikävään sävyyn suomalaisista ja väittäneen heidän rakentaneen saunan keittiöön ja viljelleen perunoita asunnon sisällä (juttu 17).

Lähes koko ikänsä Ruotsissa asunut sotalapsi puolestaan totesi haastattelussa syrjinnän jatkuvan edelleen: ”Finnjävlar kallades vi då och finnjävlar är vi nu” (juttu 67).

6. Suomalaisilla on painava sotamenneisyys

Suomen sotamenneisyys kiinnosti tutkimiani ruotsalaisia lehtiä hämmästyttävänsäkin paljon edelleen, vuosikymmeniä tapahtumien jälkeen. Erityisesti Suomen ja Saksan välinen veljeily puhutti.

Yhdessä uutisessa kerrottiin ruotsalaistenkin natsien lähteneen Suomeen taistelemaan sen jälkeen, kun Suomesta tuli natsisaksan liittolainen (juttu 9). Toisessakin uutisessa muistettiin mainita Suomen olleen aseveli Saksan kanssa ja kantavan menneisyyden taakkaa harteillaan edelleen (juttu 49).

Saksan lisäksi Venäjän ja Suomen historiasta ja nykyisistä suhteista kerrottiin pariin otteeseen (jutut 41, 52 ja 53).

Sotien mukanaan tuomaan taakkaan kuuluivat myös uutiset sotalasten kovista kohtaloista (juttu 67) ja Suomen vaikeuksista selvitä aikoinaan evakoista ja sotakorvauksista (juttu 86). Lisäksi vapaustaistelun Venäjää vastaan kuvailtiin olevan oleellinen osa suomalaisuutta (juttu 31). Sotaisan

menneisyyden kerrottiin kiinnostavan suomalaisia edelleen suuresti. Sotakuva-arkisto keräsi niin suuren määrän innokkaita katselijoita, että verkkosivu kaatui ja jouduttiin tekemään uudestaan (juttu 57).

7. Suomalaiset ovat sisukkaita

Suomalaisiin perinteisesti liitetty sisukkuus löytyi myös ruotsalaislehtien toistamien stereotyyppien listalta. Kerran kirjoitettiin sisun kuuluvan suomalaiseen sielunmaisemaan Sibeliuksen rinnalla (juttu 31).

Sisukkuus liitettiin sielunmaiseman lisäksi lähinnä kahteen asiaan: sotaan ja urheiluun. Suomen sanottiin olevan todellinen ihmevaltio, joka onnistui vastustamaan aggressiivista suurvaltaa ja näin toimivan esimerkkinä muille pienille valtioille (juttu 46). Lisäksi dramaattisen 1900-luvun ja kaikkien sotien jälkeen Suomi sisukkaasti kehittyi korkeateknologiseksi vientimaaksi, jossa koulutusta, tutkimusta ja tekniikan kehitystä pidetään suuressa arvossa (juttu 16).

Urheilun saralla sisukkuus ei ollut yhtä glorifioitua, mutta suomalaisten todettiin kuitenkin olevan sisukkaita puolustajia (esim. juttu 74).

8. Suomalaiset käyvät suoraan asiaan

Ruotsalaislehtien mukaan suomalaiset eivät teeskentele vaan sanovat sen kummemmin miettimättä suoraan sen, mitä mieltä ovat. Muutenkin suomalaisten tyyliä kuvattiin termeillä ”rakt på sak” ja ”smälla på”, eli suoraan asiaan ja vauhdilla päin tavoitteita (juttu 25).

Yhdessä uutisessa todettiin lisäksi, että suomalaiset eivät hätkähdä vähästä (juttu 70).

9. Suomalaiset ovat originelleja luonnonlapsia

Myös luonto ja mystisyys tuntuvat edelleen olevan ruotsalaislehdissä osa suomalaisista eläviä stereotypioita, vaikka suurin osa suomalaisista asuu nykyään kaupungin keskellä, melko vieraantuneena luonnosta.

Suomalaisten omaperäisyyttä korostettiin heidän luovuudellaan ja sillä, etteivät he huolehdi turhasta. Toisaalta lehtien mukaan suomalaiset myös tekevät oman päänsä mukaan, eivätkä ole kiinnostuneita säännöistä (jutut 35, 59 ja 70).

Luontosuhdetta taas kuvasi uutinen, jossa kerrottiin karhujen tulevan niin lähelle asuntoja, että niitä on täytynyt alkaa torjua värikuula-aseilla. Uutinen antaa Suomesta kuvan melkoisen alkeellisena erämaana (juttu 48).

10. Suomalaisilla on hyvä koululaitos ja sosiaaliturva

Suomeen perinteisesti liitetty hyvä koulutustaso näkyi myös Ruotsin lehdessä, niin hyvässä kuin huonossakin valossa. Osassa artikkeleita keuhuttiin koululaitosta (jutut 33 ja 44), yhdessä taas epäiltiin suuresti sen toimivuutta (juttu 74). Kuitenkin eniten jutuissa korostettiin koulutuksen tasa-arvoisuutta ja sitä, että koulussa todella keskitytään opiskelemaan.

Jutuissa kerrottiin myös Suomen toimivasta sosiaaliturvasta, josta suomalaiset ovat erityisen ylpeitä, jopa siinä määrin, että kertovat siitä mielellään muillekin maille (juttu 62).

11. Suomalaiset rakastavat saunaa ja tangoa

Lyhyenäkin tarkkailujaksona lehdet mainitsivat suomalaisten tangohulluuden kahdesti, ensin uutisoimalla tuoreesta tangokuninkaasta (juttu 82) ja toisen kerran toteamalla, että suomalaisen kulttuurin juhlassa kuunnellaan varmastikin tangoa koko yö (juttu 32).

Saunaa sen sijaan ei mainittu läheskään niin usein kuin etukäteen oletin. Saunominen mainittiin varsinaisesti vain kerran, kun tv-sivuilla kerrottiin ”ylistetystä suomalaisesta dokumentista, jonka sisältö on suurin piirtein se, että alastomat miehet juttelevat keskenään saunassa” (juttu 61).

Samaa hieman hilpeyttä herättävää suomalaisten omituisten harrastusten stereotypiaa pönkitti myös uutinen eukonkannon maailmanmestaruuskisoista (juttu 65).

12. Suomalaiset ovat kovia tekemään töitä

Suomalaisten kova työmoraali on ollut tunnettua Ruotsissa jo vuosikymmenten ajan. Myös tutkimissani lehdissä viitattiin siihen, kuinka moni suomalainen aikoinaan oli valmis tulemaan Ruotsiin töitä tekemään (jutut 10, 13, 17 ja 86). Lisäksi suomalaisten kerrottiin olevan motivoituneita kehittymään työssään, eivätkä he olleet töissä pelkästään rahan perässä (juttu 25).

Göteborgs-Postenin ja *Dagens Nyheterin* kirjoittelusta oli toisin sanoen löydettävissä sekä positiivisia että negatiivisia stereotypioita Suomesta ja suomalaisista. Negatiivisesti sävyttyneet stereotypiat tosin olivat hieman helpommin huomattavissa.

Tilanne on nykyään myös huomattavasti parempi kuin menneinä vuosina – voi kysyä, olisiko tänään mahdollista, että Suomen suurlähettiläs joutuu huomauttamaan Ruotsin lehdistölle Suomen ja suomalaisten epäasiallisesta kohtelusta. Tämän päivän ruotsinsuomalaisten huoli suomalaisten huonosta medianäkyvyydestä Ruotsissa näyttäisi tämän tutkimuksen perusteella olevan myös turha, sillä Suomea ja suomalaisia käsitellään tutkimissani lehdissä tasaiseen tahtiin, useita kertoja viikossa. Toki tämä on sellaista näkyvyyttä, jota kulttuurisesti läheiseltä naapurimaalta voidaan odottaakin.

Sen sijaan huvittavat anekdootit tangomarkkinoista, pappien ja juhlakansan kiistelystä sekä valtavien kävijämäärien takia romahtavista sotakuva-arkistoista vahvistavat stereotyyppistä kuvaa suomalaisuudesta. Haitallisten stereotyyppien esiintymistä lehtijutuissa tasapainottavat toki hyödylliset stereotypiat, jotka esittävät Suomen ja suomalaiset edullisessa valossa. Silti toivottavaa olisi, että kumpikaan stereotyyppi-ryhmä ei esiintyisi lehtien sivuilla.

7. Lopuksi

Tämän pro gradu -tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, millaiset Suomea ja suomalaisia koskevat lehtijutut ylittävät uutiskynnyksen kahdessa luetuimmassa ruotsalaisessa sanomalehdessä, *Göteborgs-Posten*issa ja *Dagens Nyheter*issä. Lisäksi halusin tarkastella sitä, millaisessa valossa Suomi ja sen asukkaat esitetään ja sisältävätkö uutiset paljon stereotyyppisiä käsityksiä suomalaisista. Tässä päätösluvussa käyn tiivistetysti läpi analyysini tulokset. Pohdin myös omia ennakko-oletuksiani sekä hypoteesieni paikkansapitävyyttä. Lopuksi nostan esiin jatkotutkimuksen aiheita.

7.1 Yhteenveto

Erittelyni perusteella voi ensiksikin todeta, että Suomea ja suomalaisia käsitteleviä lehtijuttuja julkaistiin tutkimissani ruotsalaislehdissä monipuolisesti lehtien eri osastoilla aina etusivusta mielipidesivuille saakka. Julkaistuille jutuille oli aihepiiristä riippumatta ominaista aiheiden entuudestaan tuttuus, perinteisyys ja ennustettavuus.

Reilusti yli puolet julkaistuista jutuista noudatti sanomalehtijuttuihin kohdistuvaa odotusta neutraalista tiedonvälityksestä. Enemmistö Suomea ja suomalaisia käsittelevistä lehtijutuista oli puolueettomia, värittämättömiä raportteja maailman tapahtumista.

Selvästi positiivisesti sävyttyneitä lehtijuttuja oli 16 ja negatiivisesti sävyttyneitä 17. Positiiviset ja negatiiviset uutiset jakautuivat siis lähes tasan. Erona niiden välillä oli mielestäni lähinnä se, että negatiiviset sävyt olivat löydettävistä teksteistä helpommin, kun taas positiiviset sävyt saattoivat olla piilotettuna rivien väleihin.

Useimmiten lehtien sivuille päätyivät urheilu-uutiset, joissa suomalaisista oli tavallista antaa melko negatiivinen kuva. Toiseksi eniten julkaistiin kulttuuriuutisia, joissa sävy taas oli usein neutraali tai positiivinen. Urheilu-uutisten negatiivisuutta selittänee osaltaan urheilun vahvasti maskuliininen ja kilpailun kehystämä maailma, jossa oman maan urheilijat ja joukkueet pyritään esittämään mahdollisimman hyvässä ja vastustajan joukkue mahdollisimman huonossa valossa.

Vähiten lehtien sivuilla saivat palstatilaa arkea, perhettä, sosiaalisia suhteita ja human interest – aiheita käsittelevät uutiset. Toisin sanoen vaikka tuttuus tai ennalta tunnettuus oli yksi useimmin sovellettuja uutiskriteereitä, jutut eivät käsitelleet arkielämän sattumuksia. Hyvin vähän esillä olivat myös katastrofi- ja onnettomuusaiheet.

Suomen ja Ruotsin välinen kulttuurinen läheisyys näkyi uutisvalinnassa siten, että päivänpolttavien aiheiden joukkoon oli ripoteltu muistutuksia maiden yhteisestä historiasta, aina toisen

maailmansodan melskeistä sotalapsien kautta suomalaisiin siirtolaisiin ja suomenruotsalaisten oikeuksiin nykypäivänä. Lisäksi väestöä, kieltä ja vähemmistöjä käsiteltiin lyhyehkön tarkastelujaksoni sisällä viidesti.

Kulttuurisen läheisyyden sanotaan vaikuttavan uutisoinnin kohteena olevasta maasta rakentuvan kuvan monipuolisuuteen, eli mitä läheisemmät välit mailla on kulttuurisesti, sitä monipuolisemman kuvan ne antavat toisistaan uutisissaan (Levo-Henriksson 1988.) Suomesta ruotsalaisissa sanomalehdissä rakentunut kuva tuki tätä väitettä. Uutisia ei esimerkiksi julkaistu vain Ulkomaat-sivuilla vaan laajasti ja vaihtelevasti lehtien eri osastoilla. Uutiset olivat aiheiltaan ja sävyltään vaihtelevia ja antoivat Suomesta melko monipuolisen kuvan.

Tärkeimpiä *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* kirjoittelussa hyödynnettyjä uutiskriteereitä olivat tuttuuden ja tunnettuuden lisäksi negatiivisuus, ajankohtaisuus, viihteellisyys ja eliittihimisyys. Esimerkiksi ajankohtaisuus yksi tärkeimmistä perinteisistä uutiskriteereistä, mutta lehtien Suomea ja suomalaisia koskevassa kirjoittelussa myös korostunut viihteellisyys madalsi mielestäni uutiskynnystä. Uutisarvoltaan mitättömät jutut uudesta tangokuninkaasta, eukonkantokisojen voittajasta tai karhujen pelottelusta värikuulapyssyillä pääsivät usein näkyvälle paikalle sen sijaan, että lehdet olisivat kertoneet Suomesta tai suomalaisista jotain vakavammin otettavaa, uutta tai oleellista. Tulkintani mukaan lehdet pääsivät viihteellisyyden varjolla myös helpommin levittämään stereotyyppisen koomisia käsityksiä Suomesta.

Tekstianalyysini perusteella sellaiset perinteiset ”kovat” uutiskriteerit kuten voimakkuus, laajuus ja tapahtumien vaikutukset eivät juuri jäsentäneet lehtien aihevalintaa. Tämä näkyi myös siten, että jotkut perinteiset uutisaiheet, kuten onnettomuudet, rikokset ja politiikka olivat niukasti edustettuina. Myöskään sensaatiomaisuus ja dramaattisuus eivät näkyneet uutisvalinnassa. Tämä selittyy jo sillä, että aineiston muodostivat nimenomaisesti sanomalehdet.

Uutiskynnyksen ylittäneet Suomea tai suomalaisia koskevat aiheet olivat siis lyhyesti sanottuna helppoja, harmittomia ja yksinkertaisia. Ne oli vaivatonta ymmärtää ja sisäistää, eivätkä ne luultavasti millään tavoin horjuttaneet ruotsalaislukijoilla jo olevaa kuvaa suomalaisista.

Uutisista positiivisia oli 17 %, negatiivisia 18 % ja neutraaleja 64 %. Yksi prosentti uutisista oli sävyltään epäselviä, eli niiden sävyssä oli sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä kummankaan olematta selvästi dominoiva. Toisin sanoen suurin osa *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* kirjoittelusta noudatti journalismille vakiintunutta ihannetta puolueettomasta, värittämättömästä tiedonvälityksestä.

Negatiivisesti sävyttyneissä jutuissa tehtiin näkyväksi suomalaisten huonot puolet, kuten aggressiivisuus, sisäänpäin kääntyneisyys, vanhanaikaisuus ja alemmuussuhde Ruotsiin nähden. Sävyltään positiivisissa jutuissa suomalaiset puolestaan esitettiin sisukkaina, ahkerina, luonnonläheisinä ja suorasukaisina.

Sen perusteella, kuinka ruotsalaiset sanomalehdet suomalaisia representoivat, ei voi tehdä päätelmiä uutisen lukijan mielessä saamista merkityksistä. Esityksillään lehdet kuitenkin tarjoavat lukijoilleen tietynlaisia tulkintoja Suomesta ja suomalaisista, ja näiden tulkintojen rakentamisessa on toimittajilla suuri valta. He rakentavat kuvaa suomalaisista jokaisessa aihetta käsittelevässä uutisessa. Siihen, millaisessa valossa Suomi ja suomalaiset ruotsalaiselle lukijakunnalle mediassa esittäytyy, vaikuttaa paitsi se, mitä representaatioihin sisällytetään myös se, mitä niistä jätetään pois. Tämän tutkimuksen perusteella suomalaisuuden representointi ruotsalaislehdissä vaihtelee, mutta niin negatiivisten kuin positiivistenkin juttujen joukosta voi huomata pinttyneitä stereotypioita.

Suomalaisista stereotyyppisesti tuotettua kuvaa rakennetaan monin eri keinoin. Suoraan sanomisen lisäksi lukijoita ohjaillaan hienovaraisimmilla keinoilla, kuten vertauksilla ja vitseillä. Myös kuvat ja suomalaisten henkilöiden omat sitaatit tai niiden poissaolo ovat mukana kokonaiskuvan luomisessa. Yksi yllättävä piirre tutkimissani uutisissa oli se, että stereotyypit eivät ilmenneet pelkästään epäsuorien ilmausten tasolla. Lehden sivuilla saatettiin hyvinkin suorasukaisesti kirjoittaa, että suomalaiset ovat esimerkiksi huonoja urheilijoita tai että he pelkäävät, mitä muut heistä ajattelevat. Kun asia esitetään suorana väitteenä se tarjoutuu lukijalle vastaananomattomana faktana.

Tutkimukseni perusteella suomalaisuus rakentuu ja näyttäytyy tämän päivän ruotsalaisissa sanomalehdissä ristiriitaisesti. Suurin osa uutisista suhtautuu Suomeen ja suomalaisiin kuin mihin tahansa muuhunkin uutisaiheeseen, eli neutraalisti, asiallisesti ja faktapohjaisesti. Juuri tätä puolueettomalta tiedonvälitykseltä odotetaan.

Hieman yli kolmasosa tutkimistani uutisista kuitenkin esitti suomalaisuuden selvästi joko positiivisessa tai negatiivisessa sävyssä. Tällainen arvolataus kumpaankaan suuntaan ei sovi uutistekstiin ja pitäisinkin suotavana, että neutraalien sävyn osuutta onnistuttaisiin vielä lisäämään. Uutiset muokkaavat lukijoidensa maailmankuvaa ja siksi on tärkeää, että niissä esitetään todellisuus niin värittämättömästi kuin mahdollista. Mikäli tapahtumat itsessään ovat negatiivisia ja uutisoinnin aiheena ovat esimerkiksi itsemurhat tai perheväkivalta, on negatiivinen sävy uutisessa ymmärrettävää. Negatiivista sävyä ei silti tulisi päälle liimata sinänsä neutraaleista asioista kertoviin kirjoituksiin.

Uutisteksteistä tunnistamani stereotypiat Suomesta ja suomalaisuudesta eivät olleet yllättäviä, sillä ne toistivat suomalaisuuteen yleisimminkin liitettyjä piirteitä, kuten sisäänpäin kääntyneisyyttä, sisukkuutta, aggressiivisuutta, fyysisyyttä ja luonnonläheisyyttä. Kiinnostavaa on, että jotkut perinteiset stereotypiat, kuten masentuneisuus ja alkoholismi eivät jutuissa esiintyneet. Paljon korostettiin myös stereotypiaa Ruotsista esimerkillisenä isoveljenä ja Suomesta ihailevana pikkuveljenä.

Epäasialliset, vahvasti stereotyyppisesti sävyttyneet uutisointitavat tuntuvat olevan enemmänkin poikkeus kuin sääntö. Tietysti ihanteellinen tilanne olisi sellainen, että stereotyyppisiä ei ainakaan tahallisesti levitettäisi lainkaan. Erityisesti ruotsinsuomalaisen väestön kannalta tilanne on harmillinen, sillä he asuvat maassa, jonka lehdistö saattaa viitata heihin ”muumijenginä” tai nähdä heidät vuosikymmenten takaisessa valossa.

7.2 Pohdintaa

Pro gradu -tutkimusta aloittaessani hypoteesini oli, että osa ruotsalaisissa sanomalehdissä julkaistuista Suomea ja suomalaisia koskevista jutuista ei täytä perinteisten uutiskriteerien vaatimuksia, mutta ne ovat ylittäneet uutiskynnyksen siksi, että sanomalehdet haluavat tietoisesti tai tiedostamattaan antaa lukijoilleen tietynlaisen kuvan naapurimaasta ja sen asukkaista. Tämä on tietysti ymmärrettävää silloin, kun kyseessä on pääkirjoitus tai mielipideteksti, jossa tyyliin kuuluukin tuoda esiin räväkämpää mielipiteitä. Negatiivisesti tai positiivisesti sävyttyneet tekstit eivät kuitenkaan rajoitu pääkirjoituksiin ja mielipideteksteihin, vaan karkaavat uutistekstien puolelle, jolloin neutraalin ja puolueettoman tiedonvälityksen ideaali hajoaa savuna ilmaan.

On vaikea sanoa, millaista kuvaa sanomalehdet, tai oikeammin lehtien toimittajat lukijoilleen *haluavat* antaa. Onko positiivisesti tai negatiivisesti värittyneen uutisen taustalla todella toimittajan halua manipuloida lukijoitaan vahvistamaan tai muuttamaan mielikuvaansa jostain asiasta, vai onko toimittaja yksinkertaisesti oman kulttuurisen koodistonsa jäsen, joka tiedostamattaan välittää sisäistämäänsä stereotypioita eteenpäin? Milloin on kyse suunnitelmallisesta ja harkitusta puolueellisesta uutisvalinnasta, milloin taas uutiset päätyvät lehteen kiireisen rutiinin ja kyseisen päivän uutistarjonnan perusteella? Näihin kysymyksiin on mahdotonta vastata pelkän tekstianalyysin perusteella. En toki ole tähän pyrkinytkään, vaan tarkoitukseni oli tarkastella, millaisten Suomea ja suomalaisia koskevat kirjoitukset lehtien sivuille päätyvät.

Kaikki tarkastelemani *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* jutut kyllä täyttivät uutiskriteerien vaatimukset, mutta sovelletut kriteerit vaihtelivat. Kaikki julkaistut jutut eivät olleet näyttäviä, relevantteja, odottamattomia, henkilöityjä tai seurauksiltaan negatiivisia. Harva uutinen toki

muutenkaan täyttää kaikkia uutiskriteerejä, sillä yksi täydellisesti täyttyvä kriteeri kompensoi muiden kriteerien täyttymättömyyttä. Suomi-utisten tapauksessa selkeys, tuttuus ja ajankohtaisuus olivat lähes aina edustettuina, mutta hätkähdyttävän paljon esillä oli myös viihteellisyys, joka on perinteisemmin liitetty iltapäivä- kuin sanomalehtien aihevalinnoissaan soveltamiin kriteereihin. Kenties tämä on ulkomaanuutistenkin osalta nouseva trendi: kevyet, ”eksoottiset” ja viihteelliset uutiset vievät yhä enemmän tilaa painavammilta uutisaiheilta.

Mielestäni onnistuin hyvin pitämään omat ennakkoasenteeni kurissa tutkimusta tehdessäni. Tutkin aineistoani avoimin mielin ja totesin, että omiin kokemuksiini perustunut ennako-oletus sanomalehtien asenteista oli liioiteltu. Tulosteni perusteella tilanne ei ole niin karu kuin etukäteen ajattelin. Stereotyypppejä lehdistä kyllä löytyy, mutta ne eivät ole pelkästään negatiivisia, vaan myös Suomen hyviä puolia tuodaan esille. Lisäksi suurin osa uutisista on sävyltään täysin neutraaleja. Tutkimuksen tekeminen avarsikin omaa näkemystäni median roolista Suomen ja Ruotsin välissä.

Kulttuurisesta läheisyydestä ja pitkästä yhteisestä historiasta huolimatta Suomea ja suomalaisia Ruotsissa koskeva tiedonvälitys ei silti vielä ole ihanteellisella tasolla. Suunta on kuitenkin oikea. Esimerkiksi ruotsinsuomalaisten kokema suomalaisten syrjiminen sanomalehtien uutisvalinnassa tuntuu olevan jo osittain menneisyyttä.

Ruotsalaisviestintä Suomea koskeva tiedonvälitys on mielestäni aihe, jota olisi mielestäni syytä tutkia paljon enemmän. Esimerkiksi uutiskynnyksen korkeudesta ja uutisvalintojen perusteista voisi saada tarkemman kuvan, jos tutkisi miten ruotsalainen media kirjoittaa kaikista naapurimaistaan. Vertailuasetelman pohjalta voisi selvittää paremmin annetaanko Suomesta esimerkiksi koomisempi tai muuten erilainen kuva kuin Norjasta tai Tanskasta.

Toinen mahdollinen suunta vertailuasetelmaan perustuvalle tutkimukselle olisi iltapäivälehtien ottaminen mukaan aineistoon. Myös oman tutkimuksensa aihe olisi haastatella ruotsinsuomalaisia henkilöitä siitä, miten he kokevat ruotsalaisten tiedotusvälineiden tavan representoida Suomea ja suomalaisia.

Vertailuasetelmaa voisi hyödyntää myös jo tämän tutkimuksen sisällä. *Göteborgs-Postenin* ja *Dagens Nyheterin* kirjoittelua vertailemalla voisi selvittää, miten Suomen ja suomalaisten representointi eroaa näiden lehtien välillä.

Yksi kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisi suunnata huomio uutisten tekijöihin haastatteleamalla sekä ruotsalaisia että suomalaisia toimittajia. Toimittajia voisi haastatella uutistyylin rutiineista ja uutisvalinnasta sekä siitä, miten uutiskynnyksen korkeus heidän nähdäkseen muodostuu juuri

naapurimaasta kertovien uutisten tapauksessa. Aineiston pohjalta voisi eritellä toimittajien käsityksiä naapurimaasta, pohtia niiden stereotyyppisyyttä ja mahdollista vaikutusta uutisten kirjoittamiseen.

Tutkimuksessani kävi ilmi, että vaikka suurin osa *Göteborgs-Posten*in ja *Dagens Nyheter*in jutuista oli neutraaleja, niiden rivien väleistä pilkotteli sangen usein asenne, jonka pohjalta Suomea ja suomalaisuutta kuvaa edelleen sanapari ”sämre folk”. Sanomalehtien tiedonvälitykseen tällaiset arvolatautuneet mielipiteet eivät 2000-luvullakaan kuulu, ja yksi keino koettaa haastaa ja välttää niitä on kohdistaa kriittistä huomiota juuri toimittajien omiin stereotyyppisiin käsityksiin ja ennakkoasenteisiin.

Lähdeluettelo

Kirjat ja artikkelit:

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2001) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I* (toim.) Jyväskylä: Gummerus.

Alakoski, Susanna (2006) *Svinalängorna*. Stockholm: Bonnier.

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Anderson, Benedict (2007) *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Billig, Michael (2010) *Banal nationalism*. London: Sage.

Briggs, Adam & Cobley, Paul (1998) *The Media: An Introduction*. New York: Addison Wesley Longman.

Bruun, Mikko; Koskimies, Ilkka & Tervonen Ilkka (1989) *Uutisoppikirja*. Helsinki: Tammi.

Catomeris, Christian (2004) *Det ohyggliga arvet*. Stockholm: Ordfront.

Elenius, Lars (1999) *Förlusten av Finland - en svensk trauma*. Stockholm: Stehag.

Elmgren, Ainur (2008) *Den allrakäraste fienden*. Lund: Sekel.

Eriksson Päivi & Koistinen, Katri (2005) *Monenlainen tapaustutkimus*. Kerava: Savion Kirjapaino Oy.

Fiske, John (1992) *Merkkien kieli*. Jyväskylä: Vastapaino.

Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe (1965) *The structure of foreign news. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers*. Journal of Peace Research, 2, 64-91.

Gans, Herbert J. (2004) *Deciding what's news*. Evanston: Northwestern University Press.

Golding, Peter & Elliott, Philip (1979) *Making the news*. New York: Longman

- Hall, Stuart (1992) *Sisäänkoodaus/uloskoodaus*. Teoksessa: Kulttuurin ja politiikan murroksia. Koivisto, Juha; Lehtonen, Mikko; Uusitupa, Timo & Grossberg, Lawrence (toim.) Jyväskylä: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1997) *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Henning-Lindblom, Anna (2012) *Vem är jag, vem är vi, vem är vem i vårt land?* Helsinki: Unigrafia.
- Huovila, Tapani (1990) *Uutiskynnys ylittyy*. Jyväskylä: Gummerus.
- Hänninen, Marja-Leena (2013) *Vieras, outo, vihollinen: toiseus antiikista uuden ajan alkuun*. (toim.) Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kavén, Pertti (2011) *Sotalapset. Toiveet ja todellisuus*. Helsinki: Minerva.
- Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (1998) *Uutisia yli rajojen. Ulkomaan uutisten maisema Suomessa*. (toim.) Tampere: Tammer-paino.
- Knuuttila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri (2010) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteidien työkaluksi*. (toim.) Helsinki: Gaudeamus.
- Kunelius, Risto (2003) *Viestinnän vallassa*. Helsinki: WSOY.
- Kuosmanen, Jari (2001) *Finnkampen*. Göteborg: Gidlunds Förlag.
- Lainio, Jarmo (1996) *Finnarnas historia i Sverige. Tiden efter 1945*. (toim.) Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (2003) *Erilaisuus*. (toim.) Tampere: Vastapaino.
- Levo-Henriksson, Ritva (1988) *Kulttuuriset tekijät uutisvalinnassa*. Teoksessa: Viestinnän valtateillä. Osmo A. Wiio kuusi vuosikymmentä. Helsinki: Yliopistopaino. 147–154.
- Lippmann, Walter (1965 [1922]) *Public Opinion*. New York: The Free Press.
- Lippmann, Walter (1984) *Stereotypiat ja uutinen*. Tiedotustutkimus 7 (1984):4. 39–53.
- Loe, Erlend (2001) *Tosiasioita Suomesta*. Helsinki: Like.

Löytty, Olli (2005) *Toiseus: Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa*. Teoksessa Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Rastas, Anna; Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Tampere: Vastapaino. 161–189.

Miettinen, Jorma; Kalliomäki, Ilkka & Suominen, Elina (1976) *Journalistinen työprosessi*. Helsinki: Gaudeamus.

Saarela-Kinnunen Maria ja Eskola, Jari (2001) *Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?* Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Aaltola, Juhani & Valli Raine, Jyväskylä: Gummerus.

Salo-Lee, Liisa, Malmberg, Raija & Halinoja Raimo (1998) *Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä*. Jyväskylä: Gummerus.

Seppänen, Janne (2006) *Katseen voima*. Jyväskylä: Vastapaino.

Syrjäläinen, Eija; Eronen, Ari & Värri Veli-Matti (2007) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin* (toim.) Tampere: Yliopistopaino.

Tuchman, Gaye (1978) *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: Free Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Väljörvi, Jouni; Kupari, Pekka; Linnakylä, Pirjo; Reinikainen, Pasi; Sulkunen, Sari; Törnroos, Jukka & Arffman, Inga (2007) *The Finnish Success in Pisa – And Some Reasons Behind It*. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Välvärrönen, Esa (1998) *Mediatekstistä tulkintaan*. Teoksessa Kantola Anu, Moring, Inka & Välvärrönen, Esa (toim.), Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-Paino Oy. 13–39.

Ågren, Marja (2006) *Är du finsk, eller...? En etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. Mölndal: Arkipelag.

Internetlähteet:

Anttonen, Marjut: Suomalaisten synkästä maineesta Ruotsissa – ja muita pohjoismaisia näkökulmia. Agricolan kirja-arvostelut, 2006.

< <http://agricola.utu.fi/julkaisut/kirja-arvostelut/index.php?id=976> > [Viitattu 5.4.2013.]

Dagens Nyheter. Om oss. Publicistisk målsättning.

< <http://info.dn.se/info/om-oss/dns-publicistiska-uppdrag/> > [Viitattu 4.4.2013.]

Finlands Ambassad Stockholm (2013) Finska språkets ställning i Sverige diskuterades på seminarium. < <http://www.finland.se/public/default.aspx?contentid=277548&culture=sv-FI> > [Viitattu 16.9.2014.]

Göteborgs-Posten. Om GP. Trovärdigheten – GP:s grundval.

< <http://info.gp.se/omgp/1.1139599> > [Viitattu 4.4.2013.]

Ihmisoikeuskeskus (2014) Naisiin kohdistuva väkivalta laajamittaista – Suomen ratifioitava Istanbulin sopimus. < <http://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x177247=287926> > [Viitattu 17.9.2014.]

Johnson, Roy: What is close reading, Mantex Information Design 2004.

<<http://www.mantex.co.uk/2009/09/14/what-is-close-reading-guidance-notes/>> [Viitattu 3.4.2013.]

Kaaro, Jani (2010) Suomalaisten uudet juuret. Tiede-lehti.

<http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/suomalaisten_uudet_juuret> [Viitattu 15.9.2014.]

Kain, Patricia: How to Do a Close Reading? Harvardin yliopisto, 1998.

<<http://writingcenter.fas.harvard.edu/pages/how-do-close-reading>> [Viitattu 3.2.2014.]

Karvonen, Erkki (2002) Johdatus viestintätieteisiin. Tampereen yliopisto

<<http://viesverk.uta.fi/johdviest/tutkistoria/kulttuuritutkimus.html>> [Viitattu 4.4.2013.]

<<http://viesverk.uta.fi/johdviest/lahtokohtia/kasite.html>> [Viitattu 14.1.2014.]

Lehtonen, Jaakko: Views to Finnish Culture, Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

<<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/viesti/verkkomateriaalit/km/views-to-finnish-culture/articles/jaakko-lehtonen>> [Viitattu 16.2.2013.]

Lehtonen, Mikko: Kulttuurintutkimus modernin kritiikkinä. Filosofinen aikakauslehti 1/94.

<http://netn.fi/194/netn_194_leht.html> [Viitattu 1.4.2013.]

Sotalapsiliitto. Lastensiirrot Suomesta Ruotsiin, Tanskaan ja Norjaan viime sotien aikana.

<<http://www.sotalapset.fi/78>> [Viitattu 29.1.2014.]

Julkaisemattomat lähteet:

Koivisto, Hanna (2008) *Perinteiset uutiskriteerit pysyvät tiukassa. Suomen Tietotoimiston ulkomaan uutisten sisällön erittelyä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Pro gradu -tutkielma.

Martinsson, Teija (2010) *Är svensktalande ett bättre folk? Kandidatuppsats i sociologi vid högskolan i Borås*.

Nikula, Jussi (2012) *Aikakauslehtien kansilehdet merkitysten luojina. Semioottinen tutkimus luonnon representaatioista luontoaiheisissa aikakauslehdissä*. Lapin yliopisto: Taiteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Paakkunainen, Piia (2008) *Suomen ja Ruotsin naapurisopua. Vertaileva sisällön analyysi naapurimaan uutisoinnista ja uutiskriteereistä Helsingin Sanomien, Yleisradion, Dagens Nyheterin ja SVT:n verkkouutisista*. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos. Journalistiikan pro gradu -tutkielma.

Ropponen, Paula (2010) *Ruotsista ja Virosta Suomessa. Määrällinen sisällön erittely uutiskriteereistä Suomen Tietotoimiston politiikan uutisoinnissa*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Pro gradu -tutkielma.

Liitteet

Liite 1: Tutkimuksessa käytetty koodausrunko uutisen ensisijaisesta aiheesta

Urheilu

Kaikkia urheilua koskevat aiheet, kuten esimerkiksi autourheilu, yleisurheilu, joukkueurheilu, olympialaiset, mestaruudet, joukkueet, treenaaminen, kilpailu, urheiluharrastukset jne.

Kulttuuri ja taide

Kaikki kulttuuria ja taidetta koskevat aiheet, kuten taidemäärärahat, konsertit, taidenäyttelyt, sarjakuvat, kirjallisuus, elokuvat, arvostelut, dokumentit, musiikki, tanssi, valokuvaus, museot, taidepalkinnot, julkistamistilaisuudet jne.

Talous

Kaikki taloutta koskevat aiheet, kuten rahamarkkinat, taantuman torjunta, talouden elpyminen, hallitukset budjetti, pörssi, yritykset, yritysmaailma, voitot ja tappiot, verotus jne.

Puolustus ja armeija

Kaikki armeijaa, sotaa, maanpuolustusta, asevelvollisuutta, Natoa, sotilaita, rauhanturvaajia, puolustusvoimia, sotilastukikohtia, alokkaita jne. koskevat aiheet.

Yhteinen historia

Kaikki aiheet, joissa viitataan Suomen ja Ruotsin yhteiseen historiaan, läheisyyteen, kanssakäymiseen, suomenruotsalaisiin, ruotsinsuomalaisiin, sotalapsiin, maiden väliseen siirtolaisuuteen, maiden yhteneväisyyksiin tai eroavaisuuksiin jne.

Väestö, kieli, vähemmistöt

Kaikki väestömäärä, syntyvyys, maan kielet, kielikiistat, maahanmuuttajat, maahanmuuttolainsäädäntö, väestöpolitiikka, vähemmistöt, viisumit, turvapaikanhakijat, tasa-arvo, sopeutuminen, syrjintä jne. koskevat aiheet.

Koulutus

Kaikki yliopistoa, peruskoulua, lukiota, yksityiskouluja, koulutuksen tasoa, koulutuksen rahoitusta, oppivelvollisuutta, ammattikoulua, esiopetusta, kokeita, opettajia, koulujen sulkemista, koulujen määrärahoja jne. koskevat aiheet.

Ympäristö ja luonto

Kaikki ympäristönsuojelua, luonnonsuojelua, lajien monimuotoisuutta, lajien uhanalaisuutta,

metsiä, puistoja, virkistysalueita, järviä, meriä, saastumista, ympäristöuhkia, sääolosuhteita, luonnonilmiöitä, saastumista, eläimiä jne. koskevat aiheet.

Järjestys, lainvalvonta ja rikokset

Kaikki poliisia, tuomioistuinta, käräjiä, oikeudenkäyntejä, sakkoja, rikoksia, vilppiä, veronkiertoa, korruptiota, rikostutkintaa, turvallisuutta, vakoilua, vankiloita, terrorismia, rikosepäilyjä, tuomioita, mielenosoituksia jne. koskevat aiheet.

Työnteke

Kaikki työtä, työllisyyttä, työttömyyttä, tukia, lakkoja, erottamisia, työturvallisuutta, työsuojaa, työllistämistä, sairauslomia, vuorotteluvapaita, eläkettä, eläkeikää, palkkaa, työehtoja jne. koskevat aiheet.

Turismi ja matkailu

Kaikki matkustamista, turisteja, lomiam, matkustuskohdeita, nähtävyyksiä jne. koskevat aiheet.

Arki ja human interest

Aiheena kiinnostavat ja pehmeät jutut. Pitävät sisällään arjen sattumuksia sekä asumiseen ja elämiseen liittyviä asioita, jotka ovat poikkeuksellisia, mutta eivät merkittäviä. Lisäksi tapahtumia, joista kirjoitetaan niiden erikoisuuden vuoksi.

Perhe ja sosiaaliset suhteet

Kaikki perhettä, lapsia, vanhempia, isovanhempia, lapsilisiä, vanhempainrahaa, adoptiota, perheen sosiaalisia suhteita, kotia, ystävyyttä jne. koskevat aiheet.

Katastrofit ja onnettomuudet

Kaikki onnettomuuksia, onnettomuustutkintaa, tulipaloja, maanjäristyksiä, tulvia, tsunamia, liikenneonnettomuuksia, onnettomuuksissa menehtyneitä, vaaratilanteita, luonnonkatastrofeja jne. koskevat aiheet.

Liite 2: Tutkimuksen aineisto listattuna

Jutun numero	Lehtijutun otsikko	Lehti	Päivämäärä	Osasto	Sävy	Suomalaisen puhetta	Kuvat
1	Sverige klart för semifinal	GP	1.1.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
2	Färre utvisningar ska ge ett guld till	GP	2.1.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
3	En asfaltängel i Helsingfors	DN	5.1.2013	Kultur (uutinen)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
4	Allt kantrade för Pixbo	GP	14.1.2013	Sporten (uutinen)	Negatiivinen	Ei	Ei kuvaa
5	"Samarbete är inte lösningen för försvaret"	DN	14.1.2013	Nyheter (uutinen)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
6	Regeringen öppnar för att gå med i Natos insatsstyrka	DN	15.1.2013	Nyheter (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
7	För passivt om Nato	DN	15.1.2013	Ledare (pääkirjoitus)	Neutraali	Ei	1 piirroskuva
8	Finland får beröm för sin ekonomi	GP	15.1.2013	Utland (uutinen)	Positiivinen	Ei	Ei kuvaa
9	Så starkt var stödet för Tyskland	DN	16.1.2013	Kultur (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
10	Dela på flyktingmottagandet	DN	16.1.2013	Ledare (pääkirjoitus)	Neutraali	Ei	1 piirroskuva
11	I korthet - Sauli Niinistö	GP	17.1.2013	Utland (uutinen)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
12	Gomorron!	GP	19.1.2013	Kansi (uutinen)	Negatiivinen	Ei	Ei kuvaa
13	Lars-Göran har ett namn ur fel generation	GP	20.1.2013	Söndag Leva (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
14	Räkna inte med hjälp om Sverige anfalls	GP	20.1.2013	Ekonomi & Politik (uutinen)	Neutraali	Ei	3 valokuvaa

15	Gränslösa studenter	GP	20.1.2013	Söndag Nyheter (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	6 valokuvaa
16	Finlands sak var svår - också för bankerna	DN	21.1.2013	Kultur (uutinen)	Positiivinen	Ei	1 valokuva
17	Linda hjälper till jobb	GP	23.1.2013	Namn (uutinen)	Negatiivinen	Kyllä	1 valokuva
18	Snart ligger isen ända till Finland	DN	24.1.2013	Stockholm (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
19	Lustigt. Träffsäkra studier av människan	DN	24.1.2013	Kultur (uutinen)	Negatiivinen	Kyllä	Ei kuvaa
20	Blått och vitt färgen för kvällen i V86	DN	24.1.2013	Sport (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	Ei kuvaa
21	Cannabisuppgift förnekas officiellt	GP	24.1.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
22	Finland vann i Kungälv	GP	25.1.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
23	Ny besvikelse för Nokias aktieägare	DN	25.1.2013	Ekonomi (uutinen)	Neutraali	Kyllä	2 valokuvaa
24	Babben bjöd på skratifest	GP	26.1.2013	Kultur & Nöje (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
25	Finlands sak är vår - i Kungälv	GP	27.1.2013	Söndag Sport (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	3 valokuvaa
26	Hysén avstår gärna Messi	GP	27.1.2013	Söndag Sport (uutinen)	Positiivinen	Ei	Ei kuvaa
27	I korthet - Jörn Donner	GP	28.1.2013	Nyheter (uutinen)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
28	Bra start ska bli bättre slut	GP	28.1.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Kyllä	2 valokuvaa
29	Nilsson sköt blågult till perfekt premiär	DN	28.1.2013	Sport (uutinen)	Negatiivinen	Kyllä	3 valokuvaa
30	Ren uppvisning av Sverige	GP	29.1.2013	Sporten (uutinen)	Negatiivinen	Ei	1 valokuva
31	Musiksatsning för unga	GP	30.1.2013	Kultur & Nöje (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva

32	I dag: Svensk-finsk fest	GP	30.1.2013	Kultur & Nöje (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
33	FP:s svar om skolan klingar ihåligt efter sex år	DN	1.4.2013	Nyheter (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	Ei kuvaa
34	Hammarby värvar av IFK Kungälv	GP	4.4.2013	Sporten (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	Ei kuvaa
35	En färgstark felfinnare	GP	7.4.2013	Söndag Porträttet (uutinen)	Negatiivinen	Kyllä	1 valokuva
36	Skriver för rättvisa	GP	7.4.2013	Kultur (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	1 valokuva
37	Ny vattenläcka i Talvivaara	DN	9.4.2013	Världen (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
38	Hårdrock - Amorphis	GP	10.4.2013	Musikrecensioner (arvostelu)	Negatiivinen	Ei	1 valokuva
39	Pensionär fången i månader	GP	12.4.2013	Nyheter (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
40	Rika cyprioter skapar irritation i Tyskland	GP	12.4.2013	Utland (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
41	"Det som förvånar mig är att det förvånar er"	DN	12.4.2013	Ledare (pääkirjoitus)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
42	Gomorron!	GP	13.4.2013	Kansi (uutinen)	Negatiivinen	Ei	Ei kuvaa
43	"Jag fascineras av makt och lögner"	DN	13.4.2013	Kultur (uutinen)	Neutraali	Kyllä	4 valokuvaa
44	Fria skolvalet leder inte till en likvärdig skola	GP	14.4.2013	Debatt (yleisö)	Positiivinen	Ei	4 valokuvaa
45	Måltorka för Häcken	GP	14.4.2013	Söndag Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
46	Så skapar Sofi Oksanen litteraturens domedag	DN	14.4.2013	Kultur (uutinen)	Positiivinen	Ei	1 valokuva

47	Dystert för Stockmann	GP	17.4.2013	Ekonomi & Politik (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
48	Gomorron!	GP	19.4.2013	Kansi (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
49	På minerad mark går ingen säker	DN	19.4.2013	Kultur (uutinen)	Neutraali	Ei	2 valokuvaa
50	Starka svenska kronan skrämmar inga norrmän	GP	20.4.2013	Ekonomi & Politik (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
51	Kimi oroar sig inte	GP	20.4.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
52	Putins vänner köper upp Finland	GP	22.4.2013	Utland (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
53	Putins vänner köper upp Finland	DN	22.4.2013	Världen (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
54	Holopainen tar över Kungälv	GP	23.4.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
55	Talvivaara nekades vattentillstånd	GP	27.4.2013	Utland (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
56	Nybryggt från botten: 150 år gammalt öl	DN	27.4.2013	Mat (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
57	Gomorron!	GP	29.4.2013	Kansi (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
58	I korthet - Jutta Urpilainen	GP	29.4.2013	Utland (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
59	Designklassikern - Unikko	GP	29.4.2013	Bostad (uutinen)	Positiivinen	Ei	2 valokuvaa
60	Tredje raka för Tre Kronor	DN	29.4.2013	Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
61	Söndag: Bastutema	GP	1.7.2013	Kultur & Nöje (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
62	Gomorron!	GP	4.7.2013	Kansi (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
63	Svenskar mest datahungriga	GP	5.7.2013	Ekonomi & Politik (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa

64	Sveriges mål - fem medaljer	DN	6.7.2013	Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
65	Kärnkärnk jämn kamp	DN	7.7.2013	Världen (uutinen)	Negatiivinen	Ei	Ei kuvaa
66	Det nordiska samarbetet föll för sextiofem år sedan	GP	7.7.2013	Söndag Utland (uutinen)	Neutraali	Ei	2 valokuvaa
67	Taina ersätts inte för övergrepp i fosterhem	DN	8.7.2013	Nyheter (uutinen)	Positiivinen	Kyllä	1 valokuva
68	Finland räddade en poäng	GP	11.7.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
69	En premiär som inte gav skrämselfhicka	DN	11.7.2013	Sport (uutinen)	Negatiivinen	Ei	2 valokuvaa
70	Älskar sina två hemländer	GP	12.7.2013	Namn (uutinen)	Epäselvä	Kyllä	1 valokuva
71	Danskt bryggeri tar över Lapin Kulta	DN	12.7.2013	Världen (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
72	"Det vi berättar är inte så galet"	DN	12.7.2013	Kultur (uutinen)	Negatiivinen	Ei	1 valokuva
73	Mot Finland är seger ett krav	DN	13.7.2013	Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	2 valokuvaa
74	Sverige tänker framåt - Nu handlar det om att få alla detaljer på plats	GP	13.7.2013	Sporten (uutinen)	Negatiivinen	Ei	2 valokuvaa
75	Ett helt annat spel för de svenska försvararna	GP	13.7.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
76	Mittback - och måldrottning	DN	14.7.2013	Sport (uutinen)	Neutraali	Kyllä	1 valokuva
77	Pia Sundhage: "Jag är lyckig i dag..."	DN	14.7.2013	Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva

78	"Mer Seger om det ska bli en segersommar"	DN	14.7.2013	Sport (uutinen)	Negatiivinen	Ei	1 valokuva
79	"Den svenska skolan bra ur ett finländskt perspektiv"	DN	14.7.2013	Debatt (yleisö)	Negatiivinen	Ei	1 valokuva
80	Nu flyger vi mot kvartsfinal	GP	14.7.2013	Söndag Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
81	Fischer och Schelin bakom överkörningen	GP	14.7.2013	Söndag Sport (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
82	Gomorrón!	GP	15.7.2013	Kansi (uutinen)	Neutraali	Ei	Ei kuvaa
83	Så blev fasta situationer ett svenskt trumfkort	DN	16.7.2013	Sport (uutinen)	Neutraali	Kyllä	4 valokuvaa
84	"Segern öppnar lättast möjliga väg till finalen"	DN	17.7.2013	Sport (uutinen)	Negatiivinen	Ei	1 valokuva
85	Finland: Slopa semesterpeng	GP	18.7.2013	Utland (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
86	Historien förenar Sverige och Finland	GP	20.7.2013	Ledare (pääkirjoitus)	Positiivinen	Kyllä	1 valokuva, 1 piirroskuva
87	Märkliga luckor i välskriven hjältesaga	DN	23.7.2013	Kultur (uutinen)	Neutraali	Ei	2 valokuvaa
88	Två vassa finländare kan vara nyckeln	GP	25.7.2013	Sporten (uutinen)	Neutraali	Kyllä	Ei kuvaa
89	"Stockholmare är snälla"	DN	25.7.2013	Nyheter (uutinen)	Negatiivinen	Kyllä	1 valokuva
90	Gomorrón!	GP	26.7.2013	Kansi (uutinen)	Positiivinen	Ei	Ei kuvaa
91	Fokus på språkets anatomi	GP	31.7.2013	Kultur (uutinen)	Neutraali	Kyllä	2 valokuvaa

92	Krisande klädkedja kan bli norskt klipp	DN	31.7.2013	Ekonomi (uutinen)	Neutraali	Ei	1 valokuva
93	Finska förbundet gjorde vinst på VM	DN	31.7.2013	Sport (uutinen)	Positiivinen	Ei	Ei kuvaa